

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**AB SÜRECİNDE KIBRIS SORUNU
VE
MEDYANIN GÜNDEM BELİRLEMEDEKİ ETKİNLİĞİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Yener ÖNDER**

İSTANBUL, 2007

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**AB SÜRECİNDE KIBRIS SORUNU
VE
MEDYANIN GÜNDEM BELİRLEMEDEKİ ETKİNLİĞİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:
Yener ÖNDER
050771033

Danışman:
Yrd.Doç.Dr. Gonca Bayraktar DURGUN

İSTANBUL, 2007

YEMİN METNİ

Sunduğum Yüksek Lisans Tezimi, Akademik Etik İlkelerine bağlı kalarak, hiç kimseden akademik ilkelere aykırı bir yardım almaksızın bizzat kendimin hazırladığına and içerim./......./.....(Tarih)

Yener ÖNDER

AB SÜRECİNDE KIBRIS SORUNU VE MEDYANIN GÜNDEM BELİRLEME ETKİNLİĞİ

Tezi Hazırlayan: Yener ÖNDER

Özet

Bu tez çalışmasında; insanlığın birbirleri ile arasında iletişim kurmasında önemli bir yer alan ve özel radyo ve televizyonların yaşantımıza girmiş olduğu 1990'lı yıllardan itibaren medya olarak kullanmaya başladığımız kitle iletişim araçlarının, Türkiye'nin AB sürecinde karşısına çıkartılmakta olan Kıbrıs sorununda etkinliği ele alınmaktadır.

Buna göre, Türkiye'nin AB sürecinde önemli bir yol kat ettiği ve üyelik başvurusunun kabul edildiği 1999 Helsinki Zirvesinden sonra medyanın nasıl değiştiği, bu değişimde rol oynayan faktörlere atıfla incelenmiştir. Dolayısıyla, gündemi AB sürecine yoğunlaşmış olan medyanın bu konuda kamuoyu oluşturmadaki etkinliği medyanın kamuoyu oluşturma sürecindeki manipülasyon ve propaganda etkinliği açısından analiz edilmiştir.

Bu çerçevede, medyanın, Türkiye'nin AB sürecinde önüne engel olarak çıkartılan Kıbrıs sorununda kamuoyunu manipüle etme ve propaganda araçlarını kullanarak Hegemonya kurma çabası anlatılmaktadır

Anahtar Kelimeler: İletişim, Medya, Avrupa Birliği, Kıbrıs, Gündem Belirleme

CYPRUS PROBLEMATIC OF TURKEY IN PROCESS OF EUROPEAN UNION AND POWER OF MEDIA IN FORMULATING AN AGENDA

Presented By: **Yener ÖNDER**

In this due diligence the mass communication that has a special place in connecting with humanity and special radio and televisions enter to our life as of the 1990's they used media to receive priority consideration in the process of Turkey's problems with Cyprus in the EU.

The application for the membership of Turkey in to the EU was accepted in the Helsinki Summit in 1999; Turkey improved itself to try to gain access in to the EU then the media how to change, factors to play a part in this changing has been researched with references.

Consequently, the media which is, its agenda intensified to process EU did analysis in this chapter activity of to constitute of public opinion, in the process of public opinion propaganda and manipulation.

At the this frame, The media is trying to control the public opinion by using propaganda and manipulation in to the prevention of Turkey's acceptance in to the EU.

KEY WORDS: Communication, media, European Union, Cyprus, forming current affairs

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	
Jüri Sayfası	
Türkçe Özet ve Anahtar Kelimeler	
İngilizce Özet ve Anahtar Kelimeler	
Kısaltmalar	IV
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MEDYANIN DIŞ POLİTİKADA GÜNDEM OLUŞTURMA GÜCÜ

1. İletişim, Kitle İletişimi ve Kitle İletişim Araçlarına Yönelik Tanımlar...	4
1.1. İletişim.....	4
1.2. İletişim Süreci	5
1.3. Kitle	5
1.4. Kitle İletişimi	5
1.5. Enformasyon	6
1.6. Manipülasyon	6
1.7. Propaganda	6
1.8. Hegemonya	6
2. Medyanın Tarihsel Gelişimi ve Etkinliği	7
2.1. Kitle İletişimden Medyaya	7
2.2. Medyanın Tarihsel Gelişimi	7
2.2.1. Avrupa'da Medyanın Tarihi	7
2.2.1.1. Sanayi Devrimi Öncesi Dönem.....	7
2.2.1.2. Sanayi Devrimi ve Dünya Savaşlarından Günümüze.	10
2.2.2. Türkiye'de Medyanın Oluşumu	16
2.2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem	16
2.2.2.2. Cumhuriyet Dönemi	19
2.2.2.2.1. 1990'lara Kadar Olan Dönem.....	19
2.2.2.2.2. 1990'lardan Günümüze	25

3. Medyanın Etkinliği ve Gündem Belirleme Süreci	27
3.1. Medyanın Fonksiyonları	27
3.2. Medyanın Toplum Üzerindeki Etkinliği ve Gündem Oluşturması.....	28
3.3. Kamuoyu ve Medya	34
3.3.1. Kamuoyu ve Kamuoyunun Oluşumu	34
3.3.2. Medyanın Kamuoyu Oluşumunda Olumlu ve Olumsuz Etkileri	35
3.3.2.1. Medyanın Olumlu Etkileri	35
3.3.2.2. Medyanın Olumsuz Etkileri	36
4. Medyanın Gündem Oluşturma Araçları	36
4.1. Medyanın Manipülasyon Etkisi	36
4.2. Medyanın Propaganda Gücü	37

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİ VE KIBRIS SORUNU

1. Avrupa Birliği Kimliği, Avrupa Birliği ve Kurumsal Yapısı	42
1.1 Avrupa Kimliği	42
1.2 Avrupa Birliği Kavramı	42
1.3. Avrupa Birliğinin Oluşumu ve Kurumsal Yapısı.....	42
1.3.1. Avrupa Birliğinin Oluşumu	42
1.3.2 Avrupa Birliğinin Kurumsal Yapısı	51
2. Türkiye’nin AB Süreci, Kıbrıs Sorunu ve Annan Planı	53
2.1. Türkiye ve Avrupa Birliği.....	53
2.2 AB Sürecinde Kıbrıs Sorunu	57
2.2.1. Kıbrıs’ın Stratejik Önemi.....	57
2.2.2. Kıbrıs’ın Tarihsel Geçmişi	59
2.2.2.1 1974 Öncesinde Kıbrıs.....	59
2.2.2.2. Türkiye’nin Müdahalesi ve Sonrası Gelişmeler	63
2.3. AB Sürecinde Kıbrıs Sorunu ve Annan Planı.....	65
2.3.1. AB Sürecinde Kıbrıs Sorunu	65
2.3.1. Annan Planı Çerçevesinde Kıbrıs Sorunu	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AB SÜRECİNDE KIBRIS SORUNU VE MEDYANIN GÜNDEM OLUŞTURMA
ETKİNLİĞİ

1.Türkiye'nin AB Sürecinde Medya	71
1.1. Adaylık Öncesi Süreç ve Medya.....	71
1.2. AB Üyeliğinde Medya	75
2. Kıbrıs,AB ve Medya	79
2.1. Kardeşlikten Öteki Rum Düşmanlığına.....	79
2.2.Kıbrıs Sorunun Doğuşu ve Basın	81
2.3.AB Sürecinde Yeni Engel Kıbrıs ve Medyanın Etkinliği	83
3. AB Sürecinde Kıbrıs Sorunu Çerçevesinde	
Medyanın Gündem Oluşturma Etkinliği	86
3.1. Kıbrıs'ta Kurulan Hegemonya ve Medya	86
3.2.Kıbrıs Sorununda Medyanın Gündem Oluşturma Etkinliği	89
3.3.Kıbrıs Sorununda Medyanın Gündem Oluşturmasına	
Bir Örnek: Annan Planı	95
SONUÇ	100
KAYNAKÇA	104

KISALTMALAR

AA	:Anadolu Ajansı
A.A.D	:Avrupa Adalet Divanı
A.A.E.T	:Avrupa Atom Enerjisi Kurumu
AB	:Avrupa Birliği
A.B.D	:Amerika Birleşik Devletleri
A.E.T	:Avrupa Ekonomik Topluluğu
a.g.e.	:Adı Geçen Eser
a.g.k.	:Adı Geçen Kitap
a.g.m.	:Adı Geçen Makale
A.K.Ç.T	:Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
ANAP	:Anavatan Partisi
A.P	:Adalet Partisi
A.P	:Avrupa Parlamentosu
A.S.T	:Avrupa Savunma Topluluğu
A.T	:Avrupa Topluluğu
A.Y.B	:Avrupa Yatırım Bankası
B.A.B	:Batı Avrupa Birliği
B.A.S.Ö	:Batı Avrupa Savunma Örgütü
B.B.C	:İngiliz Yayın Kuruluşu
B.L.E.U	:Lüksemburg Ekonomi Birliği
B.M	:Birleşmiş Milletler
CHP	:Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	:Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı
cm	:Santimetre
D.H.B.K	:Devlet yada Hükümet Başkanları Konseyi
D.P	:Demokrat Parti
E.C.B	:Avrupa Merkez Bankası
E.F.T.A	:Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi
E.M.U	:Ekonomik ve Parasal Birliği
EOKA	:Kıbrıslı Savaşçılar Milli Organizasyonu
G.K	:Güney Kıbrıs
G.K.R.Y	:Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

G.S.M.H	:Gayri Safi Milli Hasıla
İNTELSAT	:Uluslar arası Uydu Topluluğu
İ.T.Ü	:İstanbul Teknik Üniversitesi
K.G.B	:Sovyet Komünist Partisi
K.İ.A	:Kitle İletişim Araçları
K.K.T.C	:Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
M.B.K	:Milli Birlik Konseyi
M.G.K	:Milli Güvenlik Konseyi
M.Ö	:Milattan Önce
NATO	:Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü
ODTÜ	:Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECC	:Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü
P.T.T	:Posta, Telgraf, Telefon
s.	:Sayfa
S.S.C.B	:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
T.A.S	:Tek Avrupa Senedi
T.B.M.M	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C	:Türkiye Cumhuriyeti
T.M.S.F	:Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu
T.R.T	:Türkiye Radyo Televizyon
T.S.K	:Türk Silahlı Kuvvetleri
T.V	:Televizyon
UNESCO	:Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
U.P	:Ulusal Program
yy	:Yüzyıl

GİRİŞ

İnsanlığın var oluşundan bu güne kadar geçen süreç içerisinde insanoğlundaki bilgi edinme ve çevresinde olup bitenden haberdar olma arzusu iletişim kurma çabasını doğurmuştur.

İletişim kurma çabalarında, öncelikli olarak sesler ile ardından jest ve mimikler ile iletişim kurmuşlar, insanlığın sayısının gün geçtikçe artması ile birlikte de hayvanları araç olarak kullanmışlardır. İlkçağ ve orta çağın skolastik düşüncesi altında, din temasının baskın olduğu zamanlarda, aydın ve mucit kesimin şeytan olarak yansıtılması nedeniyle iletişimin kurulmasında teknolojik gelişmelerden ancak aydınlanma çağı ile istifade edilebilmiştir.¹

Haçlı seferlerinin ardından kilisenin büyük bir yara alması ile başlayan Reformist hareketler, buna paralel olarak da Rönesans'ın getirisi ile ulaşılan aydınlanma çağında, teknolojik anlamda atılan adımlar iletişimin bireyler arasında kurulmasından kitlelere arasında sağlanmasına olanak sağlamıştır.

İletişimin kitleler arasında sağlanmasında araç olarak kullanılan kitle iletişim araçlarının, sadece bilgi edinme ve haberdar olma arzusu yanında, birey ve toplumları etkileyerek yönlendirmesini ortaya çıkartmıştır.

Teknolojik anlamdaki ilerlemeler, ideolojik baskılar ve yoğun bir çatışma ortamı içerisinde, İnsanlık için bir rahatlama rahatlatma aracı olarak kitle iletişim araçlarını görülmesi KİA'nın giderek yaygınlaşmasına neden olmuştur.

Sadece haberdar olma ve bilgi edinme aracı olmaktan sıyrılıp, eğlence ve kültür misyonu edinen KİA'nın birey ve toplumları yönlendirmedeki etkinliği, dünya savaşları döneminde enformasyonun dezenformasyona dönüştürülmesinde manipüle edici haberler ve geniş çaplı propaganda ile su üstüne çıkmıştır.²

Dünya savaşlarının ardından KİA'nın birey ve kitleler arasındaki etkinliği içerisinde, teknolojik anlamdaki ilerlemeler ile insanlar KİA'dan günlük olarak kullandıklarına sosyal yaşamın bir parçası olarak bakmaya başlamış, basın, radyo, tv vb. araçlara ise medya ismini vermiştir.³ Artık KİA'nın etkileri değil Medyanın etkileri tartışılır hale gelmiştir.

¹ Bülbül, A.R., **Uluslar arası İletişim**, Konya, 2000, s.1.

² Chomsky, N., **Medya Denetimi**, (Çev: E.Baki), İstanbul, 2004, s.3

³ Berzah, Ç.M., **Medyanın Ördüğü Berlin Duvarı**, Ankara, 2006, s.8.

İki dünya savaşında da medyanın birey ve toplum üzerindeki etkileri tartışılmaya başlanmıştır. Nitekim medya iletişim kurma haber iletme fonksiyonundan ayrılarak toplumda belirli bir kamuoyu oluşturup, onu yönlendirerek kitleleri bir amaç uğrunda sürükleyebilecek seviyeye gelmiştir.⁴ Yani medyayı eline geçiren güçlerin elinde silah etkisi yarattığı görüşüne varılmıştır.

Savaş sonrasında başlayan soğuk savaş ile medyanın silah olarak kullanılmadığı karşıt kültürler üzerinde hegemonya kurma aracı olarak kullanıldığı görülmüş ve Medyanın kültürel etkinliği üzerinde durulmuştur. Ancak bu kültürel öğelerin kitlelerin önüne serilmesi de medya aracılığı ile gerçekleşmiştir.

1970'li yıllar ile birlikte medyanın kitleler üzerindeki gündem belirlemesine yönelik etkileri tartışılmaya devam edilmiş, ancak ideolojik akımların etkisiyle kültürel etkiler daha çok gündemde kalmıştır.

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte ideolojik olarak çatışma ortamının sona ermesi kültürel etkinliklerin yerine, medyanın; birbiriyle ilişkisi olmayan, lideri bulunmayan toplulukları bir araya getirerek, kamuoyu oluşturma sürecini, kamuoyuna neyi, nasıl düşüneceğini değil de, nasıl düşünmesi gerektiğini, kamuoyunun düşünceleri neticesinde tutum ve davranışlarını nasıl etkilediği yani medyanın kamuoyunun gündem oluşturmadaki etkinliği tekrar gündeme gelmiştir.

Medyanın bu gündem belirlemesindeki etkinliği Türkiye'de ise 1990'lı yıllar ile birlikte kurulan özel radyo ve televizyonların etkisiyle hayatımıza giren medya ile hayatımıza girmiştir.

Medyanın bu etkinliği 1990 yıllar boyunca etkisini giderek arttırmış ve ülkede dördüncü kuvvet olarak algılanmıştır.

1950'li yıllar ile birlikte Türkiye'nin gündemine giren Kıbrıs sorunu günümüzde hala çözüm bulmayı bekler iken Türkiye'nin AB'ne üye olması sürecinde engel olarak teşkil etmektedir.

Türkiye'nin Kıbrıs sorununda, Barış Harekâtı sonrasında 2000'li yıllara kadar stratejik denge politikası güdülen mevcut statükonun korunması temel hedef olmuştur. 2000'li yıllar ile birlikte Kıbrıs'ın AB'ye üyeliği ile Türkiye'nin AB'ye adaylığı sürecinde, sorun AB'ce içselleştirilmiş ve çözüm için her iki tarafada baskı yapılmaya başlanmıştır.

Medyanın sorunun ortaya çıktığı günden beri, sorun milli bir dava haline getirilmiş, yayın politikası ise kamuoyunun beklentileri yönünde olmuştur.

⁴ Erdoğan, İ., -Alemdar, K., **Öteki Kuram**, 2005, Ankara, s.34.

Kıbrıs sorunun çözümünde medya çözüm önerilerine değil popülizme önem vermiş ve hükümetler üzerinde toplumsal baskıların yapılmasını sağlamıştır.

2002 yılı sonunda BM Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından sunulan ve Annan planı olarak bilinen barış planı adada yeni bir döneme sahne olur iken Türkiye’de medya popülist yayınlar ile plana karşı toplumsal hareketleri tetiklemiştir.

Kıbrıs’ta ise tam tersine medya yıların vermiş olduğu yorgunluğu içerisinde bulunan sosyo ekonomik düzenine bir baş kaldırı olarak plana evet denilmesi halinde AB’ne girileceği ve tüm sorunların sona ereceği kampanyasını başlatmış ve neticesinde ise plana çıkan %65’lik evet oyuna rağmen Kıbrıs yeniden yalnız bırakılmıştır.⁵

Bu çalışma ile Medyanın kamuoyu üzerindeki gündem oluşturma etkinliğinin Türkiye’nin AB sürecinde Kıbrıs’ın AB üyeliği ve Türkiye’nin üyelik başvurusu ile Kıbrıs sorunun Türkiye – Yunanistan sorunu olmaktan çıkıp AB’nin sorunu olması ile Kıbrıs sorununda medyanın Türkiye’de gündem oluşturma etkinliği; Medyanın gündem oluşturma sürecinde kullanmış olduğu manipülasyon ve propaganda araçları ile milli bir dava haline gelen Kıbrıs sorununda Annan planı örnek alınarak incelenecektir.

Birinci Bölümde, iletişim ve kitle iletişime dair tanımlar ile medyanın Avrupa ve Türkiye de oluşumu ile medyanın etkinliğine yönelik gündem oluşturma teorisi incelenmekte; ikinci bölümde Avrupa kimliği ve AB’nin oluşumu ile Türkiye’nin AB sürecinde Kıbrıs sorunu incelenmekte; üçüncü bölümde ise medyanın Kıbrıs sorununda gündem oluşturma etkinliği ve buna örnek olarak da Annan planı incelenecektir.

⁵ Durusoy,S.,**Kıbrıs Sorununu Çözme(me)ye Yönelik Annan Planı’nın Ekonomik Yansımaları**,Der:İ.Kalaycı,**Kıbrıs ve Geleceği**,Ankara,2004,s.87

BİRİNCİ BÖLÜM:

MEDYANIN DIŞ POLİTİKADA GÜNDEM OLUŞTURMA GÜCÜ

Bu bölümde iletişim, kitle, kitle iletişimden medyaya geçiş, medyanın etkileri üzerine teorik yaklaşımlar ve medyanın etkileri üzerine medyanın dış politikada gündem oluşturma etkinliği incelenecektir.

1. İletişim, Kitle İletişimi ve Kitle İletişim Araçlarına Yönelik Tanımlar

1.1.İletişim

İletişim sözcüğü Latince kökenli bir sözcük olup, İngilizce *communication* sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmaktadır.

İletişim sözcüğünden çok kavramsal olarak tanımına yönelik birçok tanım yapılmış olmasına rağmen gelişen teknoloji ile tanımlar gittikçe değişime uğramaktadır. Bu güne kadar yapılan iletişim tanımlarına bakmak gerekir isek;

İletişimi günlük konuşma dilinde ve kelimenin dar anlamında enformasyonların aktarımı,⁶

Kişiler ve uluslar arasında haberlerin, verilerin, fikirlerin, mesajların paylaşım süreci,

Simgeler aracılığıyla duyguların, düşüncelerin, bilgi ve becerilerin aktarılması,⁷

Herhangi bir konu hakkında kişi ya da kitleye bilgi vermek, öğretmek, fikir empoze etmek, ırkiltmek, kendi tezimizi savunmaya ikna etmek vb. için yazı, söz ya da sembollerle yapılan karşılıklı bir alış veriş işlemi,⁸

Bir yerden bir kişiden bir makineden bir başkasına her hangi bir ortamdan yararlanarak bilgi gönderme,⁹

Bilgi, düşünce, duygu, tutum ve kanılarla, davranış biçimlerinin kaynak ile alıcı arasındaki ilişkileşme yoluyla bir insandan diğerine bazı oluklar kullanılarak

⁶ Bülbül,A.R.,a.g.k.,s.1.

⁷ Gökçe,O.,*İletişim Bilimine Giriş* ,Ankara,2005,s.7.

⁸ Gökçe,O.,*İletişim ve Kitle İletişim Bilimlerine Giriş*,Konya,1993,s.4.

⁹ Bülbül,A.R.,a.g.k.,s.2.

aktarıma süresi,¹⁰ ya da iletişimin en özlü tanımını bilgi, düşünce ve davranışların aktarılması süreci olarak yapabiliriz.¹¹

1.2. İletişim Süreci

İletişim, bireyin toplumsal ve kültürel çevresi ile ilişkilerine göre gelişen ve değişen; aynı zamanda bireyi de değiştiren bir süreçtir.¹² İletişim sürecinin temel yapısını¹³ oluşturan üç temel öge bulunmaktadır.

Kaynak, İleti ve Hedef.

Kaynak: İletinin üretiminde katkıları olan kişi

İleti: İletişim sürecinin düğümlendiği nokta

Hedef: İletişim sürecinde, iletinin algılanması, yani iletinin erişmesi istenen kimse için hedeftir.¹⁴

1.3. Kitle

Kitle; Toplumun içerisinde bütün grupları, bireyleri temsil etmektedir. Kitleyi kalabalık ve yığın olarak değerlendirebildiğimiz gibi ortak bir çıkar doğrultusunda birleşmiş bireylerin oluşturduğu küme olarak da algılayabiliriz. Kitleyi oluşturan bireylerin birbirlerini tanımaları gerekmemektedir. Bu yüzden kitleyi oluşturan bireyler bir lidere veya bir kimlik duygusuna sahip değillerdir. Kitle içerisinde akıldan çok duygular ön plana çıkmaktadır ancak bu da düşünce olmadan ilişki kurulduğu anlamına gelmemektedir.¹⁵ Kitle kavramı, toplumsal bakımdan farksız, heterojen, bağlantısız, sınıf, cinsiyet ve ırk bakımından kesin farklardan yoksun geniş bir nüfusu ifade etmektedir.¹⁶

1.4. Kitle İletişimi

Kitle iletişimi kavramı İngilizce'deki "mass communication" kavramının karşılığı olarak dilimizde kullanılmaktadır. Kitle iletişimi, çeşitli türdeki mesajların, büyük ve dağınık bir kitleye bu amaç için geliştirilmiş araçlar kullanılarak iletilmesi olarak tanımlanabildiği gibi,¹⁷ "mesajların teknik bir araç aracılığı ile kamusal,

¹⁰ Bodur,F.,**Yerel Basında Yönetim ve Örgüt Yapısı**,Eskişehir,1997,s.16.

¹¹ İlal,E.,**Yıgımsal İletişim Araçları**,İstanbul,1991,s.9.

¹² Gökçe,O.,Zillioğlu,M. ve Yüksel,A.,**İletişim Bilgisi**, A.Ü.Yayınları, Sayı.739,Eskişehir,1993,s.99.

¹³ Bülbül,A.R.,**a.g.k.**,ss:6-10.

¹⁴ Gökçe,O., **İletişim Bilimine Giriş** ,Ankara,2005,s.102.

¹⁵ Alav,O.,**Yerel Kitle İletişim Araçlarının Kamuoyu Oluşumuna Etkisi**, Yüksek Lisans Tezi,Isparta,2001,s. 31.

¹⁶ Alemdar,K.,-Erdoğan,İ.,**Popüler Kültür ve İletişim**,Ankara,1990,s.122.

¹⁷ Işık,M.,**Kitle İletişim Teorilerine Giriş**,Konya,2002,s.32.

dolaylı, tek yönlü olarak dağılık bir seyirci/dinleyici kitlesine iletiildiği bir süreç olarak da tanımlanmaktadır.”¹⁸

1.5. Enformasyon

Enformasyon "danışma, tanıtma; haber alma, haber verme, haberleşme, bilgilendirme"¹⁹ anlamlarına geldiği gibi “bir sistemin, kendi durumunu başka bir sisteme bildirmesi olarak da tanımlanabilmektedir.”²⁰

1.6. Manipülasyon

Manipülasyon eksik, yanlış ya da yönlendirilmiş bilgi ile kısıtlı olarak insanların istenen amaç doğrultusunda yönlendirme anlamına gelmektedir. TDK sözlüğüne göre manipülasyon, insanları kendi bilgileri dışında veya istemedikleri halde etkileme ya da seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme olarak tanımlanmaktadır.²¹

1.7. Propaganda

Kökeni Latince’de “bir filizin toprağa ekilerek yeni bitkiler elde edilmesi” anlamına gelen “propagare” sözcüğüne dayanan propaganda “bir bireyin veya grubun başka bireylerin veya grupların tutumlarını belirleyip biçimlendirmek, kontrol altına almak veya değiştirmek için haberleşme araçlarından yararlanarak ve bu bireylerin veya grupların belirli bir durum veya konumdaki tepkilerinin kendi amaçlarına uygun tepkiler şeklinde olacağını umarak giriştikleri bilinçli bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır.”²²

1.8. Hegemonya

Hegemonya; [Yunanca](#) "*hegemonia*" kelimesinden gelmektedir. Hegemonya bir toplumsal grubun diğerleri üzerinde egemenlik ya da güç kurmasıdır. **HEGEMONYA** "güç tarafından yapılandırılan söz konusu ilişkiler alanındaki egemenlik ve bağımlılığı içermektedir.”²³

¹⁸ Gökçe, O., a.g.k., s.169.

¹⁹ http://www.byegm.gov.tr/seminerler/konya-xiii/konya_22.htm (12.07.2007)

²⁰ <http://www.inovasyon.org/html/AYK.Mulkiye.Der.Ag.01.htm> (12.07.2007)

²¹ Berzah, Ç.M., a.g.k., s.29.

²² Arı, T., *Uluslar arası İlişkiler ve Dış Politika*, İstanbul, 2006, s.299.

²³ http://www.felsefeekibi.com/forum/forum_posts.asp?TID=40196&PN=2 (12.07.2007)

2. Medyanın Tarihsel Süreci ve Etkileşimi

2.1. Kitle İletişimden Medyaya

20 yy ile birlikte teknolojik anlamda telefon, telgraf ve faksın, radyo ve televizyonun maliyetlerinin ucuzlayarak yaygınlaşması Kitle iletişiminde yeni bir dönem açmıştır.

KİA'nın giderek yaygınlaşması Bireylerin ve toplumların arasında bilgi alış verişi ile haber alıp vermek fonksiyonun sosyal yaşamın bir parçası haline getirmiştir.

Özellikle de İkinci Dünya Savaşının sona ermesiyle birlikte yeniden başlanan sanayileşme hareketleri ve teknolojik gelişmeler telefon, telgraf, faks, video ve sinema gibi KİA sosyal yaşamın parçası olarak kabul edilmeye başlanılmış, basın, radyo ve televizyon ise Medya olarak adlandırılmaya başlanılmıştır.

Türkiye'de ise Medya kavramı 1990'lı yıllar ile birlikte özel radyo ve TV'lerin giderek yayılmasıyla yaşantımıza girmiştir. Günümüzde Medya kavramı, **araç, orta, ortam aracı**, anlamlarına gelen İngilizcedeki media²⁴ sözcüğünün (**medium - Latince medius**) çoğulu olarak kullanılmaktadır.

2.2. Medyanın Tarihsel Gelişimi

2.2.1. Avrupa'da Medyanın Tarihi

Medyanın tarihi, insanlık tarihindeki teknolojik gelişmelerin üstüne kurulmuştur. Kitle iletişim teknolojilerinin varlığı ancak kendinden önceki teknolojik gelişmelerin varlığına bağlı olarak gelişebilmiştir (Yazının icadı, matbaa, telgraf, telsiz, radyo, televizyon).²⁵

2.2.1.1. Sanayi Devrimi Öncesi Dönem

Medyanın tarihsel süreci insanların kendi aralarında iletişim kurmasıyla başlar. İnsanın var olması ile ortaya çıkan iletişim olgusunun temelinde ise, paylaşma ihtiyacının giderilmesi gerçeği yatmaktadır. İlk çağ insanının bir av öyküsünü başkalarına anlatmak için mağara duvarlarına çizdiği resimler, başarılı geçen bir avdan sonra ateşin çevresinde yapılan danslar, komşu kabilelerle haberleşmek için belki de yeni reisin seçiminden duyulan mutluluğu paylaşmak

²⁴ <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA> (12.07.2007)

²⁵ Erdoğan,İ.,-Alemdar,K.,**a.g.k.**,s.18.

amacıyla göğe gönderilen renkli dumanlar bunlara örnek olarak gösterilebilmektedir.²⁶

İnsanların kendi aralarındaki paylaşımlarını duvarlara tabletlere kaydetmeleri ve kendinden sonraki nesillere iletmek istekleri kısacası sözün kayıt altına alınması, yazının icadını doğurmuştur. Sümerler'in kil tabletler üzerine çivi yazısı ise yazının icadında elde edilen en önemli bulgulardır.²⁷ Yazının icadı ile iletişim tarihinde bir noktası olarak kabul edilmekte kendi aralarında iletişimi bir şekilde sağlayan insanlığın geçmişte olanlardan yada etrafında yaşanan olaylardan haberdar olması için ezbercilerle ihtiyacı kalmamış yazılı tabletler ile basının temeli atılmıştır.

Yazının icat edilmesi iletişim tarihinde önemli bir nokta olduğu kadar kâğıdın icadı da bir o kadar önemlidir. Kâğıdın en ilkel şekli papirüs, Eski mısırlılar tarafından M.Ö. 2000 yılından itibaren cyperus papyrus denilen kamış cinsi bir bitkiden üzerine resim ve yazı yayılan ince tabakalar yapılmıştır.²⁸

Papirüs kâğıdı devrimini batı Anadolu'daki Bergama şehri uygarlığının bir ürünü olan pergament veya parşömen izlemiştir. Bu günkü anlamda ilk kâğıt milattan 200 yıl önce Çin de görülmüştür. Kâğıdın Çin'den Avrupa'ya geçmesi Arapların Semerkant'ı ele geçirmesiyle Arapların olmuştur.²⁹

Savaşlar insanoğluna iletişimin önemini kavratmasına rağmen aydın kesimin baskı altında tutulması ve mucitlerin katledilmesi, ancak evcilleştirilen hayvanlardan (atlar, develer,güverciler) istifade etme yetisini kazandırabilmiştir. Bizanslılar bir adım daha ileri giderek sınırlarına başkentten haber almak için ateş ve fener hattı kurmuşlardır.³⁰

İnsanoğlunun baskı şiddet ve savaşlarla dolu yaşamında panayırlar, agora, forum veya tapınaklar iletişim merkezleri olmuştur. Romalılar zamanında şehir duvarlarına asılan ilanlar ile iletişimde yeni bir çağ açılmıştır. Bu gün ki gazetelerin temelleri olarak sayabileceğimiz bu ilanlar ticaret kentlerinde elden ele dolaşmaya başlamış ve XV nci yüzyıldan itibaren el yazması haberler haline gelmiştir. Özellikle Almanya ve Hollanda'nın ticarete gelişmesi ile birlikte ekonomik ve bölgesel politik sorunlar hakkındaki el yazması haberler yazıcılar

²⁶ http://www.dream.gen.tr/toplum/kitle_iletisim_araclari.php (12.07.2007)

²⁷ Erdoğan,İ.-Alemdar,K.,**a.g.k.**,s.19.

²⁸ Gönenç,E.Ö.,**İletişimin Tarihi**,İ.Ü.Yayınları,Sayı.18,İstanbul,2003,s.59.

²⁹ Gönenç, E.Ö.,**a.g.m.**,s.60.

³⁰ Jeanneney, J.N.,**Başlangıçtan Günümüze Medya Tarihi**,(Çev.E.Atuk), İstanbul,2006,s.20.

tarafından 100-300 nüsha çoğaltılıp, dağıtılması gazetelerin atası olarak sayılmaktadır.³¹

1438 de Strasbourg (Almanya)'da matbaanın kullanılmaya başlanması ile birlikte de basılı yayın tarihinin başlangıcı da başlamaktadır. Din öğesinin insanlık üzerindeki etkisi ve dini liderlerin de iletişim araçlarının kendileri için ne kadar tehlikeli olduğunu fark etmeleri uzun sürmemiştir. Yaşanan kargaşa dönemi aydın kesim üzerindeki baskılar, iletişim araçları üzerinde de etkili olmuş ve gelişim için XVII yy a kadar beklenilmiştir.

Matbaanın icadının gazetelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. İlk gazetenin Çin'de 911 yılında kurulan King Pao gazetesi olduğu bilinmekle birlikte³² Avrupa'da ise ilk gazete 1609 da Almanya'da Augsburg Da Avis Relation Oder Zeitung adıyla yayımlanmıştır. Başka bir kaynağa göre ise ilk gazete, 1605 yılında Hollanda'da ticari bir bültenden olduğu varsayılan *Nieuwe Tijdingen* adlı gazetedir.³³ Amerika kıtasında yayımlanan ilk günlük gazete ise 1690 yılında *Public Occurencos*'tur.³⁴

Gazetelerin gün geçtikçe yayılmaya başlamasıyla din baskısı altında ezilen toplumların sözcüsü haline gelmesi uzun sürmemiştir. Nihayetinde de reform hareketlerinin başlamasında önemli bir etken olarak tarih sayfalarına geçmiştir.

Matbaanın icadı, KİA gelişimi açısından büyük bir rol oynamıştır. Reform ve Rönesans hareketleri ile basının gelişme aşamasında matbaanın etkisi ile geniş kitlelere yayılan gazetelerin etkinliğinin Kral, senyör ve İmparatorlukların otokratik düzenini korumaları açısından ne kadar tehlikeli olduğu fark edilmiş ve sansürün gelişmesi de aynı dönemde gerçekleşmiştir.

Avrupa'da yaşanan iç savaşların etkisi orta çağın baskı düzenine bir baş kaldırı olarak gelişen Fransız devrimi KİA'nın sansürden kurtularak, daha geniş kitlelere yayılma açısından etkili olmuştur.

Fransız devrimi sonrasında, kralların, senyörlerin, imparatorlukların baskısı altında kalan aydın kesimin çabaları ile teknolojik gelişmelerde sağlanan gelişmeler KİA'da da ilerlemelerin yaşanmasına neden olmuştur.

³¹ Jeanneney, J.N., a.g.k., s.23.

³² Gönenç, E.Ö., a.g.m., s.61.

³³ Tokgöz, O., **Temel Gazetecilik**, Ankara, 1994, s.26.

³⁴ Gönenç, E.Ö., a.g.m., ss:64-65.

2.2.1.2. Sanayi Devrimi ve Dünya Savaşlarından Günümüze

Teknolojinin giderek gelişmesi yeni bir sanayi hareketini doğmasına neden olmuştur. Kömür, maden, demir, çelik ocaklarının açılarak bunların fabrikalarda işlenmesi sanayi devrimi olarak anılmaktadır. Sanayide ki bu gelişme Avrupa'nın çatışma ortamı içerisindeki konjonktüründe savaşlarda da kullanılmaya başlanması yoğun bir şekilde savaş sanayinin gelişmesine neden olmuş, buna paralel olarak da, KİA'da savaş sanayinde kullanılmasına neden olmuştur.

1814 yılına Avrupa'da yaşanan siyasal kargaşalık ve savaş ortamının kısa süreli bir ara verilmesi sanayi devriminin etkinliğinin artması buharın ekonomide ki lokomotifliği ile insanlığın en doğal hakkı olan bilgi edinme hakkı için günlük gazetelerin insan hayatına girdiğini görmekteyiz. Artık gazeteler sadece bir kesime değil sayıları sınırlı olsa artık tüm kesime hitap edecek seviyeye gelmiştir. Yine bu dönemde buharlı baskı makinelerine ve rotatiflere geçilmiştir.³⁵

Mors EN'in 1837 de telgrafı icat etmesinin ardından da büyük telgraf şebekelerinin ortaya çıkması, elektrikli telgrafın birbirine 1850'lerden itibaren bağlanması, 1865'den itibaren büyük deniz altı kabloların döşenmesi Avrupa'dan başlayan iletişim ağının temelini oluşturmaktadır.³⁶ Telgraf hatlarından istifade ile dünyanın neresinde olur ise olsun çekilen fotoğrafların yayınlanabilmesini sağlayan belinigrafı (telefoto)'nin icat edilmesi gazetelerin binlerce baskı yapıp geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır.³⁷

Avrupa'daki çatışma ortamı ve savaş sanayinin gelişimi KİA'daki bu gelişmeleri tetiklemiş neticesinde yüzyıllar boyunca beklenen ve hayal gibi görünen icatlar ortaya çıkmıştır.

19 yy'ın ikinci yarısından itibaren Avrupa devletlerinin giriştiği sömürgecilik yarışı, 20 yy başlarında artık bir kavgaya dönüşmüş ve nihayet kavga da savaşa dönüşmüştür. Çocukların mahalle kavgası gibi iki üç çocuğun kavgası (Birinci Dünya Savaşı) tüm mahalleye bulaşmış ve bu kavga ne yazık ki küçük el kol yaralanmaları ile sonuçlanmamış, milyonlarca insan ölmüş ve yaralanmış bir o kadarı evsiz kalmıştır.

Savaşın başlamasıyla birlikte geniş kitlelere ulaşabilme olanağı sağlayan basın iç ve dış politikada geri dönülmez sonuçlara yol açabilecek düzeyde

³⁵ Gönenç, E.Ö.,**a.g.m.**,s.63.

³⁶ Barbier,F.-Lavenir,C.B.,**Medya Tarihi**,(Çev.E.Kerem),İstanbul,2001, s.139.

³⁷ Jeanneney,J.N.,**a.g.k.**,s.99.

olduğunun anlaşılması fazla uzun sürmemiştir.

Halkın desteğini ve ordu içerisinde kaçmaları engellemek amacıyla gazetelerde liderler hakkında sayfa sayfa naatlar yayınlanmış, cephelerden asılsız haberler duyurulmuş, dünyanın çeşitli bölgelerine gönderilen ajanların günlükleri, elçiliklerden gelen haberler abartılarak halka yansıtılmıştır. Yine bu dönemde rüşvet olgusu basının en büyük sorunlardan biri haline gelmiştir. Manşetler dönemin konjonktürüne uygun atılmıştır. İki ve üçüncü sayfa haberleri ise para karşılığı yazılır hale gelmiştir.³⁸

Savaşın sona ermesi ile birlikte Avrupa hızlı bir yenilenme sürecine girmiştir. Savaş neticesinde almanlar kaybetmiş ancak bu Avrupa'da barışı sağlayamamıştır. Nitekim Almanya da Hitler, İtalya'da Mussolini, SSCB de Stalin yönetimlerinin hızlı bir silahlanma yarışı içine girmesine neden olmuş, 1929 ekonomi bunalımı bile bu silahlanmanın önüne geçememiş ve ikinci dünya savaşına davetiye çıkartmıştır. Basın ise bu dönemde ekonomik bunalımlar içerisinde ayakta kalma mücadelesi içerisine girmiştir.

1920 yılında ABD'de (Pittsburgh) ilk radyo yayını yapılması³⁹ ile başlayan süreçte, Radyonun geniş kitlelere ulaşabilme özelliğinin siyasetçiler tarafından keşfedilmesi fazla uzun sürmemiştir. İngiltere'de 1928 seçimlerinde *Churchill-Baldwin*, Amerika'da 1932 yılında yapılan başkanlık seçimlerinde *Roosevelt ve Hoover* arasında yaşanan rekabet, Fransa'da 1932 yılında yapılan seçimlerde *Tardeu ile Leon* arasında yaşanan rekabet ortamı radyonun siyaset aracı haline gelmesini sağlamıştır.⁴⁰

II. Dünya Savaşı başladıktan sonra bütün ülkelerin radyoları 24 saat süreyle yayına başlamışlardır. Bunun nedeni ise radyo yayınlarının ulaştığı her yerdeki insanlar üzerinde tesir yapmak, düşman ülke halklarının kendi hükümetlerine olan güvenlerini sarsmak, aralarına fitne sokmak, halk arasında panik yaratmak olmuştur.⁴¹

Bunu en güzel örneğini Nazi Almanya'sında görmekteyiz. Nazi Almanya'sı savaşın başlamasıyla ilk önce ülke içinde bulunan radyo alıcıları ile vericilerini tek bir frekanstan yapan cihazları piyasaya sürerek diğer ülkelerden yapılan yayınların önü kesmek istemiştir. Almanya bununla da yetinmeyip Nazi

³⁸ Jeanneney, J.N., **a.g.k.**, ss:112-119.

³⁹ <http://www.dergibi.com/radyo/radyomuzesi.htm> (12.07.2007)

⁴⁰ Jeanneney, J.N., **a.g.k.**, ss:159-161.

⁴¹ Can, F., **Bilgi Çağının Gündümlü Silahı Medya**, İstanbul, 2005, s.68.

yanlısı yayın yapan radyoların frekansları arttırılarak diğer Avrupa ülkelerinin yayınlarına ise kesiciler ile önlenmeye çalışılmıştır.⁴²

Almanların bu çabaları sonuç vermiş hem basının hem de radyonun etkin bir şekilde kullanılmasıyla savaşın ilk aşamasında alman orduları büyük başarı sağlanmış Almanlar Moskova önlerine kadar ilerlemiş, Paris'i ele geçirmişlerdir.

Avrupa kıtasının küçüklüğü ve düşman ülkelerinin büyük merkezlerinin birbirine yakın oluşu psikolojik savaşta radyoyu en önemli silah yapmıştır.⁴³

Savaş döneminde İngiliz ve Fransız ve Amerikan medyasına baktığımızda ise ilk etapta Alman medyası kadar başarılı olmadıkları görülmektedir. İngiltere ve Fransa da Almanlara alınan yenilgiler milliyetçilik akımlarını körüklemiş radyonun yeterli seviyede kullanılamamasına rağmen gazeteler etkili bir şekilde kullanılmaya başlanılarak savaşta bir dönüm noktası olmuştur. Sadece radyo değil basında etkin bir propaganda aracı olarak kullanılmış ve neticeleri de elde edilmeye başlanmış savaşta dengeler Almanları aleyhine dönmüştür.

ABD'nin Hiroşima'ya atmış olduğu atom bombası sonrasında sona eren İkinci dünya savaşının ardından yıkık ve harabe görünümündeki Avrupa'nın yeniden yapılanması gündeme gelmiş, savaştan iki süper güç olarak çıkan ABD ve SSCB'nin de soğuk savaşa girişmesiyle üçüncü dünya savaşı korkusu hakim olmuştur.

Televizyonun babası olarak *tanınan Paul Nipkow* 1884 yılında resim tarama makinesi yaparak bu taranmış resmin telgraf hatlarından iletilmesini tasarlamıştır. *Westinghouse* ve *Fansworth*'un da katkılarıyla televizyon alıcı ve verici sistemleri 1930'larda geliştirilmiştir.

İlk televizyon yayını 1936 da BBC tarafından yapılmış ve 1937 yılında elektromekanik sistemler yerine elektronik taramalı sistemler standart olarak kabul edilmiştir.⁴⁴ Sesin kitlelere ulaşımın ardında görüntünün de kitlelere ulaştırılması sevdası ikinci dünya savaşından sonraki dönemde Vietnam savaşı ile karşımıza net bir şekilde çıkmaktadır. Amerika'da giderek yaygınlaşan televizyon, savaşın seyrini değiştirmiş, ABD'nin Vietnam yenilgisinde önemli bir rol oynamıştır.

Çok yakından çekilen savaş görüntüleri, ölen – yaralanan insanlar,

⁴² Jeanneney, J.N.,**a.g.k.**,s.176.

⁴³ Can,F.,**a.g.k.**,s.68.

⁴⁴ http://www.dream.gen.tr/toplum/kitle_iletisim_araclari.php (12.07.2007)

sivil halkın masumiyeti, kan ve gözyaşı insanları savaştan soğutmuştur.⁴⁵ Buda Amerikan halkının çoğunluğunun haberlere olan güvencesini göstermektedir.⁴⁶

Yaşanan bu büyük sansür askerlerin moral kaynağı olan radyo programlarını da vurmuş, cephede moral bozukluğuna neden olmuştur.⁴⁷ ABD'nin Vietnam'daki yenilgisini kabullenmesi medyanın sayesinde gerçekleşmiştir.⁴⁸ Vietnam'ın başkenti Saygon'dan Caravelle Otelinin çatısından muhabirlerin helikopterle alınması son görüntüler olmuş ve ABD'nin yenilginsin kanıtı olmuştur.⁴⁹

Savaş artık muharebe meydanlarında değil, gazetelerde, dergi sayfalarında ve televizyon ekranlarında kaybedildiği görüşü ağırlık kazanmıştır.⁵⁰ Vietnam Savaşı'nın televizyon ekranlarından yayınlanan ilk savaş olması itibariyle tarihe geçmiştir.

Vietnam savaşı ile Amerika da yaygınlaşan TV Avrupa ve diğer ülkelerde aynı hız ile ilerleyememiştir. Çünkü TV alıcı ve vericilerinin maliyetinin yüksek olması kendini toplamak ile uğraşan Avrupa için söz konusu olmamıştır.

Amerikalılar Vietnam sendromu ile uğraşır iken radyo açısından bir anda beklenmedik sıçrama yaşanmıştır. Radyonun yeni bir başlangıç yapmasında temel koz, transistör radyonun icadı olmuştur. 1955 ten itibaren transistörlü radyolar yayılarak kısa sürede radyo alıcılarının maliyetinin düşmesine ve boyutlarının küçülmesine neden olmuştur. Böylelikle radyo altın çağını yaşamıştır.⁵¹

Radyoculuğun 1960'lı yıllarda yapmış olduğu sıçrama 1970'li yılların ortasında özel radyoların ortaya çıkması ile doruk noktasına ulaşmıştır. 1980'li yılların başından itibaren özel radyoların denetimi için reklamların denetim altına alınması, devlet tekelinde ki radyolara verilen değer televizyona kayması özel radyoculuğunda ilgisinin televizyona kaymasına neden olmuştur. Buna karşılık radyoculukta ise ulusallıktan yerelliğe yönelik gerçekleşmiş ve yöresel radyoculuk ortaya çıkmaya başlamıştır.⁵²

1954 yılında Amerika da başlanan renkli TV yayınları⁵³ 1970'li

⁴⁵ Can,F.,**a.g.k.**,s.70.

⁴⁶ Mutlu,M.,**Savaşlarda Kamuoyu Oluşumu**,İstanbul,2003,ss:192-193.

⁴⁷ <http://www.medyakronik.com/arsiv/050202m.htm> (12.07.2007)

⁴⁸ Giritlioğlu,Y.,**Uluslararası Medya**,İstanbul,2000;s.93.

⁴⁹ Giritlioğlu,Y.,**a.g.k.**,s.90.

⁵⁰ Can,F.,**a.g.k.**,s.69.

⁵¹ Jeanneney,J.N.,**a.g.k.**,s.215.

⁵² Jeanneney,J.N.,**a.g.k.**,s.259.

⁵³ http://www.stb.com.tr/20yuzyil_takvimi.php (12.07.2007)

yıllarda hızla Avrupa'ya gelmiş 1984 yılında ise ülkemize ulaşmıştır. Renkli Tv yayınları sinema açısından oldukça ilgi toplamış ancak TV nin maliyetinin yüksek olması ve devlet tekelinde olması sektör olarak TV nin ilerlemesini geciktirmiştir.

1970'li yılların ikinci yarısından itibaren bilgisayarın iletişim araçlarında kullanılmaya başlanması ile birlikte medya sektöründe yeni dönem başlamıştır. Japonların da teknolojik anlamda yapmış olduğu katkılar sayesinde hem baskı hem de iletişim hızındaki yükselişe neden olmuştur.

1957 yılında başlayan uzaya uydu gönderme çabaları İNTELSAT (Uluslararası Uydu Topluluğu - International Telecommunication Satellite Organization)'ın 1964 yılında kurulmasından sonra 1965 yılında Dünya' dan 36 000 km uzaklıkta ekvator üzerinde bulunan jeosenkron yörüngeye ilk İNTELSAT uydusu olan İNTELSAT-1' in yerleştirilmesiyle Dünya uydu haberleşmesine başlamıştır.⁵⁴

Günümüzde uydular vasıtasıyla Türkiye'nin de içinde bulunduğu birçok nokta ışınları kullanarak TV yayınları yapılmaktadır.⁵⁵ 1980'li yıllarda özel radyo ve televizyonların kurulması ile girilen rekabet ortamı en uydu alıcılarının yani çanak antenlerin küçülerek evlerde kullanılmaya başlanmasına neden olmuştur.

Uydu teknolojisinin kullanıldığı ilk önemli olay ise 1991 yılında yaşanan Körfez Savaşı olmuştur. Vietnam savaşında insanlık bir savaşı ilk kez izleme imkanı bulmuş hatta oturma odasında bile savaşa tanık olmuştur. Körfez savaşında da savaş oturma odasına taşınmıştır tabii ki tek bir farkla o da canlı olarak bir savaş izleme imkânı ile...⁵⁶

Savaşı sadece Amerikan halkı değil, Irak halkı dahil tüm dünya canlı olarak izlemiştir. İnsanlık canlı olarak izlediği bu savaşı bir hayli meraklı gözlerle izlemiş ancak, 6 Nisan 1992 tarihinden 14 Eylül 1995 tarihine kadar⁵⁷ Avrupa'nın tam ortasında Bosna – Hersek'te yaşanan iç savaşta TV ler ile birlikte ilgisiz kalınması da dikkat çekici olmuştur.⁵⁸ TV lerin ilgisizliğinin nedeni olarak bölgenin Irak kadar stratejik, ekonomik ve popüler bir değeri olmaması, Avrupa'nın ortasında Osmanlı kültürünü taşıyan bir devletin varlığını kabul edilmemek

⁵⁴ Bülbül,A.R.,**a.g.k.**,s.58.

⁵⁵ Giritlioğlu,Y.,**a.g.k.**,s.228.

⁵⁶ Giritlioğlu,Y.,**a.g.k.**,s.94.

⁵⁷ <http://www.turkishweekly.net/turkce/yazarlar.php?type=12&id=251> (12.07.2007)

⁵⁸ Giritlioğlu,Y.,**a.g.k.**,ss:93-96.

istenilmesi ve Avrupa'nın ortasında yaşanan bu savaşın sıçrayarak üçüncü dünya savaşı korkusu getirmesi gibi nedenler sayılabilmektedir.

1970 yılında Amerika da üniversiteler arasında bilgi iletişimde kullanılmak üzere kurulan ARPANET 1983 yılında uluslar arası düzeye erişerek internet adını almıştır.⁵⁹ İnternet, çok sayıda bilgisayarın modem aracılığı ile telefon hattından birbirine bağlanarak bilgi ağı oluşturmaktadır.

İnternet bir salgın hastalık gibi hızla yayılıp insanları bağımlı hale getirmiştir. Teknikten çok bilgiye dayanması ve kolay öğrenilebilmesi ise tüm dünyada furya yaratmıştır. Özellikle devlet kurumları, bankalar ticarethaneler vb. de internet üzerinden çalışması artık günlük bir yaşamın parçası haline getirmiştir. İnternet demokratik açıdan oldukça zengin temsili değil katılımcı demokrasinin bir aracı haline gelmiştir. Yöneticisi olmadığından dolayı tüm düşünceler paylaşılabilir. ⁶⁰

2001 yılında Amerika'nın ikiz kulelerine yapılan saldırılar ile ABD'nin kendisine yeni düşman olarak ilan ettiği terörizme karşı savaşta en büyük rol internete düşmüştür. Uçakların kulelere çarpma anı hakkındaki spekülasyonlar ile başlayan tartışmalar, anti Amerikancılığını desteklercesine tüm dünyada yankı bulmuştur.

Amerika'nın açmış olduğu savaş ile önce Afganistan'a ardından da Irak'a yaptığı müdahaleler 1990 yılında ki gibi heyecan yaratmamıştır. Tam tersine medyanın yapılan müdahaleleri haklı göstermeye çalışan yayınlarına rağmen internet haberciliği ile müdahale inandırıcılığını kaybetmiştir. Çünkü sansürü yazılı ve görsel medyaya uygulamak kadar internete uygulamak kolay olmamıştır.

İnternet ile haberlerin tek yönlü olarak aktarımı tekeli ortadan kalkmış ancak hangi haberin doğru olduğu sorusu ile karşı karşıya kalınmıştır. Bilgi ve haberlerin hızlı bir şekilde aktarımı ne kadar olumlu olmakta ise bunların güvenliği sorunun ortaya çıkartmıştır.

İnternetin insanlığa sağladığı sosyal, ekonomik,kültürel ve politik imkanların bilgisayar hackerlerinin sayesinde güvenilirliğini kaybetmesi internetin büyük bölümünün pornografi ve talih oyunları ile kuşatılması da internetin kullanımının sınırlanmasına neden olmuştur.

⁵⁹ http://www.bilisimrehber.com.tr/arastirma/tr_arastirma_intraextra1.phtml (12.07.2007)

⁶⁰ Bülbül,A.R.,**a.g.k.**,s.56.

Günümüzde medyanın en büyük geliri olan reklam gelirlerinin günümüzde internet nedeniyle düşmektedir. Bu nedenle Pazar paylarını kaybetmek istemeyen medya patronları şirket evliliklerine yönelmişler, promosyon dağıtarak, sansasyonel haber üreterek ilgiyi üzerlerine çekmeye çalışmışlardır ancak bununla da başarılı olamamışlardır.

2.2.2. Türkiye’de Medya Oluşumu

2.2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Türklerin yerleşik hayata geçmesi ve Orta Asya’dan Anadolu’ya geçiş serüveni içerisinde medyanın oluşumu Avrupa’ya nazaran geç işlemiştir. Cihat olgusu içerisinde at sırtında geçen ömürler, ümmet anlayışı ve Avrupa’daki yeniliklere gavrur icadı ile bakış açısı KİA’nın Türkler açısından gelişiminde geç kalınmıştır.

Osmanlılarda II. Mahmut dönemine kadar devletle halk arasındaki iletişimde, devlet halka ulaşmak istediğinde fermanlar çıkartılarak bazen tellallarla "Duyduk duymadık demeyin." ile başlayan ilanlarla iletişim sağlanmıştır. Taşrada ve kentlerde mahalle imamları da iletişimin gerçekleştirilmesinde, idarenin kararlarının halka ulaştırılmasında aktif rol oynamıştır.⁶¹

Kara yolundaki hanlar ve kervansaraylar sivil halkın seyahat ve ulaşımında dinlenme, barınma ve azık tedariki için bağlantı, konak ve durakları haline gelmiş, kuleler, güvercinler, koşucular, haberci atlılar iletişimin taşıyıcı aracı olarak kullanılmışlardır.

İlk Osmanlı basımevi, II Bayezid döneminde Musevi asıllı Osmanlı yurttaşları David ve Samuel Nahmes kardeşler tarafından 1494’te kurulmuştur. Osmanlı ülkesinde kurulan bu ilk basımevinde baskısı yapılan ilk kitap da Musa’nın Beş Kitabıdır.⁶²

XVIII. yüzyılın başlarına gelindiğinde, sürekli gelişen batı uygarlığı karşısında her geçen gün daha da geri kalmakta olan Osmanlı’nın, çağdaşlaşma ve batılılaşma eğilimleri giderek güçlenmiştir. Nitekim İbrahim Müteferrika ve Sait Efendi’ye 1726 yılında Türkçe baskı yapacak bir basımevi kurma izni Sultan III Ahmet tarafından verilmiştir. Böylelikle Osmanlı ülkesinde, Müslüman Osmanlı yurttaşlarının sahibi olduğu ilk basımevi, dinî yayınlar basmama koşuluyla, 14-16

⁶¹ Topuz, H., **II inci Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, İstanbul, 2003, s.9.

⁶² http://www.bgc.org.tr/tr/b_text.htm (12.07.2007)

Aralık 1727 günü çalışmaya başlamıştır. Basımevinin kurulmasından iki ay sonra Vankulu Lûgati adıyla bilinen ilk kitap basılmıştır.⁶³

Osmanlı Devletinde Türkçe yayımlanan ilk gazete Mısır'da Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın girişimleri ile 1828'de yayınlanan Vakayı-i Mısriye'dir.⁶⁴ Yayınların yarısından fazlası Türkçe kalan kısmı ise Arapça olarak yayımlanmıştır. İstanbul'da Türkçe yayımlanan ilk gazete ise 1831 de çıkartılan Takvim-i Vakayi (Olayların Takvimi).⁶⁵ Osmanlı Devletinin resmi sözcüsü statüsünde yayına başlamıştır.⁶⁶

Osmanlı devletinde ilk özel sermayeli gazete ise Şinasi ile Agah Efendi tarafından 21 Ekim 1860'ta yayın hayatına başlayan Tercüman-ı Ahval'dir.⁶⁷

1860 yılında ilk resimli gazete Eğribozoğlu Mehmet Arif Bey tarafından çıkartılmıştır. Daha sonraları bu gazetenin adı İstanbul olmuştur.⁶⁸ Gazetecilik anlamında yaşanan bu ilerlemeler batının etkisi ile dergicilikte de kendini göstermiştir. İlk Türkçe dergi Vakayı-İ Tıbbiye 1849'da yayın hayatına başlamıştır.

Abdülhamit döneminde yapılan baskılara rağmen edebi anlamda Servet-İ Fünun çıkartılmıştır. İlk kadına yönelik süreli yayın ise Terakki gazetesinin 1868 yayınladığı Hanımlara Mahsus gazetedir. İlk çocuk gazetesi ise 1869 yılında yayımlanan Mümeyyiz'dir.⁶⁹

Basın sektöründe yaşanan bu gelişmeler Sultan Abdülaziz döneminde sansür engeline takılmıştır. Ülkenin hızla kan kaybetmesi ve yönetim zafiyetinden basında sıkça söz edilmesi Sultan Abdülaziz döneminde oluşan Jön Türk hareketinin basında yaygın bir şekilde yer alması ve meşruti bir yönetim istekleri Abdülaziz tarafından aydın kesimin ülkeden sürgüne yollaması ile sonuçlanmıştır. Bu aydınlar tarafından yurt dışında çıkartılan ilk Türk Gazetesi Muhbir'dir.⁷⁰

⁶³ Bursalıgil,T.,**Bir Kitle Haberleşmesi Olarak Türkiye'de Basın**,İÜEF, Sosyoloji Bölümü Deneysel Sosyoloji Kürsüsü Mezuniyet Tezi,1999,s.15.

⁶⁴ Topuz,H.,**a.g.k.**,s.12.

⁶⁵ Özgen,M.,**Gazetenin Kısa Tarihi**,İ.Ü.İ.F.Yayımları Dergisi,Sayı.26, İstanbul,2004,ss:5-7.

⁶⁶ Adaklı,G.,**Türkiye'de Medya Endüstrisi**,Ankara,2006,s.96.

⁶⁷ Bursalıgil,T.,**a.g.m.**,s.17.

⁶⁸ Topuz,H.,**a.g.k.**,s.33.

⁶⁹ Topuz,H.,**a.g.k.**,ss:388-404.

⁷⁰ Topuz,H.,**a.g.k.**,s.40.

Sultan Abdülaziz'in baskıcı düzenine rağmen 1855'de Fransızlar'ın desteğiyle İstanbul-Edirne telgraf hattını hizmete açılmış, 1865'te ise İstanbul Londra'dan, Bağdat ve Hindistan telgraf hattına dahil olmuştur.⁷¹

1876 yılında Sırbistan bağımsızlık hareketleri ve basın da yaşanan olayları halka yansıtması Abdülaziz'in tahttan indirilme sürecini hızlandırmış, V Murat'ın üç aylık taht macerası esnasında yurt dışına sürülen aydınlar yurda dönmüştür. II inci Abdülhamit'in tahta çıkıp meşrutiyeti ilanı ve arından da Türk tarihinin ilk anayasası Kanuni Esasi'nin kabulü ile ilk defa basın özgürlüğü kanunsal olarak güvence altına alınmıştır. (Md:12 *basın kanun dairesinde serbesttir*).⁷²

1877-1878 Osmanlı Rus savaşının başlaması Abdülhamit'in de meclisi feshetmesi ile yeniden Abdülaziz'in baskıcı dönemine geri dönmüştür. Gazeteler yeniden yurt dışına taşınmıştır.⁷³

Abdülhamit'in otuz üç yıllık istibdat dönemi boyunca ülke sıkı kurallar çerçevesinde yönetilmiş, basın sansüre uğramış, birçok gazete kapatılmış, yabancı gazetelere hükümet vasıtasıyla karşı haber yayınlanmaması için bütçeden para aktarılmış, Anadolu'nun dışarıyla bağlantısı kesilmiştir. Bu dönemde ülke içerisinde Rumca, Ermenice ve Arapça gazeteler elçiliklerin sayesinde kitlelere ulaşmış ancak Türkçe gazeteler adresine ulaşamamıştır.⁷⁴

1908 yılında ilan edilen II inci Meşrutiyet Osmanlı Devletinde bir dönemi daha kapatmıştır. Artık gerileme döneminden dağılma dönemine geçilmiştir. II inci Abdülhamit'in istibdat yönetimi ile otuz üç yıllık yönetiminde toprak kaybı yaşanmaması bu gün hala tartışılmaya devam edilmektedir. II inci meşrutiyetin ilan edilmesi ile yurt dışına kaçan aydınlar bayram havasında yurda dönmüş, ülkede dörde kadar düşmüş gazete sayısı bir anda 200'e çıkmış ve tirajlar 50.000 e ulaşmıştır.⁷⁵

Gazetelerin yayılması otuz yıllık baskının bir anda atılması ile Anadolu'da daha karışık bir hal almıştır. Azınlıkların da kendi matbaa ve basımevlerinin kurulması ile her fikrin bir savunucusu sözcüsü olan yayın organları

⁷¹ Erdoğan, İ. ve Alemdar, K., a.g.k., s.21.

⁷² Topuz, H., a.g.k., s.48.

⁷³ Koloğlu, O., *Osmanlı'dan 21 yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul, 2006, s.63.

⁷⁴ Topuz, H., a.g.k., s.61.

⁷⁵ Topuz, H., a.g.k., s.82.

belirmiştir. Her fikrin kendine has fikir oluşturması kendine özgü nüans farklarıyla birlikte fikir karmaşası ya da fikir anarşisi oluşturmuştur.⁷⁶

Meşrutiyetin yeniden ilanının hemen ardından hilafet taraftarlarının çıkartmış oldukları 31 Mart olayı basın özgürlüğünü iyice alevlendirmiştir. Tartışmalar günlerce sürmüş, Yönetime gelen İttihat Terakki partisi yöneticileri ise bundan pek de memnun kalmamışlar ve nitekim 1909 yılında yeni bir basın kanunu çıkartılmıştır.⁷⁷ Bu kanun 1931 yılına adar yürürlükte kalmış ancak 15 kez değişikliğe uğramıştır.

Osmanlı Devletinin eski günlerine olan özlemi son bir çaba ile eksi ihtişamına dönme arzusu Alman hayranlığı ile birleşince 1914 yılında Osmanlı Devleti İttifak devletlerinin yanında savaşa girmiştir. Savaş dönemi boyunca halife tarafından ilan edilen cihat ile ülke içerisindeki bölünmelere karşı önlem alınması da fayda etmemiştir. Kafkaslar ve Süveyş kanalı cephesinde ki başarısızlıklara rağmen, ordunun cephedeki kahramanlıkları anlatılarak moral yüksek tutulmaya çalışılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı, basın üzerindeki sınırlamaların arttığı bir dönem olmuş ve savaşın bitiminde İttihat ve Terakki hükümetinin düşmesiyle birlikte, “yeni bir basın patlaması ve ittihatçılıktan arınma akımı” belirmiştir.⁷⁸

Sultan Reşat’ın ölümü ve son Osmanlı Padişahı Vahidettin’in tahta geçmesi İngilizlerin Şam’a girmesi ve Bulgarların yenilmesinin ardından imzalanan Mondros ateşkesi tüm ülkede hayal kırıklığına neden olmuştur. Kurulan yeni hükümetin ilk icraatı ise II inci Abdülhamit ve İttihat Terakkinin yaptığı gibi basını susturmak olmuştur.

2.2.2.2. Cumhuriyet Dönemi

2.2.2.2.1 1990'lara Kadar Olan Dönem

İstanbul’un işgali ve Sevr anlaşması derken ülkenin işgale uğraması uzun sürmemiş işgale doymayan kapitalist devletler Anadolu’ya göz dikmişlerdir. Nitekim Sevr anlaşması da bize bunu göstermektedir. Mustafa Kemal’in Anadolu’ya geçişi ve milli mücadelenin başlaması, basının ise ikiye bölünmesine neden olmuştur.

İlk başlarda milli mücadeleye destek verenler ve hilafet taraftarları arasında yaşanan diyaloglar Cumhuriyet’in ilanına kadar sürmüştür.

⁷⁶ Koloğlu, O., a.g.k., s.66.

⁷⁷ http://www.halkevleri.org.tr/index.php?eylem=yazi_oku&no=2800 (12.07.2007)

⁷⁸ Adaklı, G., a.g.k., s.100.

Hilafet taraftarları genelde İstanbul'da padişaha yakın kesimler olmuş hatta bu desteklerinden dolayı kurulan hükümette bile yer almışlardır. Milli mücadeleye destek verenlere baktığımızda ise baskı ve eziyete direk maruz kalan Anadolu basını olmuştur. Zaman içerisinde İstanbul'da mili mücadeleye destek verenlerde Anadolu'ya geçmişlerdir.

İzmir'de Hukuk-u Beşer (insan hakları) gazetesi baş yazarı Osman Nevres'in (takma adıyla Hasan Tahsin) 1919 Mayıs'ında karaya çıkan Yunan askerine attığı ilk kurşun Anadolu basınında kurtuluş savaşında başlangıcı olarak kabul edilmektedir.⁷⁹

Mustafa Kemal milli mücadelede basının etkisini iyi bildiği için Ankara'ya gelir gelmez gazete kurulması için talimatını vermiş ve Hakimiyet-i Milliye 10 Ocak 1920 yılında çıkartılmıştır.

Gazetenin hedefi milletin iradesini hakim kılmak olarak belirlenmiştir. İstanbul'da hilafet taraftarı muhalif gazetelerin var oluşu, Anadolu'da da milli mücadelenin meşruiyetini anlatmakta yetersiz kaldığından dolayı 6 Nisan 1920 yılında Anadolu Ajansı Mustafa Kemal tarafından kurulmuştur.⁸⁰ AA'nın ne yurt içerisinde ne de yurt dışında muhabiri bulunmamasına rağmen temel amacı ulusal birliği tehlikeye düşürecek kısırtmaları önlemek ve milli mücadele ilgili haberleri halka duyurmak olmuştur.⁸¹

Milli mücadele basına büyük bir yük düşmüştür. Yıllardır savaştan bıkan, ezilen yorgun halkın, girişilen bu mücadeleyi kazanılacağına dair inandırılması ve milletin desteğinin sağlanmasında basının payı oldukça fazla olmuştur. Cephelerden gelen haberler sevinç gösterileri ile karşılanmış, başarıya aç millet gazete ve dergilerdeki yazılarla kazanma arzusu içine girmiştir.

Milli Mücadelenin kazanılması Mustafa Kemal'in düşüncesinde yer alan kadar bir kesim hilafetin devam etmesinden yana olması bir yıl kadar sürmüştür. Nihayet 29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyet ilanı edilmiştir. Ancak tartışmalar sona ermemiştir. Basın hilafet taraftarı ile cumhuriyet taraftarları olmak üzere ikiye bölünmüştür. Şeyh Sait ayaklanması, Çok partili siyasal yaşama geçme çabaları içerisinde Terakkiperver Cemiyetinin kuruluşu ve ardından hilafet

⁷⁹ Topuz, H., a.g.k., s.87.

⁸⁰ Adaklı, G., a.g.k., s.103.

⁸¹ Topuz, H., a.g.k., s.99.

tarafklararının bu parti etrafında toplanması, basında Cumhuriyet aleyhtarlarının basında seslerini yükseltmesine neden olmuştur.

Yeni kurulan ülkenin halletmesi gereken birçok sorunu olmasına rağmen halletmesi gereken ilk sorun rejim olmuştur. Bunun için de Takrir-i Sükûn kanunu meclisten geçirilmiştir. Takrir-i Sükun yasası birçok gazetenin kapanması ve yazarlarının da istiklal mahkemelerinde yargılanmasına neden olmuştur.⁸² Ülkenin iç ve dış politikada ki var olma savaşı basını da etkilemiş ve tek parti rejiminde suskun kalmıştır.⁸³

Türk basını; cumhuriyet rejimi ile birlikte girdiği yeni kurumsallaşma sürecinde sıkı bir düzenleme rejimine tabii olmuş, kendisine gösterilen alanın dışına çıkmaya başladığı anda bastırılmış,zamanın ihtiyaçlarına göre değişen özel politik manevralarla kontrol edilmiştir.⁸⁴

Cumhuriyet ile birlikte Avrupa'nın teknolojik gelişmeleride ülkeye girmeye başlamış, 1925 yılında çıkarılan Telsiz Kanunu ile Türkiye'de ilk radyo yayıncılığı başlamıştır. Radyo Avrupa da 19 yy sonlarına doğru kullanılmaya başlanılmış ise de Türkiye'de ilk radyo vericileri 1926 yılında Ankara ve İstanbul'da faaliyete geçebilmiştir.⁸⁵

Türkiye'de kurulan ilk radyo özel radyo olup, Türk Telsiz Telefon şirketi adıyla kurulmuş olan İstanbul Radyosudur. Basın sektöründe yaşanan denetimin yanında 1936 yılında çıkarılan kararname ile radyo yayınları devlet tekeline alınmıştır. İstanbul radyosunun tasfiyesi ile şirketin vericileri PTT'ye devredilmiştir.⁸⁶

Bunun nedeni ise 1920'den sonra kitlelerin siyasal yönetiminde güçlü bir araç olarak rol alan Radyonun kullanım gerçeği Avrupa ve Türkiye gibi ülkelerde devlet kontrolü gerekliliğini getirmesidir.⁸⁷

İkinci dünya savaşının başlaması ile birlikte hükümetin ilk icraatı tüm basına müdahale ederek bazı olaylara yer verilmemesi ve bazı olayların ise büyütülmeden yansıtılması yönünde sansür uygulanması olmuştur. II inci Dünya savaşı dönemi boyunca ülke yokluk ve sefalet içerisinde bunalmış tüm gelirler askeri

⁸² <http://www.fotografya.gen.tr/issue-4/gokhan.html> (12.07.2007)

⁸³ Topuz,H.,**a.g.k.**,ss:103-105.

⁸⁴ Adaklı,G.,**a.g.k.**,s.101.

⁸⁵ http://www.istanbul.edu.tr/4.boyut/cumhuriyet/dosyalar/nese_kars.htm (16.07.2007)

⁸⁶ http://www.ratem.org/radyo_tarihce.htm (16.07.2007)

⁸⁷ Erdoğan,İ.,-Alemdar,K.,**a.g.k.**,s.22.

harcamalara yönlendirilmiştir. Avrupa’da yaşanan olaylar mümkün olduğunca yüzeysel olarak yansıtılmıştır.⁸⁸

İkinci Dünya Savaşı yıllarının koşulları, tüm dünyada radyo yayıncılığına önem kazandırdığı gibi ülkemizde de bu yayınlar Matbuat Umum Müdürlüğü’ne devredilmiştir. 1943 yılında Matbuat Umum Müdürlüğü, Basın Yayın Umum Müdürlüğü adıyla yeniden örgütlenerek yayın hizmeti teknik ihtiyaçları için bir fen heyeti kurulmuştur. Savaşın yaygınlaştığı yıllarda bütün dünya radyoları gibi Ankara Radyosu savaşa ilgili haberler yayında yer vererek Türkiye’nin tarafsızlık politikasını vurgulanmıştır.

İkinci Dünya Savaşının sona ermesi ile birlikte Çok partili siyasal rejime geçiş için düğmeye basılmış ve Demokrat Parti kurulmuştur. DP’nin 1946 seçimlerine katılması ülkede heyecana sebep olmuş, basın yıllardır süren baskının ardından eline geçen fırsatı iyi değerlendirerek seçimlerde aktif bir rol üstlenmiştir.

Seçimi Cumhuriyet Halk Partisi kazanmış olsa da DP’nin almış olduğu oy oranın basın sayesinde büyük bir başarı kaydetmiştir. İsmet Paşa seçimlerden sonra basının bu etkinliğini görerek 1 Haziran 1946 yılında matbuat yasasında hükümete verilen gazeteleri kapatma yetkisi kaldırılmıştır.⁸⁹ Bu karar ile İsmet Paşa basın ile barışmak istemiş ancak basın muhalefete destek vererek hükümetten çıkar sağlamaya çalışmıştır.

1951 seçimlerinde DP basınında desteğini alarak CHP’yi geçerek iktidar olmuştur. CHP’nin baskıcı tavrından sonra bütün gazeteci ve aydın kesim DP’ye destek vermiştir. BM’ye giriş sürecinde olan Türkiye kuzeydeki Sovyet tehdidine karşı Amerika ile kurulan sıcak yakınlık çerçevesinde, DP basının desteğini alarak Kore Savaşında asker gönderme kararını meclisten geçirmiştir.⁹⁰

Kıbrıs meselesinin yeni yeni ortaya çıktığı bir dönemde 1955 yılında Selanik’te Atatürk’ün evine yapılan saldırılarla ilgili İstanbul Express gazetesi bunu büyük manşetlerle yayımlayınca İstanbul’da Rumlara ait iş yerleri yağmalanmıştır.⁹¹ Polisin yetersiz kalması ordunun müdahalesine zemin hazırlamış ve sıkıyönetim ilan edilmiştir. Olaylarda suçlu hızla tespit edilerek cezalandırılmıştır. Suçlu basın; cezada sansür olmuştur.

⁸⁸ Topuz,H.,a.g.k.,ss:181-183.

⁸⁹ Topuz,H.,a.g.k.,s.185.

⁹⁰ Topuz,H.,a.g.k.,s.186.

⁹¹ Topuz,H.,a.g.k.,s.199.

DP'nin iktidarı döneminde Tek partili dönemden çok partili siyasal hayata geçiş esnasında uygulanan sıkı ekonomi politikası terk edilerek banka rezervleri boşaltılmıştır. Kore savaşı ile Amerika'dan alınan maddi desteğinde kullanılmasında yaşanan savurganlık⁹², rüşvet iltimas veya adam kayırcılığın devlette partileşmenin ve tek partili yönetimden kurtulan cumhuriyetin tekrar tek partili yaşama sürüklenmesi askeri darbeye adeta davetiye çıkarmıştır.

Ülkedeki karmaşa Cemal Gürsoy liderliğinde Mili Birlik Komitesinin yönetime el koyması ile sonuçlanmıştır. Milli Birlik Komitesi ilk etapta yapmış olduğu darbenin meşruiyetini ispatlamak için basını kullanmıştır.⁹³ Bu uğurda MBK basın ile arasını iyi tutabilmek için gazeteci haklarının olduğu bir kanun çıkartılmıştır.

MBK seçimle yönetime gelmiş hükümetin, kendine özgü yasalar çıkarmasını önlemek maksadıyla basının önemini farkına varmış, bu yüzden de 1962 anayasasına basın özgürlüğünün sağlanması maksadıyla önemli hükümler konulmuştur. "Basın hürdür. Sansürlenemez... Yayın yasağı konamaz... gazete ve dergiler toplatılmaz... gazete ve dergiler kapatılmaz... (md.22) Haber düşünce ve kanıların yayınlanması engellenemez (md.23)...⁹⁴

1960 darbesinin ardından anayasasının 1961'de ilan edilmesiyle başlayan süreçte Anayasasının 121 inci maddesine, radyonun (ve sonra televizyon), artık tarafsız ve özerk bir kamu kuruluşu statüsünde yönetilmesi belirtilmiştir. Nitekim yürürlüğe giren 359 sayılı yasayla, 1 Mayıs 1964'te Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) kurulmuştur.⁹⁵

TRT'nin devreye girmesiyle, Türkiye'de yayıncılık alanındaki gelişmeler hızlanmıştır. Televizyon yayınlarının başlaması TRT sayesinde 1968'de sağlanmıştır.

İlk televizyon yayını, 9 Temmuz 1952 tarihinde İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) tarafından yapılmış ise de, bu sadece deneme yayını şeklinde İstanbul bölgesinde gerçekleştiği için televizyonculuk TRT ile başlamış olarak kabul edilmektedir.⁹⁶

⁹² <http://www.angelfire.com/rnb/atadiyar/ata34.html> (12.07.2007)

⁹³ Topuz,H.,**a.g.k.**,s.228.

⁹⁴ Özgen,M.,**a.g.m.**,ss:48-49.

⁹⁵ <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/kitaplar/turkey2005/content/turkey/436-437.htm> (12.07.2007)

⁹⁶ Erengiz,Y.,**Medya Aracı Olarak Televizyon**,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,1993,s.10.

Radyo ve Televizyonculukta sağlanan bu ilerlemelerle paralel olarak 1960'lı yıllarda basında ofset baskıya geçilmesi satış grafiklerini yükseltmiş artık hitap edilen kitle de bir hayli artmış, Basının toplum üzerindeki etkileri de git gide artmıştır.

MBK'den sonra geldiği iktidarını kuvvetlendirmek için Adalet partisi de basının etkisini görerek basına tavizler vermeye başlamıştır.⁹⁷ Bu tavizler basının ikiye bölünmesine ve dolaylı olarak da toplumsal çözümlere neden olmuştur.

Ülke yine buhranın eşğine sürüklenir iken 1971 Muhtırası gelmiştir. Bu sefer darbe olmamış Muhtıra ile AP istifa ederek seçimlere gidilmiştir. Yeni gelen hükümetin ilk icraatlarından biriside Anayasa'nın 121 inci maddesini değiştirmek olmuştur. TRT'nin özerkliğine son verilmiş, TRT artık "tarafsız" bir kamu tüzelkişiliğine büründürülmüştür.⁹⁸

1960 lı ve 1970'li yıllar ülke içerisinde yaşanan öğrenci eylemleri polise karşı yapılan saldırılar, devrim kelimesinin sıkça kullanımı, sosyalizmin geldiğini öne süre ve körükleyen bir kesimin oluşumu, iş adamları ile hükümet arasında yaşanan sorunlar, enflasyonist baskılar, sağ sol çatışması ve basının da bundan etkilenip taraf alması birçok öğrenci öğretmen, öğretim görevlisi, bürokrat siyasilerin saldırılara uğramasına neden olmuş, İstanbul'da başlayan olaylar bütün Anadolu'ya yayılmış neticesinde de 12 Mart 1971 askeri muhtırasını bu olayların sona ermemesi ve git gide şiddetlenmesi ile de 12 Eylül 1980 Askeri Darbesini tetiklemiştir.⁹⁹ Bu süreçte ülkemiz açısından olağanüstü gelişmelerin yaşandığı bir dönem olarak zihinlerde yer etmiştir.¹⁰⁰

12 Eylül ile yönetime gelen Milli Güvenlik Konseyinin olayların sorumlusu olarak gördüğü basına yönelik sansür uygulamış, bir çok gazeteci tutuklanmış bir o kadarı da yurt dışına kaçmış, yabancı basının ülkeye girişi denetim altına alınmış, basın bir daha eski toplumsal yapı yerinde eski istihşamına geri dönememiştir.¹⁰¹

⁹⁷ Topuz,H.,**a.g.k.**,s.239.

⁹⁸ <http://arsiv.sabah.com.tr/2001/04/30/g04.html> (12.07.2007)

⁹⁹ Kabacalı,A.,**Türk Basında Demokrasi**,Ankara,1994,s.306.

¹⁰⁰ Özgen,M., **a.g.m.**,s.53.

¹⁰¹ Kabacalı,A.,**a.g.k.**,s.335.

1982 yılında yeni anayasanın yürürlüğe girmesi ile birlikte 1950 yılında kabul edilen basın kanunu 1983'te değiştirilmiştir.¹⁰²

MGK darbenin meşruiyetini halka anlatabilmek için basından çok devlet tekelinde bulunan TRT'yi aktif olarak kullanmıştır.¹⁰³ TRT'nin aktifleştirilmesi ile Türkiye'de radyo ve Televizyonculuk alanında MGK öncü olmuştur.

1983 yılında yapılan seçimler ile Anavatan Partisi yönetime gelmiş ve ülkede yeni açılımlara girişerek deregülasyon ve neo-libereal politikaların uygulamasında öncülük etmiştir. Bu dönemde Radyo ve TV'ye yönelik yatırımlar ile 1983 yılından itibaren renkli yayına geçilmesi¹⁰⁴ maliyetleri ucuzlatmış ve tüm Türkiye'yi saracak bir ağ ile donatılmaya başlanmıştır.

2.2.2.2.2. 1990'lardan Günümüze

1990'ların başından itibaren özel radyo televizyon yayıncılığı Türkiye toplumunun günlük yaşamına katılan unsurlardan birisi olmuştur.¹⁰⁵ Türkiye'nin ilk özel televizyonu Star-1, 1 Mart 1990 tarihinde deneme yayınlarına başlamış, kısa sürede de tüm Türkiye'ye yayılmıştır.

Star-1'in bu başarısı 1992 yılından itibaren ard arda ticari televizyon kanalları açılmasına neden olmuştur. Nihayetinde de Özel Radyo ve Televizyonlar 1993 yılında anayasa da yapılan bir değişiklik ile yasal bir nitelik kazanmıştır.¹⁰⁶

1993 yılından itibaren günümüze kadar geçen süre içerisinde TV kanallarının sayısı gün geçtikçe artmış, ulusal kanalların yanı sıra nerede ise her ilde bir iki adet yerel TV ortaya çıkmıştır.

Özel TV'lerin ortaya çıkması esnasında patlak veren Birinci Körfez Savaşında medya bütün ilgiyi üzerine çekmiştir. Dünya ile birlikte ülkedeki her kes evde, kahvede, otelde, eğlence yerlerinde savaşı TV'den canlı olarak izlemiş, Basından günlük olarak Neler Olacak? Sorusuna cevap aramıştır.

Savaş medyayı ikiye bölmüş bir kısmı savaşı destekler iken bir kısım karşı durmuştur. Ancak kazanan medya olmuştur.¹⁰⁷ Teknolojik olarak bilgisayar teknolojisi geliştirilerek uydu teknolojisinden istifade etmeye başlamıştır.

¹⁰² Topuz,H.,a.g.k.,s.262.

¹⁰³ Özgen,M.,a.g.m.,s.62.

¹⁰⁴ Topuz,H.,a.g.k.,s.278.

¹⁰⁵ Adaklı,G.,a.g.k.,s.232.

¹⁰⁶ http://www.belgenet.com/arsiv/ab/ab_rapor98_02.html (12.07.2007)

¹⁰⁷ <http://www.medyatava.com/tavahaber.asp?id=7856> (12.07.2007)

Savaş sayesinde haberi en önce ve doğru olarak verebilme rekabeti medya araçlarının tüm ülkede yaygınlaşmasına neden olmuştur.

SSCB'nin dağılması ile birlikte kurulan Türk devletlerine ulaşabilmek, yurt içerisinde yaşanan terör eylemlerine karşı askeri iletişimin bölgenin zor şartları nedeniyle iletişimin kurulmasında uydu sisteminin kurulması amacıyla 1989 yılından itibaren planlaması yapılan Türksat uydusu Türksat 2-C adıyla 1995 yılında uzaya gönderilebilmiştir.¹⁰⁸

1994 yılında yaşanan ekonomik bunalımı televizyon ve basın sektöründe el değiştirmelere neden olmuştur. 1995–1999 yılları arasında ülkemiz koalisyon hükümetlerinin baş döndürücü trafiği ile geçmiş, siyasilerin oy uğruna yapılan siyasi çekişmeler siyasilere olan hükümete olan güvenini kaybetmesine neden olmuştur.

Bu dönemde en önemli olay ise Kardak krizi olmuştur. Kardak krizi 26 Ocak 1996 – 02 Şubat 1996 tarihleri arasında yaşanmıştır. 26 Ocak da Yunanlı gazeteciler adaya Yunan bayrağı dikmişler, Türk gazeteciler de 27 Ocak da adaya Türk bayrağı dikmiştir. 29 Ocak da tekrar Yunan bayrağı dikilmiş, 31 Ocak da ise Hürriyet Gazetesinden Fatih Altaylı adaya Türk bayrağı dikmiştir.

Kardak krizi tamamı ile medyanın tahriki ile gündeme gelmiştir. Her iki ülkede milliyetçilik gösterisinde bulunmuş, iktidarlar dış politikayı iç politika aracı olarak kullanmıştır.

Türkiye açısından bu kriz AB sürecini sekteye uğratmış, AB tarafından sağlanan ekonomik yardımlar kesilmiştir. Türkiye'nin uyguladığı siyaset Yunanistan'ın Türkiye hakkındaki yayılcı tezini kanıtlamış AB ülkelerinin Türkiye'ye bakış açısını değiştirmiştir.¹⁰⁹

Her iki ülkedeki medyanın olayı körükleyici haberleri iki ülkeyi savaşın eşiğine getirmiştir. Medya 1999 yılında özür diler gibi Helsinki zirvesinde Türkiye'nin adaylığının kabulünde kenetlenerek alınan kararı yurda sevinç havasında iletmiştir.¹¹⁰

Günümüzde Uydu yayınları ile TV ve Radyolar ülkenin tamamına ulaşmıştır. Artık ülkenin en ücra köşesinde bile TV izlenir hale gelmiştir.

¹⁰⁸ Bülül, A.R., a.g.k., ss:58-61.

¹⁰⁹ <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=106808> (12.07.2007)

¹¹⁰ http://www.ansesnet.com/yorum.php?sira_no_by=26 (12.07.2007)

15 yıllık özel TV yaşantımız ile birlikte her evde bir iki adet yerini alan ve hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. ¹¹¹

Günümüzde bir başka medya aracı olarak son zamanlarda günlük hayatımıza giren internetten bahsetmemiz gerekmektedir. Türkiye İnternet'e Nisan 1993'ten beri ODTÜ'nün öncülüğünde bağlıdır.¹¹² Milyonlarca insan bilgisayarları vasıtasıyla internet üzerinden etkileşim içerisine girmektedirler.

1997 Ocak ayından itibaren internet hizmetleri tekelleştirilerek TR-NET tarafından yürütülmektedir. Buna rağmen birçok yerli firmada internet hizmeti vermektedir. Dünyadaki kullanımına paralel olarak, internet ve ticaret olgusu ülkemizde de popüler olmaya başlamıştır.

1997 ortalarından itibaren bir çok banka, müşterilerine internet üzerinden kişisel bankacılık servisleri vermeye başlamıştır. Öte yandan, 1996 sonlarından itibaren bir çok günlük gazete ve derginin internet üzerinden yayımlandığını görmekteyiz.¹¹³

Son dönemde, özellikle dijital yayıncılık ve internet ya da elektronik ticaret gibi temel kar alanları üzerinde temellendirilen geleceğe dönük piyasalaştırma stratejileri hızla hayata geçirilmeye çalışılırken, yabancı medya grupları Türk medya pazarından pay elde edebilmek için yoğun bir çaba harcamaktadırlar.¹¹⁴

3. Medyanın Etkinliği ve Gündem Belirleme Süreci

3.1. Medyanın Fonksiyonları

Medya; tarihsel süreç içerisinde KİA olarak bireyler arasında haber ve bilgi alışverişi olmaktan sıyrılıp bireysel, toplumsal ve uluslar üstü fonksiyonlar edinmiştir.

Bu fonksiyonlar aydınlanma çağı ile su üstüne çıkmış, savaşlar ile kitleleri peşinden sürüklenme özelliğini kazanmış, modernleşme çabaları içerisinde toplumsal görevler üstlenmiştir. Günümüzde medya bu görevlerinin yanı sıra küreselleşme ile uluslarüstü fonksiyonlar edinmiştir.

Medyanın fonksiyonları

¹¹¹ Topuz,H.,a.g.k.,s.328.

¹¹² Bülbül,A.R.,a.g.k.,s.12.

¹¹³ <http://www.po.metu.edu.tr/links/inf/css25/bolum2.html> (12.07.2007)

¹¹⁴ Adaklı,G.,a.g.k.,s.347.

Haber vermek, eğitmek, eğlendirmek,¹¹⁵

Bireylerin ve toplumların genel bilgi ve değerlerini geliştirebilmeleri, bireylerin sosyalleşmesi ve kültürlerin artırımı¹¹⁶

İnsanların yeryüzünde yalnız olmadıklarını başka insanlarında yaşadığını anımsatarak dünyanın bir ucunda ki yardıma ihtiyaç duyan bir insana yardım etme duygusunu geliştirmek, böylelikle birey ve toplumların menfaatlerini bir kenara bırakarak, duyarlı ve paylaşımcı ruhlarını açığa çıkartmak,¹¹⁷

Ticari olarak Mal ve hizmetlerin tanıtılmasını ve satılmasına yardım etmek,

Demokratik bir düzende kitle iletişim araçlarının ana işlevi olarak, kamuoyunun oluşturulması,¹¹⁸

Siyasal sürece katılma ve denetlemeyi sağlamak, toplumun hedef ve amaçlarına ulaşabilmesi için bireylerin toplumun müessesleriyle birlikte kitle halinde tartışma ortamı yaratarak yönetime katılımın sağlanılmasını böylelikle birey ve kitleleri demokratik yapılandırma içerisine dahil etmek,¹¹⁹ başlıkları altında toplanabilmektedir.

3.2. Medyanın Toplum Üzerindeki Etkinliği ve Gündem Oluşturması

İnsanlık var olduğundan bu güne kadar geçen sürede hem kendi davranışları hem de çevresi üzerine yorum yaparak hareketlerini kontrol etmeye çalışmıştır. Medya bu nokta da bireylerin hareketlerini yönlendirme de ön plana çıkmaktadır. Be yönlendirmenin inceleme ve araştırılmasına yönelik sosyolojik, siyasi ve psikolojik çalışmalar 19 yy dan itibaren yapılmaya başlanmış ancak 1940'lı yıllardan itibaren kurumsallaşma sürecine girmiştir.¹²⁰

1940'lardaki yönetsel amaçlı etkiyle ve enformasyon akışıyla ilgili varsayımlar yanında, asıl temeli kuran kurumsal gelişme 1948'de Claude E. Shannon'un **Matematiksel Teorisi** olmuştur. Matematiksel Teori **pozitivist-deneyci** yaklaşımın temelini oluşturmuştur.¹²¹ **Pozitivist-Deneyci** yaklaşımda enformasyon kaynağı istenen bir mesajı/iletiyi mümkün olan diğer mesajlar arasından seçermekte,

¹¹⁵ Alav,O.,**a.g.k.**,s.76.

¹¹⁶ Kaya, A.R.,**a.g.k.**,ss:15-16.

¹¹⁷ Alav,O,**a.g.k.**,s.76.

¹¹⁸ Bülbül,A.R.,**a.g.k.**,s.12.

¹¹⁹ Oksay,Ü.,**a.g.k.**,s.343.

¹²⁰ Erdoğan,İ.,-Alemdar,K.,**a.g.k.**,s.33.

¹²¹ Erdoğan, İ.,-Alemdar,K.,**a.g.k.**,s.62.

iletken araç (verici) bu iletiyi sinyale dönüştürerek iletişim kanalı (kablo, hava) üzerinden alıcıya iletmektedir.¹²²

İkinci dünya savaşının sona ermesi ile Avrupa'nın yeniden yapılanma süreci ile uğraş vermesi ve bir üçüncü bir savaş korkusu SSCB nin ideolojik yapısı, ABD'yi kuram merkezi haline getirmiştir. Bu da medyanın Amerikan davranışçı biliminin sosyolojik yaklaşımları çerçevesinde **Anayol** yöneliminin (Anadamar) gelişmesine neden olmuştur. Amerikan medya sosyologlarını ilgilendiren merkezi sorun **medyanın etkileri** olmuştur. Bu etkilerin en iyi medyanın tesirine maruz kalan bireylerin davranışlarında ortaya çıktığı söylenen değişiklikler bağlamında saptanabileceği ve analiz edilebileceği savunulmuş, medyanın etkileri ampirik testlerden geçirilmeleri gerektiği savunulmuştur.¹²³

1950'li yıllarla birlikte Radyoculuk alanında yaşanan gelişmeler kısa ve uzun dalga radyo yayınlarıyla ulaşılan kitlelerin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bu yayılımla birlikte soğuk savaşın bir parçası haline gelen **propaganda** kavramı tartışılmaya başlanılmıştır. Propagandanın etkilerinin araştırılabilmesi için ise 1950'lerin sonunda sosyolojik açıklamaya dayanan çalışmalar karşımıza çıkmaktadır.¹²⁴ Bunların en önemlisi ise **alan araştırmaları** olmuştur. Alan araştırmaları bireysel tercihlere, görüşlere, tutumlara ve davranışlara yönelik sosyal-psikoloji temelli sosyolojik çalışmalar olarak yapılmış, **“yapısal görevselcik (yapısal fonksiyonalizm)”** yaklaşımı egemen hale gelmiştir.¹²⁵

1960'lı yılların ortalarında **kullanımlar ve doyumlar** yaklaşımı gelişmiştir. **Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı** izleyicilerin gereksinimlerine göre iletişim araçlarını ve içeriklerini seçtiklerini ve kendi etkilerini kendileri aradığı görüşünü, kısaca “aktif izleyici” savını getirmiştir.¹²⁶

Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı 1970'lerin Ortalarında özellikle Avrupa'da çeşitli eleştirilere uğramış bu nedenle de Defleu ve Ball -Bokeach'ın geliştirdiği **medya bağımlılığı kuramı** da kullanımlar ve doyumlar kuramını geliştirme maksadıyla ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşıma göre, sanayileşmiş toplumlarda, izleyiciler medya araçlarına enformasyon kaynağı olarak yüksek derecede bağıdırlar. İzleyicilerin araçlarla enformasyona bağıllık derecesi araç

¹²² Bülbül, A.R., a.g.k., ss:6-7.

¹²³ Hall, S., **İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü**, Der: M. Küçük, **Medya, İktidar, İdeoloji**, 2005, Ankara, s. 74.

¹²⁴ Erdoğan, İ., -Alemdar, K., a.g.k., ss:-78-79.

¹²⁵ Erdoğan, İ., -Alemdar, K., a.g.k., ss.93-99.

¹²⁶ Erdoğan, İ., ve Alemdar, K., a.g.k., s.161.

iletilerinin izleyicinin inanç, duygu ve davranışlarını ne zaman ve neden değiştirdiğini anlamada anahtar olan değişkendir. Çağdaş toplumda araç enformasyonu bağımlılık her yerde aynı anda olan bir durumdur. Bu durum “süpermarkette” en iyi alışverişi yapma gereksiniminden yakın çevre dışındaki toplumsal dünya ile aşinalık kurmaya yardım edecek enformasyonu elde etme gibi daha kalıcı ve genel gereksinimlere kadar olan geniş alanı kapsamaktadır.¹²⁷

1970’li yıllar ile birlikte iletişimde medyanın **gündem belirleme** görevi ile ilgili tezi ortaya çıkmıştır. Bu tez ile medyanın halka ne düşüneceklerini söylemede başarılı olmasa da ne hakkında düşüneceklerini anlatmada başarılı olduğu savunulmuştur. Başka bir deyişle medya dünyayı inşa etme yeteneğine sahip olmakta ve bu yönde çalışmaktadır. Bunu yapar iken de kamuoyu için gündem hazırlamakta, 1975’li yıllardan sonra bu düşünce gittikçe önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle ideolojik baskıların altında yaşanan seçimlerde kamuoyunu medyanın nasıl etkilediği tartışmaları önem kazanır iken, günümüzde de ideolojik yaklaşımların çökmesiyle birlikte yeniden tartışılmaya devam edilmektedir.

1980’lerle birlikte; Kamuoyunu medyanın yaygınlaşması ile birlikte suskunluk sürecinden geçerek açıklamaya çalışan ve azınlıklarında bu şekilde seslerini yükseltmediğini savunan **Suskunluk Sarmalı Kuramı**, Medya araçlarının kullanımını artarak bireylerin bağımlı hale geldiklerini savunan **Kullanımlar ve Bağımlılık kuramı**, Kullanımlar ve doyumların “anayolun faydacılık” ve “belirleyiciliğe (determinizm)” yöneldiğini ve her çeşit içerik tüketiminin bireysel gereksinim doyumunda bir yeri yada amacı olduğunu varsaydığını belirten, “anayolun” yanında kültürel bir “yanyolun” belirleyici ve faydacı davranışçılığın sınırını genişleteceğini savunan **yan yol** modeli etkili olmuştur.¹²⁸

1980’ler birlikte neo-liberal akımın güçlendiği yıllar olmuş, özel sermaye iş dışı hayata ve kültürel yaşama daha kapsamlı ve sistemli olarak girmeye başlamıştır. İletişimde kültürler arası iletişim, ülkeler arası kültürel alışveriş ve bu alışverişin serbest akışı gündemlerin başına konmuş, ağırlık kültür üzerine inşa edilmiştir.¹²⁹

Kültürel olarak uluslar arası bağlamda kitle iletişimi yaklaşımları

Batı Tipi Modernleşme ve Kalkınma Modeli,

Medya Emperyalizmi ve Kültürel Emperyalizm; başlıkları altında toplanmıştır.

¹²⁷ Erdoğan, İ., ve Alemdar, K., **a.g.k.**, s.169.

¹²⁸ Erdoğan, İ., -Alemdar, K., **a.g.k.**, ss:203-213.

¹²⁹ Erdoğan, İ., -Alemdar, K., **a.g.k.**, s.202.

Modernleşme kuramında, yapısal farklılaşma ve işlevsel uzmanlaşmayı ima eden “gelişme”, öncelikle her toplumun iç dinamikleri tarafından harekete geçirilen bir süreç olarak görülmektedir.¹³⁰ Her toplumun kaçınılmaz bir biçimde aynı yapısal özellikleri içeren dönüşüm geçirmesi modernleşme için şart olarak koşulmuş, bu dönüşüm ise; sanayileşme, kentleşme, okur-yazarlık oranının ve eğitim düzeyinin yükselmesi, kitle iletişim araçlarının varlığı, siyasal birlik ve bütünleşme, toplumsal yapılanmaların ve kurumların gelişerek uzmanlaşması ve sanayileşme sürecine ayak bağı olan geleneklerin yok edilmesi ile gerçekleşmektedir.¹³¹

Medya emperyalizmi ve kültürel emperyalizm tezleri Kitle iletişimi ekonomik ve kültür emperyalizminin bütünleşik parçası olarak nitelenerek ele alınıp incelenmiştir. **Medya emperyalizmi**, herhangi bir ülkedeki medya sahipliği yapısı, dağıtım veya içeriğin tek başına veya birlikte, diğer ülke veya ülkelerin medya çıkarlarının önemli miktarda dış baskısına maruz kalması süreci, olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Batının az gelişmiş ülkelerle olan ilişkisini, iletişim bağlamında “kültürel emperyalizm” olarak nitelenmiştir.¹³²

Bir başka tanıma göre ise, “bir toplumun modern dünya sistemine kazandırılmak ve o toplumun yönetenler sınıfının,uluslar arası sistemin hakim merkezi gücünün değer yargılarını ve sosyal yapılarını benimsemek ve sosyal kurumlarını bu merkezi gücün sosyal kurumlarına,kültürel değerlerine benzer bir biçimde oluşturmak yönünde (cazibeyle ve bazen de rüşvetle)ikna edilmesi veya (baskıyla,zorla)mecbur bırakılmasıdır.¹³³

Kültürel emperyalizmde medyanın rolü,batı kültürünün dayatması olarak görülür ve medya,genellikle kapitalist Batı kültürünün merkezine yerleştirilmektedir.¹³⁴

Medya emperyalizmi medya araç ve ürünlerinin üretimi,dağıtımı ve tüketimi ilişkilerinde belli güçlerin diğerleri üzerinde egemenliğidir. Medya emperyalizmi genel güç kaynaklarının dengesiz bir şekilde bölüşüldüğü bir dünya düzeninin neticesidir.¹³⁵

Kültürel emperyalizm ve medya emperyalizmi kuramlarının en büyük yararı, küresel dinamikleri ve ilişkileri tanımlamaları, dış politika menfaatleri, kapitalist

¹³⁰ Kejanlıoğlu,B.D.,**Türkiye’de Medyanın Dönüşümü**,Ankara,2004,s.67.

¹³¹ Uluç,G.,**Küreselleşen Medya**,İzmir,2003,s.93.

¹³² Erdoğan,İ.,-Alemdar,K.,**a.g.k.**,ss:395-396.

¹³³ Uluç,G.,**a.g.k.**,s.106.

¹³⁴ Tomlinson,J.,**Kültürel Emperyalizm**,(Çev.E.Zeybekoğlu),İstanbul,1999,ss:51-58.

¹³⁵ Erdoğan,İ.,-Alemdar,K.,**a.g.k.**,s.264.

yayıma, kitle iletişim araçları alt yapıları ve içerikleri arasındaki bağlantıları belirtmeleri ve açıklamaları olmuştur.¹³⁶

1970'ler ve 80'lerde "kültürel emperyalizm" yaklaşımı UNESCO'da egemen olmuştur ve özellikle Amerika ve İngiltere'nin önderliğinde ciddi tartışmaların ve çekişmelerin ortaya çıkmasına neden olmuş, bunun neticesinde de önce Amerika ve ardından da İngiltere UNESCO'dan çekilmiştir.

1990 ve 2000'ler Kültürel incelemelerin modasının geçtiği ve kültürel inceleme merkezlerinin kapanmaya başladığı, sürdürülebilir kalkınma, özelleştirme ve deregülasyon görüşlerinin yaygınlaştığı¹³⁷ yıllar olmuştur. Kitle iletişiminde yeni kuramlar ortaya çıkmamış, fakat Marksizm-ötesi, pozitivism-ötesi, yapısalcılık-ötesi gibi "ötesi" (post) ekiyle gelen yaklaşımlar moda haline gelmiştir. Medya örgütleri devletten, siyasal partilerden ve örgütlü baskı gruplarından önemli ölçüde özerklik kazanarak örgütsel sistemler olarak tanımlanmaya devam edilmiştir. Aktif izleyici kavramı yerini "TV önünde çoğulcu çözümlemeye bırakmıştır."¹³⁸

Avrupa'da 1990'lar ve 2000'lerde "kültürel kimliklerini koruma ve sürdürme" veya "kaybetme" sorunu ve mücadelesi ön plana çıkartılmış, Bu sırada Avrupa topluluğunun önde gelen amaçlarından biri de Avrupa'nın kültürel kimliğini korumak için tedbirler alma çabalarına girmek olmuştur. AB sürecinde atılan adımlar da bu tarihlerde yoğunlaşmış, dağılan SSCB devletleri yeni bir yapılanma sürecine girmişlerdir. Küreselleşme de 1990'lar ile birlikte artık kabullenilir bir gerçeklik haline gelmiştir. Küreselleşme ile birlikte medya biçimleri de globalleşmiştir. Buna paralel olarak da medya sektörünün sermayesi ve firmaları da küreselleşmiştir.¹³⁹ Medya ürünleri materyal yapısı ve ideolojisiyle küresel olurken, öyküsü ve diliyle küreselin eşsizliğini yücelten ulusal-yerel karakterde biçimlendirilmektedir.

Medyanın toplumsal yapı üzerindeki etkilerine yönelik yaklaşımlar ideolojik akımların etkisiyle kültürel yaklaşımların ortaya çıkması ile göz ardı edilmiş ise de günümüzde ideolojik akımların yerini küresel yaklaşımların tartışılmasıyla birlikte birey ve toplumların üzerinde medyanın gündem oluşturma teorisi kabul edilirliğini sürdürmektedir.

Modern toplumlarda medya, kamuoyunu oluşturma ve yönlendirme işlevini üstlenmiştir. Böylelikle medya halka ne düşüneceğini değil, ne hakkında

¹³⁶ Uluç,G.,a.g.k.,s.115.

¹³⁷ Kejanlıoğlu,B.D.,a.g.k.,s.80.

¹³⁸ Erdoğan,İ.,-Alemdar,K.,a.g.k.,s.419.

¹³⁹ Erdoğan,İ.,-Alemdar,K.,a.g.k.,s.415.

düşüneceğini söylemektedir.¹⁴⁰ Buna göre medya, haber ve bilgilerin önem sıralamasını belirleyerek toplumun neyi ne kadar bilmesi gerektiğine onlar adına karar vermektedir.

Medyanın gündeme getirdiği konulara baktığımızda sadece bireysel yada toplumsal değil devleti oluşturan mekanizmalarında etkiye verilen tepki misali gündeme getirilen konularla ilgilendiğini görmekteyiz. Yine aynı şekilde medyanın gündemden düşürmek istediği olguları da hem bireysel hem toplumsal hem de devlet olarak önemsemeye başlamaktayız. Caner-Tülin aşkı, terör olayları, kuş gribi vb. haberleri buna örnek gösterebileceğimiz gibi, 1996 yılında yaşanan Kardak krizi ile Kıbrıs'taki Annan Planı gündem oluşturma teorisine en güzel örnek olarak gösterilebilir.

Görüldüğü üzere Gündem Oluşturma Teorisi'ne göre medya bizlere neyi ne kadar bilmemiz gerektiğini dair karar vermemizi sağlamaktadır.¹⁴¹

Günümüzde yaşadığımız çevreyi analiz etmemizde medyadan oldukça istifade etmekteyiz. Televizyonlardaki belgeseller dünyanın bir ucundaki yaşamları, canlı olarak savaşları karşımıza getirmektedir. Medya sayesinde kendimizin anlamayacağı karmaşık olgulara cevap bulmaktayız özellikle de internetin kullanımının artmasıyla medyanın günlük yaşantımızdaki rolü de artmaktadır. Günlük yaşantımızda dikkat etmediğimiz olgulara medya aracılığı ile göz kulak kesilmekteyiz. Tabii ki medyada etrafımızdaki her şeyi bize aynen yansıtmamaktadır.

Seçerek, süzerek, indirgeyerek,

Bireylerin ve toplumların beklentisine göre merak ettikleri konuları,

Siyasal konjonktüre göre bilmemiz gerekenleri,

Sosyal olarak çözümlenmesi gereken konuları,

Ulusal çıkarlar içeren konuları ve

Medya patronlarının gündeme getirmek istedikleri konuları bizlere yansıtmaktadırlar. Medya bu şekilde seçicilik yaparak merkezi yönetime karşı kamuoyu gündemini belirleyerek merkezi yönetimi yönlendirmek istemektedir.¹⁴²

Gündem oluşturma teorisine göre; medya gündem oluşturmada, bireylere nasıl düşüneceklerini değil, ne hakkında düşüneceklerini belirtmektedir. Bu süreçte bireylerin sosyo-kültürel ve sosyo-demografik özellikleri, yaşı, cinsiyeti, gelir

¹⁴⁰ Gökçe,O.,**İletişim Bilimine Giriş**,Ankara,1998,s.223.

¹⁴¹ Işık,M.,**İletişimden Kitle İletişimine**,Konya,2000,105.

¹⁴² Gökçe,O.,**a.g.k.**, ss:224-225.

durumu, eğitim seviyesi, siyasal, toplumsal ve ekonomik olaylara duyarlılık düzeyi, okuma ve izleme alışkanlıkları gibi değişkenler izleyici tepkilerini oluşturmakta; sonuçta, gündem oluşturma sürecini olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir¹⁴³

Gündem oluşturma teorisine göre toplumlarda eğitim kalitesi ne kadar yükselir ise toplumların yönlendirilmesi bir o kadar zorlaşmakta böylelikle medyanın gündem oluşturmada da zorlaşmaktadır. Toplumda eğitim seviyesi düşük olan toplumlarda ise bu oran tersine dönüşmektedir.¹⁴⁴

Dikkat edilmesi gereken bir diğer hususta medyanın ele almış olduğu konuya vermiş olduğu önem derecesi ve bunu yansıtmasıdır. Medya gündemi belirlerken seçici davrandığı kadar yukarıda da değinildiği gibi olayları yansıtmasıyla da neyi ne kadar bilmemiz gerektiğini bildirdiği için bizler medyada ki olayları medyanın yansıttığı açıdan takip etmekteyiz.

Örneğin son günlerde terör olaylarını normal basit bir adli olaymış gibi yansıtmaktan vazgeçilip sınırdan birliklerin hareketleri takip edilerek şehit cenazeleri ekranlara 10 saniye değil de 10 dakika getirilerek terör olayları gündemimizin birinci sırasına oturtulmuştur. Bizlerde toplumsal olarak meydanlara çıkıp terörü lanetlemekteyiz. Görüldüğü gibi medya gündemi belirleyerek bize nasıl hareket etmemizi göstermektedir.

3.3. Kamuoyu ve Medya

3.3.1. Kamuoyu ve Kamuoyunun Oluşumu

Medyanın dış politika üzerindeki etkilerinden önce iç politikaya yönelik kamuoyu kavramının tanımlamasını yapmak ve dış politika sürecinde kamuoyunun aktif bir şekilde nasıl kullanılabileceğini bilmemiz gerekmektedir.

Türkçede kamuoyu kavramı iki kelimenin birleşmesiyle medyana gelmiştir. “Kamu” ve “oy” kelimesinin birleşmesiyle kamuoyu sözcüğü oluşmuştur. Kamuoyu, insanın ilk toplumsal yaşama girmesiyle birlikte başlamıştır, ama insanın, kamuoyundaki toplumsal rolün bilincine varması, uzun bir süreçten sonra gerçekleşmiştir. Kamuoyu; ‘halkın kanaati’ olarak tanımlanabildiği gibi belirli bir toplum içinde yaşayan insanların belli bir olgu ve inanç üzerinde ortak yargısı olarak da tanımlanabilmektedir.¹⁴⁵

¹⁴³ Işık,M.,a.g.k.,ss:77-78.

¹⁴⁴ <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=1911> (12.07.2007)

¹⁴⁵ Vural,A.M.,**Yerel Basın ve Kamuoyu**, Eskişehir,1999, s.46.

Kamuoyunun oluşumu üzerinde medya, özellikle radyo ve tv'nin aktif olarak kullanımıyla güç haline gelmiştir.

Medya, insan zihinlerini etkileyerek düşünce ve kamuoyu oluşturmakta, İnsanların davranışlarını, inançlarını, yaşam tarzlarını ve seçimlerini etkileyerek eylemlerini yönetmektedir.

3.4.2. Medyanın Kamuoyu Oluşumunda Olumlu ve Olumsuz Etkileri

3.4.2.1. Medyanın Olumlu Etkileri

Medyanın olumlu etkilerini;

Ekonomik alanda iç ve dış pazarların dinamiklerini (reklam, pazarlama, pazar çeşitliliği vb.) artırarak,

Toplumlar da toplumlar arası ticari ve ekonomik ilişkilerin sağlanmasını ve gelişmesini etkilemek,

Bireylerin sosyal ve siyasal olaylara duyarlılıklarını arttırmak,

Bireylerin ve toplumların eğitimlerine, öğrenimlerine katkı sağlamak,¹⁴⁶

Okuma alışkanlığı, öğrenme ve düşüncelerini yenileme,

Olaylar hakkında bilgi ve karşılaştırma yapma hakkı vererek bilgili düşünen ve duyarlı olma kimliği kazandırmak,

Birey ve toplumların değişik kültürlere açık olmasına,

Toplumların gelenek, görenek, dil yapılarını tanımalarına, toplumların kendi örf ve adetlerini unutmamasına, tazelemesine, hatta yaşatmasına neden olmakla birlikte gelişen şehir ve ülkelerde kaybolan insan ilişkileri, akraba ve aile ilişkilerine değer vermelerini sağlamak,

Gelişmekte olan çocuk ve ergen kişilerin sanat ve zanaatlara ilgilerinin artmasına bir ölçüde yardımcı olmak olarak sıralanabilmektedir.

Medya, kamuoyunun sadece sesi değil, aynı zamanda onun motorudur. Medya, kamuoyu oluşumuna yardım etmekte ve kamuoyunu yönlendirmeye çalışmaktadır.¹⁴⁷

¹⁴⁶ Alav,O.,a.g.k.,ss:71-73.

¹⁴⁷ <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/siyasalkitle.htm> (12.07.2007)

3.4.2.2. Medyanın Olumsuz Etkileri

Medyanın olumsuz etkilerini;

“Medyanın gücü sayesinde birey ve toplumların hayat tarzlarına, sosyal yapılarına, hatta hukuksal kurallarına olumsuz etki yaparak, toplumda bir takım sosyal çatışmalara neden olması,¹⁴⁸

Çocukların erken yaşta televizyonla tanışmaları, çizgi film karakterlerine özenmeleri (ya da korkmaları) onların sigaraya özenmesini, şiddete meyillenmesine neden olması,¹⁴⁹

Birey davranışları üzerindeki etkisi nedeniyle birçok birey modelleme psikolojisi ile bu kişilerle özdeşleşerek olumsuz benlik çatışmasına sürüklenmekte,¹⁵⁰

Bireyleri olumsuz yönde aşırı tüketime israfa yönlendirmekte, üretim ve tasarrufu geriletmekte,

Görsel iletişimin gelişmesi okuma alışkanlığının zayıflamasına neden olmakta, eğitim seviyesi düşük ve ekonomik yapıları zayıf toplumları, daha refah ve zenginlik içinde yaşayan bireylerin hayatlarına özendirmekte ve toplumsal patlamalara (Hırsızlık, kara para kazanma yolları gibi) yol açmakta,

Medya kuruluşlarının belirli kesimlerin (etnik,dini,ideolojik vb.) yönetimine geçmesi kamuoyunu etkileme gücünü birey ve toplumları demokrasiye, politikaya, hükümete ya da bürokratlara veya aydınlara karşı kullanması ile toplumsal çözümlere neden olmaktadır” şeklinde sıralanabilmektedir.

4. Medyanın Gündem Oluşturma Araçları

4.1. Medyanın Manipülasyon Etkinliği

Medyanın gündem oluşturmasında etkin olarak başvurduğu yöntemlerden en etkili manipülasyondur. Bireylerin ve toplumların düşünce ve hareketleri yanı sıra veya kısıtlı bilgi ile yönlendirilmeye çalışılmaktadır.

Medya birey ve toplumları bilerek ve ya bilmeyerek manipüle edebilmektedir. Bilerek manipüle, devlet organlarının ya da siyasi otoritenin baskısı, toplumsal çatışma, olağan üstü hal, seferberlik veya savaş halinde olabildiği gibi çıkar gruplarının belirli bir rant karşılığında, amaçlarına ulaşmak için manipüle ederek

¹⁴⁸ Alav,O.,a.g.k.,s.72.

¹⁴⁹ Dinç,M.,**Görünenden Fazlası**,1995, ss:39-40.

¹⁵⁰ Alav,O.,a.g.k.,s.74.

etkilemeye çalışılmaktadır. Medyanın istemsiz manipülesi ise medya patronlarının, yazarların veya siyasilerin belirli bir duyguyu düşünceyi yansıtması esnasında birey ve toplumların kendiliğinden manipülesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Medyanın etkileşim içerisinde bulunduğu kamuoyunun beklentilerinden, içerisinde yer aldığı ekonomik ve siyasal yapıdan etkilenmektedir. Günümüzde bunlara ilaveten holdingleşme sürecinde bulunan medya araçları ve piyasa sistemiyle bütünleşik bir yapıya bürünmüştür.

Medya araçlarının en büyük gelir kaynağı olan reklam gelirlerinin giderek internete kayması nedeniyle TV ve Basın tarafından gelirlerin arttırılması maksadıyla özellikle magazin ve cinsellikle ilgili konular ile popülist konular işlenmeye başlanmıştır. Bu işleyişte birey ve toplumların manipüle edilmesi ön plana çıkmış bireylerin bilmeleri gerekli olanı değil görmek istedikleri yansıtılmıştır.¹⁵¹

Büyük medya şirketlerinin hepsi, yönetim kademelerinde bulunan profesyonellerin iş dünyasının diğer büyük kuruluşlarıyla ilişkilerinin yanı sıra ticari ve yatırımcı bankalarla kredi ve borç ilişkileri içindedirler. Bankalar ve diğer yatırım kurumları medya hisselerinin büyük sahipleri piyasa hedeflerine-kar amacına yönelik bir kuvvet oluşturmaktadırlar. Böylelikle piyasanın ihtiyacı olan haberler medyanın gündemini dolayısıyla toplumun gündemini belirlemektedir.

Diğer yandan sadece medya patronlarının ya da medya şirketlerinin ortaklarının manipülesi değil siyasal iktidarın da kamuoyu üzerinde manipülasyon uyguladığını görmekteyiz. Ayrıca siyasal iktidar medya arasındaki bağlantı ile de medyanın siyasal iktidarın yardımcılarından ve vergi, faiz oranlarıyla, olan ilişkilerinden, istifade etme düşüncesi veya sansürden etkilenme kaygısıyla toplumların manipüle edildikleri görülmektedir.¹⁵² Kısacası medyanın manipülasyon etkisini özetlemek gerekir ise “enformasyon, dezenformasyonu da beraberinde getirmektedir”.¹⁵³

4.2. Medyanın Propaganda Gücü

Kökeni Latince’de “bir filizin toprağa ekilerek yeni bitkiler elde edilmesi” anlamına gelen “propagare” sözcüğüne dayanan propaganda “bir bireyin veya grubun başka bireylerin veya grupların tutumlarını belirleyip biçimlendirmek, kontrol altına almak veya değiştirmek için haberleşme araçlarından yararlanarak ve bu bireylerin veya grupların belirli bir durum veya konumdaki tepkilerinin kendi

¹⁵¹ Berzah,Ç.M, a.g.k.,s.73.

¹⁵² Berzah,Ç.M, a.g.k.,s.73.

¹⁵³ Can,Faruk,a.g.k.,s.119.

amaçlarına uygun tepkiler şeklinde olacağını umarak giriştikleri bilinçli bir faaliyettir.”¹⁵⁴

Kanıları, görüşleri ve değerleri kontrol etmek ve son aşamada davranışları belirlenen doğrultuda değiştirmek amacıyla önceden planlanarak ve psikolojik teknikleri de içeren sistematik bir takım araç ve semboller kullanarak yürütülen bilinçli bir davranış¹⁵⁵ olan propaganda özü itibariyle insanlık tarihi kadar eski bir olgudur.¹⁵⁶

Propaganda sosyal görüşleri ve siyasal tutumları farklı iki devletin ya da devletlerin birbirleri aleyhine uygulamaları olarak akıllarda yer etmiştir.¹⁵⁷ Oysa propaganda üç çeşit olarak karşımıza çıkmaktadır.

Enformatik Propaganda,

Psikolojik savaş

Kültürel Propaganda

Enformatik Propaganda daha ziyade bilginin ve haberin propaganda amacıyla kullanılmasıdır ki bu aynı zamanda en yaygın propaganda biçimidir.

Psikolojik Savaş kavramı, ideolojik, politik, ekonomik ve toplumsal alanlar gibi bir çok konuda yapılan propagandayı da kapsayan bir içeriğe sahiptir. Psikolojik savaşın içinde ajitasyon ve dezenformasyon oldukça fazla kullanılmaktadır. Psikolojik savaşın amacı hedef ülkenin halkının hükümete olan bağlılığını bozmak, yıkmak veya kendi değerlerinden uzaklaştırmaktır. Psikolojik savaş başta propaganda olmak üzere rakibin savaşma azminin daha az maliyetli bir yolla kırılması anlamına da gelmektedir.¹⁵⁸

Kültürel propaganda ise kültürel ilişkilerin bir propaganda aracı olarak kullanılmasıdır. Nitekim geçmişten günümüze kültürel ilişkilerle ve sanat ve bilim etkinlikleri aracılığıyla diğer ülkeler üzerinde etkili olmak ve uluslar arası prestij kazanmak tüm devletlerin temel amaçları arasında yer almaya devam etmektedir.¹⁵⁹

Propaganda 18’inci yy’da siyasal anlamlar üretmenin, düşünceleri ve algıları yönlendirmenin, toplumsal değer ve sembollerini üretmenin stratejiler bütünü haline gelmiş, iktidarları meşrulaştırmanın bir aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

¹⁵⁴ Arı, T., **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, İstanbul, 2006, s.299.

¹⁵⁵ Arı, T., **a.g.k.**, s.302.

¹⁵⁶ Özsoy, O., **Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma Geçmişten Günümüze Yöntem ve Uygulamalarıyla**, İstanbul, 1998, s.24.

¹⁵⁷ Can, Faruk, **a.g.k.**, s.40.

¹⁵⁸ Arı, T., **a.g.k.**, s.389.

¹⁵⁹ Arı, T., **a.g.k.**, s.390.

Reform ve Rönesans hareketleriyle meşruti yönetimlerin temellerinin atıldığı bu dönemde iktidarlar halkın rızasını alma, iktidarlarını meşrulaştırmaya zorunluluğu hissetmişlerdir. Fransız devrimi ulus devletlerin temellerinin atıldığı bu dönemde ise artık savaşlar güç gösteri çok ulusal nitelik taşımaya başlamıştır. Bunun nedenle her an kamuoyunun desteğine ihtiyaç duyulmuştur. Kamuoyunun desteğinin saplanması için en etkin silah olarak propaganda siyasal iktidarlar için vazgeçilmez bir unsur olarak kabul edilmiştir.¹⁶⁰

Propagandanın uluslar arası ilişkilerde önemli bir araç olarak kullanılmaya başlaması ve yerleşmesi Birinci Dünya Savaşında gerçekleşmiştir. İlk kez İngiltere¹⁶¹ tarafından Birinci Dünya Savaşında siyasal amaçlar için örgütlü ve sistematik bir şekilde ülke içinde dışında kullanılmıştır.¹⁶² Propaganda, bir silah olarak ilk kez sistemli bir şekilde bu savaşta kullanılmıştır. Bu savaş göstermiştir ki gerek askeri gerekse de ekonomik alandaki zafer, ancak düşmanın maneviyatını kırmak ve kendi tarafının maneviyatını sağlam tutmakla mümkün kılınmaktadır.¹⁶³

1917 yılında Alman topraklarına propaganda kağıdı atan iki İngiliz pilotun Almanların eline esir düşmesi ile başlayan yoğun tartışmalar, 1923 yılında La Haye'de savaşlarda hava propagandalarının yapılabileceği kabul edilmiş ve bu tarihten sonra propaganda savaştan meşru bir silah olarak kullanılmaya başlanmıştır. Böylece propaganda meşru bir mücadele aracı olarak tarihe geçmiştir.¹⁶⁴

İki dünya savaşı arası dönemde önce SSBC, sonra da Nazi Almanyası propagandayı dış politikanın önemli bir siyasal etki aracı haline dönüştürmüşlerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında iki süper güç olarak çıkan SSBC ve ABD arasında vuku bulan soğuk savaş ve bu savaşta müttefiklerini yanında tutabilmek ile yeni müttefikler kazanabilmek amacıyla propaganda karşımıza yoğun bir şekilde çıkmaktadır.

Özellikle iki kutba ayrılan blokların dışında kalmaya çalışan ülkeler propagandanın temel hedefi haline gelmiştir.¹⁶⁵ Propaganda Soğuk Savaşın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş ve Sovyetler Birliği ve ABD kendi müttefiklerini tutabilmek ve yeni müttefikler kazanabilmek amacıyla propagandaya

¹⁶⁰ Akarcalı,S.,**2. Dünya Savaşında İletişim ve Propaganda**,Ankara,2003,s.114.

¹⁶¹ Can,Faruk,**a.g.k.**,s.66.

¹⁶² Arı,T.,**a.g.k.**,s.333.

¹⁶³ Can,F.,**a.g.k.**,s.65.

¹⁶⁴ Özsoy,O.,**Politik Propoganda Teknikleri**,1999,s.89.

¹⁶⁵ Arı,T.,**a.g.k.**,s.334.

ağırlık vermişlerdir.¹⁶⁶ Bu amaçlarla kurulan Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatına (CIA) ve Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesi (KGB)'ne bütçeden büyük paylar ayrılmıştır.¹⁶⁷

1948 yılından itibaren Batıda propagandanın kullanılması konusunda önemli değişiklikler olmuştur. Çünkü diplomaside başarılı olabilmenin bir yolu da savunulan görüş ve düşüncelerin diğer devletlerin ve onların halklarının yani uluslar arası kamuoyunun desteklenmesini sağlamaktır. Elbette bu da toplumu etkileyebilmek amacıyla birtakım psikolojik ve bilimsel tekniklerin kullanılmasını gerektirmektedir.¹⁶⁸

Hedefine kilitlenmiş güdüleyici bir eylem olarak propaganda¹⁶⁹ çıkarların manipüle edilmesi ya da zor kullanmadan insan beynini doğrudan yöntemleri biçimlendiren bir araç olarak İkinci Dünya Savaşından bu güne kadar politikanın geleneksel araçları arasında önemli ve özerk bir yer almıştır.¹⁷⁰

Propagandanın tarihsel sürecinde hükümetler tarafından kullanımı gerçekleştirilmiştir. Propaganda'nın etkin kullanımı da savaş dönemlerinde basın ve radyo aracılığı ile olmuştur. Cephelelerdeki kahramanlık hikayeleri, büyük zaferlerin ilanı, savaşların haklılığına olan meşruiyet basın ve radyo aracılığı ile hem iç hem de dış ülkelere yayımlanmıştır.

Günümüzde ise savaşların yerine alan soğuk savaş stratejisi ile propaganda kendi ulusal çıkarları doğrultusunda etki oluşturmak amacıyla hükümetler tarafından yoğun olarak uygulanmaktadır.¹⁷¹

Bu amaçla gerek kendi ülkelerinde gerekse diğer ülkelerde faaliyet gösteren devletler, diğer ülkelerin halklarını o ülkelerde yaşayan etnik veya dini grupları, iktisadi ve sosyal açıdan kendini soyutlanmış hisseden grupları etkileyerek o ülke üzerinde baskı kurmaya ve çıkar elde etmeye çalışmaktadırlar.¹⁷² Hükümetlerce İnsanların kafalarını değiştirmek ve bu yolla dış politikalar üzerinde kendi ulusal çıkarları doğrultusunda doğrudan etki uyandırmayı amaçlayan propaganda hükümetler tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır.

¹⁶⁶ Özsoy,O.,**a.g.k.**,s.17.

¹⁶⁷ Arı,T.,**a.g.k.**,s.381.

¹⁶⁸ Arı,T.,**a.g.k.**,s.383

¹⁶⁹ Akarcalı,S.,**a.g.k.**,s.279.

¹⁷⁰ Gönübol,M.,**Uluslar arası Politika İlkeler-Kavramlar-Kurumlar**,Ankara,2000,s.133.

¹⁷¹ Arı,T.,**a.g.k.**,ss:334-341.

¹⁷² Berzah,Ç.M, **a.g.k.**,s.53.

Özellikle özel televizyonların propaganda aracı olarak kullanımı **Enformatik** özellik kazanmıştır. Savaş baltaları gömülmüş manipüle haber ve bilgiler ile ülkeler karşılıklı propaganda mücadelesine girişmişlerdir.

Günümüzde propaganda sadece hükümetler tarafından değil internetin yaygın olarak kullanımı ile siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, legal ve illegal oluşumlar tarafından yoğun olarak kullanılmaya başlanılmıştır. Ancak bu medya ya olan inancı sarsmıştır. Çünkü aşırı haber yığını haber kirliliğine neden olmakta bunların çoğunun yazarı bile belli olmadığı için inandırıcı özelliği bulunmamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİ VE KIBRIS SORUNU

Bu bölümde Avrupa Birliğinin tarihsel gelişimi, AB’nin kurumsal yapısı, Türkiye’nin AB’ye giriş mücadelesini ve durmadan önüne çıkarılan Kıbrıs sorunu incelenecektir.

1. Avrupa Birliği Kimliği, Avrupa Birliği ve Kurumsal Yapısı

1.1 Avrupa Kimliği

“Avrupa” sözcüğünü ilk kez MÖ 7. yüzyılda Yunanlılar yaşadıkları bölgenin adını bilmedikleri için kullanmışlardır. “Avrupa” kelimesi Fenike kökenli, “güneşin battığı yer” anlamına gelen gelmekle birlikte Avrupa’nın bu gün ki sınırlarına baktığımızda kimlik dokusu olarak Helenilere dayanmaktadır.¹⁷³

Ancak Helen kimliğinin doğu batı sentezine nazeren Roma İmparatorluğunun Avrupa kıtasındaki oluşturduğu kimlik günümüze kadar birçok devlet adamı ve düşünürün hedefi olmuştur. Roma İmparatorunun Hıristiyanlığı kabul etmesi ile birlikte de Hıristiyanlık Avrupa kimliğinin en belirgin ögesi haline gelmiş, Reform ve Rönesans hareketleri ile de katı Hıristiyanlık kimliğini bir kenara bırakılarak akıl ve bilimin emperyalist değerleri Avrupalı kimliğinde belirgin olmuştur.¹⁷⁴

1.2 Avrupa Birliği Kavramı

Avrupa’da birlik kurulması düşüncesinin geliştirilmesinde ekonomik birlik, siyasi birlik, askeri birlik, federal birlik, konfederal birlik, vb. birçok birlik kavramları karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramların her biri sözlük karşılığı “bazı spesifik amaçlar için ulusları, devletleri, siyasal partileri vs. grup halinde bir araya getiren ya da bağlayan” kuruluş anlamına gelen “birlik” kavramının özel bir şeklini ifade etmektedir.¹⁷⁵

Birliktelik oluşturma düşüncesiyle yüzyıllardır çatışma ortamında olan Avrupa devletleri kendi aralarındaki çatışmayı ortadan kaldırmayı amaçlarken, diğer taraftan da tek bir vücut halinde Avrupa’nın gücünü arttırmak hedeflenmiştir.

¹⁷³ <http://www.eksisozluk.com/Default.asp?> (12.07.2007)

¹⁷⁴ Canpolat, İ., *Avrupa Birliği Uluslararası Bir Sistemin, Tarihsel, Teorik, Jeopolitik, Analizi ve Genişleme Sürecinde Türkiye ile İlişkiler*, İstanbul, 2002, ss:5-6.

¹⁷⁵ Bozkurt, V., *Avrupa Birliği ve Türkiye*, İstanbul, 2001, s.27.

Avrupa'da barış ortamının sağlanması için Federasyon ve Konfederasyon şeklinde birliktelikler teklif edilmiş ancak bu iki sistemde kabul görmemiştir. Federasyon ile ülkelerin bir çok konuda yetkilerini devretmeleri korkusu, Konfederasyon'da ise ülkelerin eşit statüde sayılması ve birlik içinde kararların, oybirliği ile alınması yeni bir sistem olan bu günkü Avrupa Birliğinin temeli olan uluslar üstü birlik kavramı doğmuştur. Uluslar üstü birliklerde güç çoğunluk esasına dayanılarak, karar alan uluslar arası kuruluşlar tarafından kullanılmaktadır. Bu kuruluşların aldığı kararlar üye devletleri ve onların vatandaşlarını bağlayıcı seviyededir.¹⁷⁶

Bu gün AB'nin oluşumu da geleneksel devlet yetkilerinin bir kısmı, devletlerden bağımsız çalışan uluslar üstü bir yüksek otoriteye devredilmiştir. Bu kurumda çalışan memurlar üye devletler tarafından atanmakla birlikte, üye devletleri temsil etmemekte ve onlardan emir almamaktadırlar.

1.3. Avrupa Birliğinin Oluşumu ve Kurumsal Yapısı

1.3.1. Avrupa Birliğinin Oluşumu

Avrupa Birliği'nin kuruluş felsefesi, Avrupa devletleri arasındaki düşmanlığın ortadan kaldırılmasının ancak bütünleşmeyle olabileceği inancı ve Doğu Avrupa'da yayılan komünist yönetimlerin batı Avrupa'yı tehdit etmesinin önüne ancak güçlü ve tek bir Avrupa ile geçilebileceği düşüncesidir.¹⁷⁷

Bugünkü şekliyle AB, ekonomik ve siyasi hedefleri olan bir bölgesel bütünleşme projesidir. Üye ülkeler arasında malların, hizmetlerin ve üretim faktörlerinin serbestçe dolaşmasını sağlayan, üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifeleri ve diğer koruma önlemleri uygulayan, üye ülkelerden yarısına yakın bölümünün tek paraya geçtiği, para-maliye politikalarını ortaklaştıracak ekonomik birliğe ulaşmayı hedefleyen, sadece ekonomik hedeflerle yetinmeyip siyasi hedefler de gözetilen bir oluşumdur.¹⁷⁸

AB'nin bu günkü anlamı ile oluşturulması için İkinci Dünya Savaşına kadar geçen sürede baskı, şiddet ve savaşlarla Avrupa'da birliktelik sağlanmak istenmiştir.

Ekonomik ve askeri güç merkezlerinin çeşitliliğine bağlı olarak, Avrupa'da her zaman bir siyasal bölünmüşlük görülmüştür. Uzun sıradağlar ve

¹⁷⁶ Bozkurt, V., a.g.k., s.28.

¹⁷⁷ Erhan, Ç., **Türk Dış Politikası**, İstanbul, 2001, s.89.

¹⁷⁸ Acar, M., **AB ve Türkiye Bir Ekonomik ve Siyasi Analiz**, Ankara, 2006, s.15.

ormanlar 15. ve 16. y.y.'da siyasal güç birimlerini bir arada toplamaya yönelik her türlü çabalarını başarısızlıkla sonuçlandırırken; zengin suyolları, tarım alanında elde edilen takasa uygun malların ticaretini kolaylaştırmıştır. Orta çağın sonlarına doğru Baltık Denizi, Kuzey Denizi, Karadeniz ve Akdeniz arasında gelişmiş bir ticaret ağı kurulmuştur. Avrupa'nın zenginleşmesi ve refah merkezlerinin belirmesiyle birlikte, bankacılık, kredi sistemi, kambiyo işlemi alanında pratik çözüm yolları da zorunlu hale gelmiştir.¹⁷⁹

Roma imparatorluğunun dağılması ve ardından da Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa'nın ortalarına kadar ilerlemesi, feodal düzen baskısı ve kilisenin hipnotizesi altındaki Avrupa'nın kendi iç mücadelesi alanına dönüşmüş yüzyıl savaşları,yedi gül savaşları, otuz yıl savaşlarının ardında imzalanan Westphalia Barışı ile Bugün anladığımız anlamda devletlerin oluşturulduğu sistem kurulmuştur.

Bu süreçte Avrupa'daki yaşanan savaşların sona ererek birlik ortamının sağlanmasına yönelik, Saint-Pierre, Victor Hugo, Immanuel Kant, Montesquie, Voltaire,Proudhon,Saint Simon, Emric Cruce ve J.J.Rousseau çeşitli öneriler getirmişler ancak 19 yy kadar bunların çoğu sadece ütopya olarak kalmıştır.¹⁸⁰

19 yy başında Napolyon'un Avrupa'yı Fransa çatısı altında birleştirmek için giriştiği mücadele Avrupa'da milliyetçilik akımlarının yükselmesine neden olmuştur.

Napolyon bu mücadelesinde başarısız olarak yenilmiş, bu yenilginin ardından 1815 yılında düzenlenen Viyana kongresi sırasında Belçika ile Hollanda İsveç ile Norveç birleştirilmiş, Fransa ihtilalden önceki sınırlarına geri çekilmiş Napolyon'un son verdiği hükümet ve krallar ülkelerine dönerek tahtlarına yeniden sahip olmuşlardır.¹⁸¹

Bu barış ile Avrupa'da restorasyon dönemi başlamıştır.¹⁸² 1834'de Bu günkü Almanya topraklarında bulunan çok sayıda ki prenslikler arasında gümrük duvarları bütünüyle kaldırılarak Gümrük Birliği kurulmuştur. Aynı dönemde 1838 yılında İtalya'daki milliyetçilik akımları ile İtalyan birliğinin kurulması Avrupa'nın birleşmesi düşüncesindeki ilk adım olarak kabul edilmektedir. .¹⁸³

¹⁷⁹ Kennedy P.,**Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**,(Çev.B.Karnakçı,) Ankara,1990,s.22.

¹⁸⁰ Canpolat,İ.,**a.g.k.**,ss:90-92.

¹⁸¹ <http://site.mynet.com/bucatarih/dunya/avrupa/viyanakongresi.html> (12.07.2007)

¹⁸² Acar,M.,**a.g.k.**,ss:8-9.

¹⁸³ Bozkurt,V.,**a.g.k.**,s.44.

18. yy'da başlayan ulusçuluk hareketi 19 hatta 20. yy'ın siyasal gelişmelerinde belirleyicilik rolüne sahip olmuştur. Artık kralların senyörlerin prestij veya strateji sporu algılamasıyla yapmış oldukları savaşlar yerini siyasal ve toplumsal kurumların karşı tarafa zorla kabul ettirilmesi gibi nedenlerle çıkan savaşlara yerini milli amaçlar uğrunda yapılan savaşlara bırakmıştır.¹⁸⁴

İdeolojik doktrinlerin ve siyasal öğretilerin, 19.y.y da ortaya çıkması Avrupa'nın, uluslar arası politikanın odak noktası haline gelmesine neden olmuştur. Avrupa'da yaşanan siyasal çatışmalar ve güç dengeleri 19 yy sonlarından 20 yy ilk çeyreğine kadar etkili olmuş ardından da Birinci Dünya Savaşı meydana gelmiştir.

Bu savaşın sonuçları sadece Avrupa için değil tüm dünya için bir dönüm noktası haline gelmiştir. İmparatorlukların tarih sayfalarına karışması, Amerika'nın bir güç olarak doğması, Avrupa'nın dünya üzerinde ki egemenliğini kaybetmesi en önemlisi ise barış ortamının sağlanması gayesiyle Milletler Cemiyetinin Kurulması olmuştur. Ancak bu cemiyet barış ve güven ortamına sağlamakta yeterli olamamıştır. Bunun en büyük nedeni ise Rusya'da Stalin, İtalya'da Mussolini ve Almanya'da Hitlerin faşist ve komünist sistem olarak gösterebilmektedir.

Savaş Avrupa'ya hastalık, kıtlık ve yoksulluk getirmiştir. Avrupa'da ekonomik büyüme durmuş, üretim endüstrisi ve tarım üretimi gerilemiş, Almanya, Fransa ve Belçika 'da endüstri verimi yüzde 30 'dan fazla bir düşüş göstermiştir. Altın karşılığı olmayan devlet borçları artmış, fiyatlarda aşırı derecede yükselmeler olmuştur. Gevşek para ve maliye politikaları enflasyondaki yükselmenin sürmesine yol açmıştır.¹⁸⁵

Toprak, nüfus ve hammadde kayıplarına rağmen, kendisini Avrupa güçlerinin en büyüğü yapan sanayi potansiyelini koruyan Almanya ikinci dünya savaşına kadar geçen süreyi çok iyi değerlendirmiş,¹⁸⁶ gütmüş olduğu Almanca konuşan nüfusun yaşamakta olduğu bölgelerin, Alman topraklarına katılması stratejisi ile de ikinci dünya savaşına davetiye çıkartmıştır.¹⁸⁷

İkinci Dünya Savaşı Birinci Dünya Savaşından daha vahim sonuçlara neden olmuş milyonlarca insan ölmüş bir o kadarı sakat ve evsiz kalmıştır. Ekonomi durma noktasına gelmiş savaşa giren veya girmeyen ülkeler borç batağına

¹⁸⁴ Canpolat, İ., a.g.k., s.68.

¹⁸⁵ Canpolat, İ., a.g.k., s.76-77.

¹⁸⁶ Kennedy P., a.g.k., s.356-357.

¹⁸⁷ http://www.geocities.com/strateji_taktik/makaleler/arsiv/tct25-a75.htm (12.07.2007)

saplanmıştır. Avrupa, “geleneksel güç dengesinin merkezi” olma özelliğini kaybetmiş,¹⁸⁸ ABD ve Sovyetler Birliği iki “süper güç” olarak ortaya çıkmıştır.

İkinci dünya savaşından sonraki dönemde ulusçuluk akımının güç kaybettiğini görmekteyiz bunun nedenlerini ise; dünya savaşları neticesinde milliyetçiliğin dünyaya vermiş olduğu zararlar, ulusçuluk akımları doğrultusunda ekonomik bunalımlar ve doğudan gelen komünizme karşı birleşme anlayışı olarak gösterilebilir.¹⁸⁹

Nihayet Avrupa’da bir birlik yaratma düşüncesi, bir hayal olmaktan çıkıp somut bir Savaşın sona ermesi ile birlikte bütün dünyada artık barış ve huzur ortamının sağlanması zamanı gelmiştir.

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt’in fikir babalığında Fransa, Çin, İngiltere, ABD, SSCB liderliğinde Birleşmiş Milletler 1945 yılında kurulmuştur.¹⁹⁰ İkinci dünya savaşından sonra kurulan BM tıpkı Birinci dünya savaşından sonra kurulan Milletler Cemiyeti gibi evrensel tasarılar, ütopyik düşünceler üzerine oturtulmuştur.

BM’nin MC’den farklılığı yeni bir uluslararası para fonu, dünya bankası gümrük tarifeleri ve ticaret genel anlaması yoluyla ekonomik iş birliği amaçlanmıştır.

Avrupa ülkeleri için BM barışı getirecek birlik olarak görülmemiş, Avrupa kıtasına has yeniden yapılanma ve ekonomik işbirliği sorunları ise Avrupa’ya has bir sorun olduğu için Avrupa ülkeleri arasında daha sıkı bir ekonomik iş birliği gerektiren bir birliktelik planlanmıştır.¹⁹¹

Dünya savaşları öncesi dünya politikasının yönlendirildiği Avrupa dünya savaşlarından sonra bu özelliğini kaybetmiş, savaştan iki süper güç olarak çıkan ABD ve SSCB’ye bu özelliğini devretmiştir.

Savaş sonrası dönemde Avrupa’lı devletlerin ABD’ye veya SSCB’ye tek başına bir güç olmadığı kabul görmüş ve Avrupa’nın birleşerek bu ikili süper gücün arasından sıyrılarak üçüncü süper güç olması gerekliliği savunulmuştur.

Bu düşüncenin bir nedeni de birinci dünya savaşından sonra yeniden yükselişe geçen Almanya’nın ikinci dünya savaşına neden olduğu gibi bir üçüncü

¹⁸⁸ Canpolat, İ., a.g.k., s.81.

¹⁸⁹ Canpolat, İ., a.g.k., s.83.

¹⁹⁰ <http://digm.meb.gov.tr/uaorgutler/bm.html> (12.07.2007)

¹⁹¹ Savacı, S., **Siyasi ve Ekonomik Bakımdan Ortak Pazar AET ve Türkiye**, Ankara, 1971, ss:8-9.

savaş korkusu olmuştur. Bu nedenle Avrupa'daki birliktelik düşüncesi birinci sıraya yerleşmiştir.

İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa'da kurulan ilk birliktelik BENELUX'dur.¹⁹² Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un bir araya gelerek oluşturdukları bu birliğin kökleri, 1930'lardaki yine bu ülkeler arasında tedrici olarak gümrüklerin indirilmesini öngören BLEU (Lüksemburg Ekonomik Birliği) uygulamasına dayanmaktadır.¹⁹³

Savaş sonrası harabe halindeki Avrupa'nın yeniden yapılanması ve komünizme karşı Avrupa'nın ayakta tutulması maksadıyla ABD Dış İşleri Bakanı George Marshall'ın isim babalığını yapmış olduğu ekonomik yardımların paylaşılabilmesi için¹⁹⁴ Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OECC) işbirliğini sağlayan ilk teşebbüslerden birini oluşturmuştur.

Kurulan ekonomik birlikteliklerin yetersiz görülmesi ve Almanlara olan güvensizlik ortamı Batı Avrupa Ülkeleri tarafından 1948 yılında Batı Avrupa Savunma Örgütü'nü (BASÖ) kurulmasına neden olmuştur.¹⁹⁵

Avrupa'da kurulacak uluslar üstü bir örgütün yapısı ve hangi metotlarla örgütün gerçekleştirileceği tartışma konusu olmuştur. Federalistlerin ulusal devletlerin ellerindeki yetkileri kurulacak olan "Avrupa Birleşik Devletlerine" devredilmesi teklifini gerçekçi bulmayan Fonksiyonalistler, kurulacak Avrupa Birliğinin tek tek iş birliğinin güçlendirilmesi ile gerçekleştirilmesi gerektiğini, savunmuşlardır. Avrupa birliği yolundaki en etkili tekliflerden biri ünlü Fonksiyonalist Fransız devlet adamı, Jean Monnet'in Avrupa Demir Çelik Topluluğu teklifidir. Aslında özde AKÇT fonksiyonel işbirliğini esas almakla birlikte, kurduğu uluslar üstü yüksek otorite ile de federalizme benzemektedir. Bu topluluğun teorik temelini, fonksiyonalizmin kurucusu olan David Mitrany "federal-fonksiyonalizm", Elise Haas ise "Neo-fonksiyonalizm" olarak kavramlaştırmaktadır.¹⁹⁶ Monnet'in AKÇT teklifi 9 Mayıs 1950'de Fransa Dışişleri Bakanı Schuman'ın açıkladığı *Schuman Deklarasyonu* olarak bilinen bildiri ile, Ruhr bölgesinde bulunan zengin kömür yatakları ve çelik tesislerinin işletilmesi için Avrupa ülkelerinin üye olacağı

¹⁹² Bozkurt, V., a.g.k., s.54.

¹⁹³ <http://72.14.253.104/search?q=cache:7iwp-Vy4OVAJ:www.mahkemeler.net/mahkeme-web-t/YasalarT/AnV%2520> (16.07.2007)

¹⁹⁴ Bozkurt, V., a.g.k., s.58.

¹⁹⁵ http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/Bat%C4%B1_Avrupa_Birli%C4%9Fi (16.07.2007)

¹⁹⁶ Bozkurt, V., a.g.k., s.61.

uluslar-üstü bir örgüt kurulması ile neticelendirilmiş, bu bildiri ile de bu günkü AB çekirdeğini oluşturan örgütlerin birer birer ortaya çıkmasına önayak olmuştur.¹⁹⁷

AKÇT, Altılar grubu olarak tarihe geçen Fransa, Federal Almanya, Belçika, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg arasında 18 Nisan 1951 de Paris de imzalanan Paris anlaşması ile kurulmuştur. AKÇT ile sağlanan uluslar üstülülük ile Fransa'nın teklifi ile de 1952 yılında ortak bir savunma gücü Avrupa Savunma Topluluğu (AST) projesinin gelişmesine neden olmuş ancak bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır.¹⁹⁸

1948 yılında Sovyet tehdidine karşı kurulan Batı Avrupa Birliği (BAB), 1954 yılına gelindiğinde AST'nin başarısızlığından sonra soğuk savaşında giderek şiddetini arttırması nedeniyle Avrupalıları daha gevşek bir örgütsel yapıyı esas alması nedeniyle, yeniden gündeme gelmiştir.¹⁹⁹

AKÇT'nin ekonomik işbirliği olarak kurulmasının ardından yine altılar grubunun bugünkü AB statusünde bir birlik kurulması üzerine çalışakara başlamışlar ve nihayetinde de, Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT), ekonominin tüm sektörlerini kapsayacak şekilde genişletilerek, 1957 yılında Roma Anlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) kurulmuştur.²⁰⁰ Her ne kadar AB'nin temelini AKÇT oluşturmakta ise de AB'yi kuran asıl hukuksal metin, o zaman ki adıyla AET'yi kuran Roma anlaşması olarak kabul edilmektedir. Roma anlaşması ile ilk kez "Gümrük Birliği" kavramı kabul edilmiştir.²⁰¹

Avrupa'nın birleşme hayalinde İngiltere ilke etapta dışarıda kalmıştır. Bunun nedeni ise İngiltere'nin Kıta Avrupa'sından kendisini soyutlayarak sömürge ve deniz ticareti ile uğraşmakta olduğu ülkeler ile ilişkilerine önem vermesidir. Bir diğer neden ise yıkılmış bir Avrupa'nın yeniden yapılandırılmasından çok sömürge devletlerindeki komünizm tehlikesinin ortaya çıkması ve sömürge devletlerini kaybetme korkusu olmuştur. İngiltere 1960 yılında AET üyesi ülkeler karşısındaki pozisyonunu güçlendirmek amacıyla İskandinav ülkeleri ile arasında Avusturya,

¹⁹⁷ Acar,M.,**a.g.k.**,s.18.

¹⁹⁸ Bozkurt,V.,**a.g.k.**,s.78.

¹⁹⁹ Bozkurt,V.,**a.g.k.**,s.82.

²⁰⁰ Bozkurt,V.,**a.g.k.**,ss:85-86.

²⁰¹ Acar,M.,**a.g.k.**,ss.19-21.

İsviçre ve Portekiz'in katılımıyla Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA)'ni oluşturmuştur.²⁰²

Altıların, 1960 yılında işgücü ile mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına dayanan bir ekonomik topluluk kurmaya karar vermişler, mamul mallarda gümrük vergilerini 1 Temmuz 1968'de kaldırmışlardır. Altıların başarısı Birleşik Krallık, Danimarka ve İrlanda'yı Topluluk üyeliğine başvurmaya yöneltmiş, Fransa'nın 1961'de ve 1967'de iki kez veto yetkisini kullandığı çetin bir pazarlık dönemini takiben, bu üç ülke 1972 yılında üyeliğe kabul edilmişlerdir. Yeni üyelerin kabulü üye devlet sayısını altıdan dokuzaya yükseltmiş, bu da genişleme sürecinde ilk genişleme olarak değerlendirilmektedir.²⁰³

Soğuk savaşın giderek şiddetini arttırması, AET'nin başarı sağlayarak, ABD ve SSCB arasında kalan Avrupa'ya soluk aldırması AET'nin genişleme sürecini doğurmuştur. 1981 yılında Yunanistan 10'uncu ülke olarak AET'ye üye olmuştur.

Yunanistan'ın üyeliğinin kabulünün arkasında ise Sovyet tehdidinin giderek artarak Avrupa sınırlarını zorlaması, Yunanistan'da yapılacak komünist darbe ile Türkiye dolayısıyla hint yarımadası ile olan bağlantının kesilmesine neden olacak, SSCB'nin sıcak denizlere inmesin önüne geçime arzusu yatmaktadır.

AET'nin genişleme süreci Yunanistan ile sınırlı kalmamış, 1986 yılında İspanya ve Portekiz yeni üye olmuşlardır.

1986 yılında imzalanıp 1987 yılında yürürlüğe giren Tek Avrupa senedi (TAS) ile Avrupa Topluluklarını kuran anlaşmalar kapsamlı bir şekilde tadil edilmiştir. Tek bir ortak senetle entegre bir Avrupa pazarı olarak düşünülen Avrupa iç pazarının gerçekleştirilmesi için gerekli hukuksal, kurumsal ve siyasal dayanaklar oluşturularak, Avrupa Bütünleşmesine yeni bir ivme kazandırılmıştır.²⁰⁴

Tek Avrupa pazarı düşüncesi 1992 yılında Maastricht anlaşması ile tek ve ortak para politikasının temellerinin atılması ile devam etmiştir. Maastricht'te AET'nin yetki ve faaliyet alanlarının genişletilmesi, AET'nin AT adını alması, savunma, güvenlik, adalet ve iç işlerinde iş birliği politikaları ile siyasi bütünleşmenin yani AB'nin oluşumu sağlanmıştır. Böylece 1950'li yılların başından itibaren gelişen bütünleşme sürecinde nitel bir atılım sağlanmış ve ekonomik

²⁰² Canpolat, İ., a.g.k., s.98.

²⁰³ <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=105&l=1> (12.07.2007)

²⁰⁴ Acar, M., a.g.k., s.21.

entegrasyonun yanına siyasi entegrasyon da eklenmiştir. Bu tarihten sonra AT AB olarak anılmaya başlanmıştır.²⁰⁵

Ekonomik ortaklığın yanında siyasi anlamda da birlikteliğin sağlanabilmesi amacıyla Maastrichtten sonra atılan ilk adım 1993 yılında Kopenhag zirvesinin ardından alınan kararlar olmuştur. Bu kararların en önemlisi ise bugün Kopenhag Kriterleri olarak bildiğimiz AB genişleme sürecinde üyelik talebinde bulunan ülkelerin entegrasyonun sağlanabilmesi için üye ülkelerde aranacak kriterler saptanmıştır.

Kopenhag kriterlerinin yürürlüğe girmesi ile genişleme süreci AB'nin bu kriterlere uygun olarak üyeliğe kabul etmiş olduğu ilk ülkeler 1995 yılında Avusturya, Finlandiya İsveç olmuştur. Bu genişleme ile katılımı ile 15 üyeli hale gelen AB'nin bu genişlemeden sonraki en önemli başarısı Maastricht'te temelleri atılan parasal birlik (EURO) olmuştur.²⁰⁶

Avrupa'nın planlanan siyasal planından önce ekonomik temelini atmak maksadıyla 1 Ocak 1999 tarihinde Ekonomik ve Parasal Birliğe (EMU) üye ülkeler (İngiltere, İsveç, Danimarka ve Yunanistan Hariç AB üye ülkeleri) ulusal para politikası yetkilerini **Avrupa Merkez Bankasına (ECB)** devretmiştir (19 Haziran 2000 tarihli Avrupa konseyi kararı ile Yunanistan da Avrupa Para Birliği üyesi olmuştur).²⁰⁷

Euro 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren AB üyesi on iki ülkede ortak para birimi olarak uygulamaya girmiştir. Avrupa Birliği üyesi olmasına karşın İngiltere sterlin uygulamasına devam etmektedir. Danimarka'da Euro'ya geçiş referandumla reddedilmiş İsveç ekonomisi ise Euro'ya henüz hazır olmadığı için Euro'ya geçiş yapamamıştır.²⁰⁸

AB'nin genişleme sürecinde Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs, Latvia(Letonya), Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovenya, Slovakya 2004'te Bulgaristan ve Romanya ise 2007 yılında AB'nin yeni üyesi olmuşlardır. Türkiye – Makedonya – Hırvatistan ise AB üyeliğinde çaba sarfetmektedir.

1990'lı yılların siyasi konjonktüründe meydana gelen gelişmeler ve genişleme süreci ile girilen yeni dönem ile AB'nin askeri bir güç oluşturmasından önce siyasi bir birliktelik anlamında hazırlanan ve AB'nin amaçlarını, politikalarının

²⁰⁵ Acar,M.,**a.g.k.**,s.22.

²⁰⁶ Acar,M.,**a.g.k.**,ss:24-25.

²⁰⁷ <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/emu/SORULAR5.html> (12.07.2007)

²⁰⁸ <http://www.imed.org.tr/koseyazisi/europara.html> (12.07.2007)

esaslarını, AB kimliğini tespit etmeye çalışan bir hukuki metin olarak hazırlanan AB anayasası uzun süren ve yoğun tartışmalara konu olan bir hazırlama döneminden sonra 29 Ekim 2004 tarihinde Avrupa liderleri tarafından Roma’da imzalanarak kabul edilmiştir.

Ancak bu belgenin geçerlilik kazanması ve yürürlüğe girmesi için, üye 25 ülkenin tamamına parlamentolarında onaylanması gerekmektedir. Onay sürecinin 2007 yılına kadar tamamlanması ön görülmekte ise de Hollanda ve Fransa da 2005 yılında yapılan referandumlarda anayasanın reddedilmesi bu süreci durdurmuştur.²⁰⁹

1.3.2. Avrupa Birliğinin Kurumsal Yapısı

Türkiye’nin AB sürecindeki yerine irdelemeden önce yoğun olarak karşımıza çıkacak olan AB’nin karar alma sürecindeki kurumlarından bahsetmemiz gerekmektedir. AB’nin amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik temel kurumları ise şunlardır.

Devlet ya da Hükümet Başkanları Konseyi,

Bakanlar Konseyi

Avrupa Komisyonu

Avrupa Parlamentosu

Avrupa Adalet Divanı

Ekonomik ve Sosyal Komite

Sayıştay

Bölgeler Komitesi

Avrupa Merkez Bankası

Avrupa Yatırım Bankası

Devlet ya da Hükümet Başkanları Konseyi, (DHBK)

Kurucu anlaşmalarında ön görülmeyen ama 1970’lerin ikinci yarısından itibaren fiilen etkili olmaya başlayan,1986 Avrupa Tek Senedi ile resmen onaylanan bir topluluk organıdır. Yılda en az bir kere toplanan ve topluluk politikalarının genel ilkelerini belirleyen DBHK AB nin en üst kurumudur.²¹⁰

Bakanlar Konseyi (BK)

Bakanlar Konseyi AB nin etkinlik alanında ortak karar alınması amacıyla ulusal hükümetlerin temsilcilerinin oluşturduğu bir kurumdur. Genellikle Dış İşleri Bakanları ile Ekonomiden Sorumlu Bakanlar katılmaktadırlar. Konsey

²⁰⁹ Acar,M.,a.g.k.,ss:26-27.

²¹⁰ <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=105&l=1> (12.07.2007)

toplantılarında ilgili bakanlar ulusal düzeyde çeşitli üye ülkeler arasında çıkar çatılmasına neden olabilecek konuları ele alarak ortak çözümler oluşturmaya çalışırlar.²¹¹

Avrupa Komisyonu (AK)

Avrupa komisyonu topluluk çıkarlarını temsil eden bir kurumdur. Komiser olarak adlandırılan ve 20 kişiden oluşan komisyon üyeleri topluluk üyesi ülkeler tarafından atanırlar. Ama bunlar ne ulusal hükümetlere ne de komisyona karşı sorumludurlar. Bu özelliğinden dolayı komisyon üyeleri bir “Avrupa hükümeti”nin bakanlarına benzetilmektedir. Avrupa komisyonu Avrupa topluluğunda yasa önerme yetkisinin haiz bir organ ve yürütmeden sorumlu bir kurum olarak önemli bir işleve sahiptir.²¹²

Avrupa Parlamentosu (AP)

Avrupa parlamentosu toplulukta denetim bütçe yasama ve danışma konusunda yetkili bir kurumdur. Beş yıl için üyeleri seçilirler. AP milletvekilleri ülkeleri değil Avrupa’yı temsil etmekte bu nedenle de politik eğilimlere göre gruplaşmaktadırlar.²¹³

Avrupa Adalet Divanı (AAD)

Topluluğun anayasa mahkemesi olarak nitelendirilirler. AAD bir ülkenin komisyonun bir firmanın ya da bir kişinin şikayeti üzerine münferit bir duruma Avrupa topluluğu hukukuna ters bir uygulama yapıp yapılmadığı konusunda karar vermektedir.²¹⁴

Ekonomik ve Sosyal Komite (ESK)

Topluluk vatandaşlarının çeşitli kesiminden temsilcilerinde oluşan bir kurumdur. Topluluk kararlarının alınmasından önce tavsiye niteliğinde görüş beyan ederek AT içerisinde önemli bir yere sahiptirler.

Bölgeler Komitesi (BK)

Maastricht anlaşması ile kurulmuştur. Yerel kesimde meslek ve çıkar gruplarının AB karar sürecine katılımlarını sağlayan bir kurumdur.²¹⁵

²¹¹ Canpolat, İ., a.g.k., s.154.

²¹² Canpolat, İ., a.g.k., s.155.

²¹³ Bozkurt, Veysel, a.g.k., s.92.

²¹⁴ Canpolat, İ., a.g.k., s.159.

²¹⁵ Bozkurt, V., a.g.k., s.99.

AB Yatırım Bankası(YB)

AT nin kurulmasıyla birlikte varlık göstermeye başlayan AYB mali özeğe sahip bir topluluk organıdır. Asıl amacı topluluk hedeflerinin gerçekleştirilmesine yardımcı olmaktır. Ancak bunun için büyük yatırım projelerini desteklemek ve AB nin üçüncü ülkelerle işbirliği ve ortaklık politikalarının uygulanmasına katkıda bulunmaktır.²¹⁶

Sayıştay

AT'nin hesap işlerine bakan mahkeme olarak 1975 de kurulmuştur. Maastricht anlaşması ile de AB nin bir organı haline gelmiştir.²¹⁷

2. Türkiye'nin AB Süreci ve Kıbrıs Sorunu

2.1. Türkiye ve Avrupa Birliği

Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinin resmi başlangıcı, Türkiye'nin 31 Temmuz 1959'da yaptığı başvuruya dayanmaktadır. AET Bakanlar Konseyi Türkiye'nin ortaklık başvurusunu kabul etmiş ve yapılan hazırlık görüşmelerini takiben 12 Eylül 1963 tarihinde 'Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında bir Ortaklık yaratan Anlaşma' olan Ankara Anlaşması imzalanmıştır.²¹⁸

Anlaşma, hazırlık dönemi (5 yıl), geçiş dönemi (1973 itibarıyla 12 ve 22 yıllık iki ayrı dönem) ve nihai dönem olarak üç devre öngörmüştür. Geçiş döneminin sonunda ise gümrük birliğinin tamamlanması planlanmıştır.²¹⁹

Anlaşmada öngörülen Hazırlık döneminin sona ermesiyle birlikte, 13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol'de, geçiş döneminin hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlülükler belirlenmiştir. Buna göre Katma Protokolde malların serbest dolaşımı, Türkiye'nin AT'nin Ortak Tarım Politikası'na uyumu, kişilerin ve hizmetlerin serbest dolaşımı ve ulaştırma ve ekonomi gibi konuların AT mevzuatına uyumlaştırılması öngörülmüştür.²²⁰

Ankara Anlaşması ile ayrıca periyodik olarak toplanan ve ortaklıkla ilgili konuları görüşen bir **Ortaklık Konseyi** oluşturulmuştur. Söz konusu kurumsal

²¹⁶ Canpolat, İ., a.g.k., s.161.

²¹⁷ Bozkurt, V., a.g.k., s.100.

²¹⁸ http://www.belgenet.com/arsiv/ab/ab_ankara.html (12.07.2007)

²¹⁹ <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=227&icerikID=327&dil=TR> (12.07.2007)

²²⁰ <http://ab.istanbul.gov.tr/Default.aspx?pid=8396> (12.07.2007)

çerçeve, gümrük birliğinin nihai aşamasının uygulamaya konulması ile birlikte genişletilmiştir.²²¹

1973'te imzalanan Katma Protokol ile Türkiye AB'ye yönelik gümrük vergilerinin sanayi ürünleri için tamamen kaldırılması ve üçüncü ülkelere karşı ise AT ülkelerinin uyguladığı vergilerin uygulanmasını kabul etmiştir. Buna göre sanayi ürünleri için 12 yıllık vergi indirimi geçiş süresi ve rekabet gücü zayıf olan sanayi dalları içinse 22 yıllık vergi indirimi takvimi öngörülmüştür.²²²

AET üyeliği için kat edilen yolda Türkiye geçiş dönemindeki yükümlülüklerini yerine getirememiş, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve arkasından da 1980 askeri darbesiyle kesintiye uğrayan ilişkiler çerçevesinde 1978-1988 yılları arasında gümrük indirimleri durdurulmuştur.

Türkiye'nin 14 Nisan 1987'de yılında yaptığı tam üyelik başvurusuyla AET'ye katılım ivme kazanmıştır. Komisyon 1989 yılında verdiği cevapta, kendi iç pazarı tamamlama sürecinden önce yeni bir üye kabul edemeyeceğini bildirmiş, öncelikle Gümrük Birliği'nin tamamlanması önerilmiştir.²²³

AB-Türkiye ilişkileri, 1993 tarihinde Gümrük Birliği müzakerelerinin başlaması ile yeni bir boyut kazanmıştır. İki yıllık müzakerelerden sonra Ortaklık Konseyi'nin 1/95 sayılı kararıyla Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girmiştir.

AB Komisyonu tarafından 13 Ekim 1999 tarihinde açıklanan Türkiye için ikinci İlerleme Raporu'nda Türkiye'ye üyelik perspektifi verilmesi önerilmiş ve bunun sonucunda Aralık 1999'da toplanan Helsinki Zirvesi'yle Türkiye, AB'ye üyeliğe aday ülke olarak kabul edilmiştir.²²⁴

Helsinki zirvesinin ardından Türkiye'nin hayali olan AB üyeliği için ortaklık komisyonları teşkil edilmiş ve hızlı bir çalışma ortamı sağlanmıştır. Nihayetinde de AB Konseyi tarafından hazırlanarak 8 Mart 2001 tarihinde kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgesi, AB'nin katılım kriterlerinin karşılanması yönünde ilerleme kaydedilmesi amacıyla Türkiye için önceliklerin belirlendiği bir yol haritası haline gelmiştir.²²⁵

²²¹ <http://www.ikv.org.tr/ortaklikkurumlari.php> (12.07.2007)

²²² http://www.abhaber.com/belgeler/blg_00061.asp (12.07.2007)

²²³ <http://ab.istanbul.gov.tr/Default.aspx?pid=8396> (12.07.2007)

²²⁴ Canpolat, İ., **a.g.k.**, s.284.

²²⁵ <http://www.dtm.gov.tr/dtmwebindex.cfmaction=detay&yayinID=219&icerikID=320&dil=TR.htm> (12.06.2007)

Katılım Ortaklığı Belgesi'nin amacı Komisyon'un Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği yolunda kaydettiği ilerlemeye ilişkin 2000 yılı Düzenli Raporu'nda tanımlanan çalışma gerektiren öncelikli alanları, bu öncelikleri hayata geçirmek için Türkiye'ye sağlanmış olan mali olanakları ve bu yardımların tabi olacağı şartları tek bir çerçeve altında biraraya getirmektir. Türkiye tarafından bu Katılım Ortaklığı Belgesi ışığında 19 Mart 2001'de Müktesebat'ın Üstlenilmesi için Ulusal Programı (UP) kabul etmiştir.²²⁶

Avrupa Komisyonu Türkiye ile ilgili olarak gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi'ni 25 Mart 2003'te yayımlamış, Türkiye tarafından da Ulusal Program yeniden güncellenerek 24 Temmuz 2003'te Resmi Gazete'de yayımlanarak uygulanmaya başlanılmıştır.

Aralık 2004 AB Konsey Toplantısından önce Kıbrıs'taki referandumun Kıbrıs'lı Türkler tarafından kabul edilmesi ve Türkiye'nin olumlu tutumu Brüksel'deki zirvede, Avrupa Komisyonu'nun 6 Ekim 2004'te hazırladığı rapor ve tavsiye kararda göz önüne alınarak Türkiye ile müzakerelerin 3 Ekim 2005 tarihinde başlamasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

Bu karar Türkiye açısından büyük bir zafer olarak yorumlanmış ancak AB Türkiye'nin yükümlülükleri üzerinde durmasının, protokolün tam ve ayrımsız uygulanmasında ve malların serbest dolaşımı üzerindeki kısıtlamaların, tam olarak kaldırılmasında, Türkiye'nin tutumunu 2005 yılında yakından izleyeceğini ve 2006 yılında değerlendirme neticesinde müzakerelere başlanacağını ilan etmiştir.²²⁷

Türkiye bu kararın sevinci içerisinde yoğrulurken 2005 yılının Temmuz ayında Türkiye'nin Kıbrıs'ı tanımayacağını açıklamasıyla birlikte gerilen AB ilişkileri dönülmez bir sokağa girmiştir. Bunun üzerine 25 AB ülkesi ortaklaşa kaleme aldıkları bir deklarasyon ile Türkiye'nin müzakereler sürecinde Kıbrıs'ı tanınması, Kıbrıs ürünlerini taşıyacak Kıbrıs bandıralı gemilere limanlarını açılmasını istemişlerdir.²²⁸

3 Ekim 2005 Lüksemburg zirvesinden önce Kıbrıs sorununa yönelik deklarasyonu, AP'nın sözde ermeni soykırımı ile almış olduğu karar, Avusturya'nın imtiyazlı ortaklık önerisi ile Türkiye AB ilişkileri kopma noktasına gelmiş, Amerika

²²⁶ <http://ab.istanbul.gov.tr/Default.aspx?pid=8396> (12.07.2007)

²²⁷ Türkmen,İ., "Tamam mı? Devam Mı?", Hürriyet, 24 Eylül 2005

²²⁸ Birand, M.A., "Avrupa, Kıbrıs'ta Kendini Aldatıyor", Hürriyet, 24 Eylül 2005,

ve İngiltere'nin devreye girmesi ile sorun çözümlenerek müzakere sürecine ilk adım atılmıştır.

Lüksemburg zirvesinde yayımlanan *Müzakere Çerçeve Belgesi'nde* müzakerelerin; Malların Serbest Dolaşımı, İşçilerin Serbest Dolaşımı, İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi, Sermayenin Serbest Dolaşımı, Kamu Alımları, Şirketler Hukuku, Fikri Mülkiyet Hukuku, Rekabet Politikası, Mali Hizmetler, Bilgi Toplumu ve Medya, Tarım ve Kırsal Kalkınma, Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı, Balıkçılık, Taşımacılık Politikası, Enerji, Vergilendirme, Ekonomik ve Parasal Politika, İstatistik, Sosyal Politika ve İstihdam, İşletme ve Sanayi Politikası, Trans-Avrupa Şebekeleri, Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu, Yargı ve Temel Haklar, Adalet, Özgürlük ve Güvenlik, Bilim ve Araştırma, Eğitim ve Kültür, Çevre, Tüketicinin ve Sağlığın Korunması, Gümrük Birliği, Dış İlişkiler, Dış, Güvenlik ve Savunma Politikaları, Mali Kontrol, Mali ve Bütçesel Hükümler, Kurumlar, Diğer Konular²²⁹ olmak üzere otuz beş başlıkta yürütüleceği belirtilmiştir.

Müzakerelerin başlama kararının alınmasıyla birlikte Türkiye Ekim 2005 ayından itibaren tarama sürecine tabi tutulmuştur. Tarama sürecinde Türkiye'nin AB müktesebatına uyum düzenlemelerinde geldiği aşama tespit edilerek, müzakerelerin yukarıda belirtilen konu başlıklarıyla başlatılması sağlanması kararı alınmıştır.

Tarama sürecinin tamamlanması ile gözler Mayıs 2006 ayında düzenlenen Avrupa Konseyi Toplantısına çevrilmiştir. Türkiye bu toplantıya müzakerelerin başlaması haricinde bir karar alınmaması gerektiği düşüncesiyle katılmış ve nitekim de istediğini elde ederek 12 Haziran 2006 ayında fiili müzakerelere başlanmıştır.²³⁰

Fiili müzakerelerin başlamasından çok değil üç gün sonra AB tarafından nin üzerine düşen görevini yerine getirdiği ve Türkiye'nin üzerine düşen görevi yerine getirmesi gerektiğini belirten açıklamalar gelmiştir. Özellikle Kıbrıs'a ait uçak ve gemilerine Türk limanlarının açılmaması eleştirilmiştir.

AB'den gelen bu açıklamalara Türkiye'nin vermiş olduğu olumsuz ve sert cevapla gerilen Türkiye ve AB süreci artık dönülmez bir sürece girmiştir. Aralık 2006 toplantı öncesi Türkiye'nin limanlar açılması yönündeki tekliflerinin de resmîyet kazanmaması müzakerelerin tıkanmasına neden olmuştur.

Nihayetinde de 15 Aralık 2006 tarihinde düzenlenen Avrupa Konseyi toplantısı ile Türkiye ile müzakerelerin, Gümrük Birliği'ni ilgilendiren 8 fasılda (**malların**

²²⁹ <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=37&l=1> (12.07.2007)

²³⁰ <http://www.absaglik.com/NasilBirSaglikReformu.pdf> (12.07.2007)

serbest dolaşımı, iş kurma hakkı ve hizmet sunumu serbestisi, mali hizmetler, tarım ve kırsal kalkınma, balıkçılık, taşımacılık politikası, gümrük birliği ve dış ilişkiler) sürecinin durdurulma kararı alınmıştır.²³¹

Bu kararın alınmasında en büyük etken olarak Kıbrıs sorunu göz önüne çıkmaktadır. Müzakerelerin açılması da müzakerelerin ihlal edilen birinci maddesi olan *malların serbest dolaşımı* 'nın Kıbrıs'a da uygulanmasına bağlanmıştır.

Kıbrıs'ın AB'ne üye olmasıyla Kıbrıs sorununun Türk-Yunan sorunundan sıyrılarak sorun artık AB'nin sorunu olmuştur. AB'de bu sorunun bir an evvel çözümlenmesini istemekte, bunun için de Türkiye'nin müzakere sürecinde köşeye sıkıştırılarak çözüm üretilmesi planlanmaktadır.

2.2 AB Sürecinde Kıbrıs Sorunu

2.2.1. Kıbrıs'ın Stratejik Önemi

Tarihsel geçmişi M.Ö. 7000 yılına kadar uzanan Kıbrıs, adını Latince bakır yatakları anlamına gelen "*cuprum*" dan alır. Deniz ticareti ve zengin bakır yatakları açısından birçok savaşa sahne olan, birçok ulusun ve devletin egemenliğine giren Kıbrıs adası, Osmanlı'nın egemen olduğu 1571'den beri gündemimizde kalmıştır.²³²

Kıbrıs adasının uzun ve ilginç bir geçmişi vardır. Tarihinin hiçbir döneminde tam olarak bağımsız olamayan bu ada, bugüne kadar çeşitli güçlerin işgali ve hegemonyası altında varlığını sürdürmüştür.

Kıbrıs adası Akdeniz'de yüz yıllar boyunca önemini kaybetmemiş Ortadoğunun kapısı olarak görülmüş ve iştah kabartmıştır. Ada, yüzölçümü ile Akdeniz'de Sicilya ve Sardinya'dan sonra üçüncü büyük adadır. Doğal şartlar açısından bakıldığında Ada'nın Türkiye'nin bir uzantısı olduğu görülmektedir. Yeryüzü şekilleri bakımından Anadolu'nun güneyindeki Toros Dağları'nın bir uzantısıdır.²³³ Ada yer bilimcilerinin yaptıkları araştırmalara göre her yıl Türkiye'ye 2,5 cm yaklaşmaktadır.²³⁴

Kıbrıs jeopolitik olarak bulunduğu yer açısından bölge ülkeleri için önemli ölçüde stratejik bir önem arz etmektedir. Kıbrıs; Ortadoğu'da üretilen ve Batı'ya sevk edilen petrolünün deniz yolu ile sevkiyatında, yine aynı şekilde Orta

²³¹ <http://www.haber37.net/?sayfa=haberoku&haberno=108> (12.07.2007)

²³² Kalaycı, İ., **Kıbrıs'ın Makro Ekonomisi**, Der: İ. Kalaycı, a.g.k., s.181.

²³³ Denker, S., **Kıbrıs Sorunu–Bir Millet'in ve Devletin Yaşama Hakkı**, İstanbul, 2002, s.254.

²³⁴ Manisalı, E., **Dünden Bugüne Kıbrıs**, İstanbul, 2002, s.13.

Asya ve orta doğu silah ve uyuşturucu kaçakçılığının batıya açılan kapsısı olarak Ortadoğu'dan Afrika'ya uzanan ekseni kontrol etmektedir.²³⁵

Kıbrıs'ın hakimi; deniz hakimiyeti açısından, Rusya ve Orta Asya'ya açılan kapı olarak Boğazlar, Orta Doğu, Hint okyanusuna açılan kapı olarak Süveyş Kanalı ekseni kontrol altında tutabilecek konumda; hava Hakimiyeti olarak ise hava gücünün bölgede bir uçak gemisi olarak stratejik konumda hakimiyet kuracağı teorisi kabul görmektedir.²³⁶

Kıbrıs Adasının Türkiye açısından önemi ise;

Kıbrıs'ın kuzeyi Doğu Akdeniz'e açılan kapıyı elinde bulundurması,

Yunanistan'dan gelebilecek tehlikeler ile olası savaş durumunda batıya açılacak bir kapı olması,

Uzun menzilli silahlar yerleştirilmesi ile hem batı hem de orta doğu açısından caydırıcı özelliğinin bulunması,²³⁷

Orta Asya ve Orta Doğu petrol mamullerinin ticaretinin boğazlardan Akdeniz'e boru hatları ile inmesi ile bölge ticaretinden istifade edilmesi, enerji sevkiyatlarının güvenliğini elinde bulundurulması,²³⁸

Küresel ısınma nedeni ile önemi ve değeri giderek artan Anadolu'nun doğusundaki su kaynaklarını güvence altına alınması olarak sıralanabilmektedir.

Kıbrıs'ta Türk varlığının sona ermesi Türkiye için yukarıda sıralanan avantajları kaybetmesine neden olacağı gibi, Türkiye'ye yakın yunan adalarının, Kıbrıs ile Mora – Kıbrıs – Girit hatları aynı güç tarafından kullanıldığı takdirde ise Türkiye güneyden ve ege den çevrelenmiş ve Akdeniz'e açılım yolları tıkanmış olacaktır. Bu da hem askeri hemde ticari açıdan Türkiye'nin ellerinin kollarının bağlanması olarak değerlendirilmektedir.²³⁹

Ada'nın Yunanistan güdümüne girmesi Yunanistan'ın Türkiye karşısında üstünlük sağlamasına neden olacak bu nedenle de Türkiye açısından bir risk teşkil etmektedir.

²³⁵ Bozkurt,E.-Demirel,H.,**BM ve AB Kapsamında Kıbrıs Sorunu**,Ankara, 2004,s.4.

²³⁶ Bozkurt,E.-Demirel,H.,**a.g.k.**,s.6.

²³⁷ Engin,A.,**Doğu Akdeniz'de Batmayan Uçak Gemisi**,Der:İ.Kalaycı,**a.g.k.**,s.6.

²³⁸ Eslen,N.,**Kıbrıs'ın Küresel,Bölgesel ve Türkiye'nin Güvenliği Açısından Jeostratejik Önemi**,Der:Kalaycı,İ.,**a.g.k.**,s.93.

²³⁹ Eslen,N., **Kıbrıs'ın Küresel,Bölgesel ve Türkiye'nin Güvenliği Açısından Jeostratejik Önemi**,Der:Kalaycı,İ.,**a.g.k.**,s 95.

2.2.2. Kıbrıs'ın Tarihsel Geçmişi

2.2.2.1. 1974 Öncesinde Kıbrıs

Kıbrıs adası tarih boyunca Mısırlılar, Hititler, Akalar, Dorlar, Fenikeliler, Asurlular, Persler, Romalılar, Araplar, Lüziyanlar (Fransızlar), Cenevizliler Venedikliler (İtalyanlar), Osmanlılar ve İngilizlerin hakimiyeti altında kalmıştır.²⁴⁰ Bu devletlerin hakimiyeti kimi zaman uzun süreli olmuş kimi zaman ise kısa süreli olmuştur. Bunun nedeni ise zaman içerisinde Kıbrıs'ın öneminin giderek daha çok anlaşılması olarak gösterilebilmektedir.²⁴¹

Adada Romalıların ardından da Bizans hakimiyeti ada insanlarının Hıristiyanlığı benimsemelerinde etkin olmuştur. Bizans'ın gittikçe güç kaybetmesi ile 1160 yılında tarihte ilke kez Kıbrıs bağımsızlığını ilan etmiş ancak bu fazla sürmemiş ve 1191 yılında İngiliz, Fransız ve Venediklilerin istilasına uğramıştır.²⁴²

Osmanlılar Avrupa'daki yayılcı politikasını hızla devam ettirirken Kanuni Sultan Süleyman döneminde denizcilik alanındaki ilerlemeler ile de Kıbrıs'ın alınması gündeme gelmiş ve nihayetinde de 1570 yılında Osmanlılar adaya çıkmışlardır.

Adanın alınmasının temel nedeni ise Kıbrıs'a yerleşen korsanların doğu Akdeniz ticaretini engellemeleri ve dini özgürlükleri kısıtlanan baskı ve şiddet alanında ki Rumların yardım talepleri olmuştur.

Kıbrıs'ın alınması ile birlikte adaya 20000 asker çıkartılmış, II inci Selim'in çıkarılan sürgün hükmü gereğince de başta Karaman, Rum ve Dulkadir Kadılikları olmak üzere Anadolu'nun çeşitli yerlerinden adaya göçler olmuştur.²⁴³

Ada 108 yıl Osmanlı idaresinde kalmış, ada ekonomik, kültürel ve siyasi bakımından gelişme sağlamıştır.²⁴⁴ Osmanlı'nın gerileme ve dağılma sürecinde; Kıbrıs bütün dünyada olduğu gibi Fransız devrimi ile yaygınlaşan Ulusçuluk akımından etkilenmiş ve Rum Burjuvazisinin katkılarıyla da Rum milliyetçiliği güçlenmiş Osmanlı merkezi yönetiminin zayıflaması ile de adaya göçen halk yavaş yavaş adayı terk etmeye başlamıştır.²⁴⁵

²⁴⁰ Canpolat,İ.,**Küreselleşen Dünya ve Türkiye**,Bursa,2002,s.153.

²⁴¹ Bozkurt,E.,-Demirel,H.,**a.g.k.**,s.8.

²⁴² Bozkurt,E.,-Demirel,H.,**a.g.k.**,s.9.

²⁴³ Uzer,U.,-Cengiz,A.,**Kıbrıs Sorunu**,Ankara,2002,s.10.

²⁴⁴ Denker,M.S.,**Kıbrıs Sorunu-Bir Millet'in ve Devletin Yasama Hakkı**,İstanbul,2002.s.29.

²⁴⁵ Uzer,U.,-Cengiz,A.,**a.g.k.**,s.11.

1876-1878 yılında Osmanlıların Ruslarla yapmış olduğu savaştan yenik ayrılması ile Rus ordusunun İstanbul önlerine kadar gelmesi ülkede büyük bir telaşa neden olmuştur.

Rus ordusunun bu denli ilerlemesi Avrupa da da ses getirmiş ve alalecele imzalanan Ayestefanos anlaşması yerine Berlin de bir konferans düzenlenerek Berlin anlaşması imzalanmıştır. Berlin konferansında Osmanlılar Ruslara karşı İngiltere ile yakınlaşmıştır. Bu yakınlaşma ile Kıbrıs İngiltere'ye kiralanmıştır. Ancak Osmanlı devletinin Birinci Dünya Savaşına itilaf devletleri ile birlikte savaşa girmesi ile birlikte İngiltere adayı ilhak ettiğini ilan etmiştir.²⁴⁶

1917 yılında İngiliz Krallık Konseyi emri ile de adada yaşayanlara İngiliz vatandaşı olabilmek için iki yıllık bir süre tanınmıştır. Bunun üzerine ada da yaşayan birçok Türk Anadolu'ya göç etmiştir. Kurtuluş savaşına müteakip imzalanan Lozan anlaşması (md:20) ile de Türkiye adada İngiliz egemenliğini tanımıştır.²⁴⁷

İkinci Dünya Savaşı ile birlikte Yunanistan İngilizlerin alacağı zafere kendilerini öyle inandırmışlar ki Alman işgalini bile göze almışlardır. Nitekim savaş sonunda da Paris Konferansı ile de On İki Ada Yunanistan'a verilmiştir.²⁴⁸

Yunanistan On İki Ada ile yetinmemiş gözünü Kıbrıs'a dikmiştir. İngiltere savaş sonrası ekonomisini düzeltme ve Avrupa'nın yeni denge mücadelesi içerisinde yoğunlaşma sürecinde doğu sömürgelerinden çekilerek yeniden toparlanma sürecine girmiş iken Yunanistan'ın On İki Ada'ya ilaveten Kıbrıs'ı da alma isteğini doğurmuştur.

Yunanistan'ın Kıbrıs hayali savaş öncesinde başlamış ve Kıbrıs'taki Türklerin varlığına karşılık adadaki Rumlara tavizler verilmiş Rum milliyetçiliği temelleri kuvvetlendirilmiştir. Bu dönem ile ada da Enosis rüzgârı esmeye başlamıştır.

Rum milliyetçileri 1953 yılında Enosis yolunda EOKA'yı kurmuşlar bunun karşısında ise 1955 yılında adadaki Türkler tarafından Kıbrıs Türk Mukavemet teşkilatını kurmuşlardır. Yunanistan'ın kışkırtmaları ve İngiltere'nin sesiz kalması ile Adada artık şiddet ortamı hakim olmaya başlamıştır.

²⁴⁶ Engin,A.,**Doğu Akdenizde Batmayan Uçak Gemisi**, Der:Kalaycı,İ.,**a.g.k.**,s.11.

²⁴⁷ Bozkurt,E.,-Demirel,H.,**a.g.k.**,ss:12-13.

²⁴⁸ Bozkurt,E.,-Demirel,H.,**a.g.k.**,s.14.

Olayların tırmanması ile birlikte SSCB Ortodoks birliği kapsamında, olayların önünün alınamaması nedeniyle Yunanistan'ın BM'ye yapmış olduğu adanın ilhak edilmesi talebini desteklemiştir.

İngiltere adanın Yunanistan'a ilhak olması ve Yunanistan'da yaşanacak bir komünist darbe endişesi Türkiye'nin yalnız kalacağı ve Avrupa'nın komünizm tehlikesi ile karşı karşıya kalacağı telaşına kapılarak²⁴⁹ Türkiye'ye destek vermiştir.

Türkiye ise Kıbrıs soruna 1951 yılına kadar her hangi bir hak iddia etmez iken İngiltere'nin de destek vermesi ile artık bölgede söz sahibi olmak istemiş, Kıbrıs dönemin iktidar partisinin ve basımında etkisiyle milli bir mesele haline dönmüştür.²⁵⁰

Kıbrıs'ta yaşanan olayların önünün alınmasına yönelik 1955 yılında düzenlenen Londra konferansında sonuç alınamamış 1956'da İngiltere ve Yunanistan BM'ye müracaat ederek Kıbrıs sorunun çözülmemesi ve olayların tırmanmasında birbirlerini suçlamışlardır.²⁵¹ Türkiye ise gelişmeleri takip ederek adadaki Türklere yapılan haksızlıklara müsaade etmeyeceğini seli olarak dile getirmeye başlamış ve olaylarda taraf olduğunu beyan etmiştir.

Kıbrıs sorununun çıkmaza girmesi en çok soğuk savaş ortamında Batı ittifakının lideri olan ABD'yi rahatsız etmiştir. Toplumlararası çatışmaların artması Kıbrıs sorununda hızla bir Türk-Yunan çatışmasına doğru ilerlemesi, NATO'nun güney kanadının zayıflaması anlamına gelmektedir. Kıbrıs sorunun yayılması SSCB'nin Avrupa ile orta asya arasındaki köprüyü ele geçirmesi tehlikesini ortaya çıkartmıştır.

Kıbrıs sorunun NATO'ya taşınması ile birlikte, Yunanistan ve Türkiye 1958 deki NATO Kıbrıs sorunun çözülmesi için çaba sarf etme kararı alınmış, 1959 yılında da iki ülke başbakanı tarafından Zürih arından da 1960 yılında Londra anlaşması imzalanarak Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti için ilk önemli adım atılmıştır.²⁵²

Kıbrıs Cumhuriyeti; anayasa, garanti ve ittifak anlaşmaları imzalanarak 15/16 ağustos 1960 tarihinde ilan edilmiştir. Kıbrıs anayasası ile Türk halkına eşit statülü kuruculuk ortaklık hakkı tanınmıştır. Anayasaya göre %30 Türk

²⁴⁹ Bozkurt,E.,-Demirel,H.,a.g.k.,s.16.

²⁵⁰ Bozkurt,E.,-Demirel,H.,a.g.k.,s.17.

²⁵¹ Beratlı,N.,**Kıbrıs Türkleri'nin Tarihi**,1999,s.221.

²⁵² Bozkurt,E.,-Demirel,H.,a.g.k.,s.19.

%70 Rum olan temsilciler meclisi kurularak Cumhurbaşkanı Rum yardımcısı Türk; bakanlar kurulunun 7'si Rum 3'ü Türk olacak, belediyelerde %70 %30 oranı korunacak, ordu polis ve jandarma teşkilatı %60 Rum %40 Türk'ten oluşacak, Adanın savunması için Türkiye 650 Yunanistan 950 kişiyi muhafaza eden bir alay oluşturacak, Kıbrıs Cumhuriyeti tehlikeye girdiği zaman Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ortak ya da tek başlarına müdahale hakkına sahip olacak şekilde düzenlenmiştir.²⁵³

Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulması ile Cumhurbaşkanlığına Makarios yardımcılığına ise Fazıl Küçük getirilmiştir. Kıbrıs Rumları ve Makarios adanın Yunanistan ile birleşmesini sağlamak için öncelikle Enosis önünde engel teşkil eden Londra – Züriç anlaşmaları ve Kıbrıs anayasasının Kıbrıs Türkleri ve Türkiye ye aşırı yetkiler veren maddelerini ortadan kaldırmayı kendilerine hedef olarak seçmişlerdir. Rum yönetimi anayasa ya göre %40 ı Türk olan ordunun kurulmasını engellemişler, Türkler'in beş büyük şehirde kuracağı belediyelere engel olmuşlardır.²⁵⁴

Makarios, 30 Kasım 1963'te garantör devletlere anayasada tanınan hakların kaldırılmasını ve garanti ve ittifak anlaşmalarının feshedilmesini teklif etmiştir. Yapılan teklifi Kıbrıs Türkleri derhal, Türk hükümeti de 6 Aralık 1963'te reddetmiştir. İngiltere ve Yunanistan'dan bir tepki gelmemiştir. Teklifin Türk tarafından reddedilmesi üzerine adada silahlı eylemler baş göstermiş ve kanlı günler başlamıştır. Rumlar'ın olayı iyice büyüterek Türkleri bir gecede yok etmeyi amaçlayan Akritas Planı, 21 Aralık 1963'te uygulamaya konulmuş, bu döneme ise Kanlı Noel adı verilmiştir.

Olaylar karşısında seyirci kalamayan Türkiye 23 Aralık 1963'te Kıbrıs'taki olayları çok ciddiye aldığını Yunan ve Amerikan yönetimlerine bildirmiş gerekli girişimde bulunmalarını istemiştir. Buna rağmen olaylar kesilmemiş, Rumların saldırılarının sürmesi üzerine ise Türkiye ateşkes anlaşmasına uyulmaması halinde ateşkesin TSK tarafından sağlanacağı kararını almıştır. Bunun üzerine saldırılar kesilmediği gibi Yunan birliklerindeki saldırılara katıldığı bilgilerinin gelmesi ile Türk Savaş uçakları 25 Aralık 1963'te Lefkoşa üstünde uçuşlar yapmışlardır. Bu müdahale üzerine İngiltere arabuluculuk yaparak ateşkesin ilan

²⁵³ Bozkurt,E.,-Demirel,H.,a.g.k.,s.24-25.

²⁵⁴ İşkal,H.,Kıbrıs Sorunu ve Annan Planı Ekseninde Çözüm Önerileri,Der:İ.Kalaycı, a.g.k.,s.62.

edilmesini sağlamıştır. 27 Aralık 1963 günü üç ülkenin askerleri İngiliz generalinin emri altında Barış Koruma Kuvveti adı altında göreve başlamışlar ve 30 Aralık 1963 de yeşil hat çizilmiştir.²⁵⁵

Türkiye'nin 15 Ocak 1964'te İngiltere Londra da bir konferans toplanmıştır. Ancak sonuç alınamamıştır. Kıbrıs ta saldırılar sürmeye devam etmiş, Türkiye 15 Şubat 1964'de Kıbrıs'a müdahale kararı almış, fakat bu girişim BM Güvenlik Konseyince engellenmiştir. 4 Mart 1963'de duruma el koyan GK adaya barış gücü göndermiştir. Tüm bunlara rağmen olaylar durmamış saldırılar tüm şiddetiyle devam etmiştir. Bunun üzerine hükümet TBMM den müdahale yetkisi almıştır. Ancak ünlü Johnson mektubunun basına sızdırılması ile bu karar ikinci kez uygulanamamıştır.

Kıbrıs'ta iki halk arasında süregelen gerginlik iyice tırmanmış, 15 Kasım 1967'de Girvas önderliğinde ki Rum Milli muhafız ordusu ve yunan birlikleri Geçitkale ve Boğaziçine saldırılar düzenlemişlerdir. TBMM anlaşmalardan doğan silahlı müdahale kararını bir kez daha almış fakat NATO BM ve ABD'nin devreye girmesi ile üçüncü kez karar uygulanamamıştır.²⁵⁶

Geçitkale saldırılarından sonra 28 Aralık 1967 de Geçici Türk Yönetimi Genel Komite tarafından ilan edilmiştir. Bu yönetim bir süre devam ettikten sonra başındaki geçici kelimesi kaldırılarak ifade Kıbrıs Türk Yönetimi olarak değiştirilmiştir. Bu yönetim biçimi 1974'te Otonom Türk Yönetimi ilan edilene kadar devam etmiştir. 28 Şubat 1971 de Grisvas'ın EOKA'nın tekrar başına geçmesi ile Enosis yolunda büyük engel teşkil eden Makarios ve Türkler hedef alınmıştır.²⁵⁷

1974 yılında EOKA'nın Makarios'a darbe yaparak, iktidara gelmesinin ardından Türklere yapılan saldırılar şiddetini iyice arttırmış, Darbeyle beraber Nikos Sampson cumhurbaşkanlığına getirilmiştir. Sampson Türkiye'nin müdahalesinden çekinmiş ve Enosis yerine Kıbrıs Elen Cumhuriyetini ilan edilmiştir.

2.2.2.2. Türkiye'nin Müdahalesi ve Gelişmeler

Adada yaşanan darbe ile Türkler Kıbrıs Cumhuriyetini kuran iki ortakdan biri olarak değil azınlık olarak görülmeye başlanmıştır. Türklere en fazla

²⁵⁵ Bozkurt,E.,-Demirel,H.,**a.g.k.**,s.28.

²⁵⁶ Bozkurt,E.,-Demirel,H.,**a.g.k.**,s.29.

²⁵⁷ Bozkurt,E.,-Demirel,H.,**a.g.k.**,s.30.

sınırlı yerel otonomi verilebileceği söylenmiş ve durumu beğenmeyenlerin adayı terk etmeleri istenmiştir.²⁵⁸

Bunun üzerine Türkiye uluslar arası ortamda girişimlerinde bulunmuş ancak sonuç alınamayınca da Türkiye Garanti Anlaşmasının 4'üncü maddesi gereği tek başına harekete geçme kararını uygulama kararı alınmıştır.

Bu çerçevede Türkiye 20 Temmuz 1974 tarihinde tek taraflı olarak Kıbrıs Barış Harekâtını gerçekleştirmiştir. Harekâtın ikinci gününde ABD ve BM'nin baskısıyla ateşkes ilan edilmiştir. Türk müdahalesi sonucu Kıbrıs'ta Nikos Sampson hükümeti ve Yunanistan'daki askeri rejim sona ermiştir. Kıbrıs'ta Rum temsilciler Meclis Başkanı Glafkos Klerides Cumhurbaşkanı olurken Yunanistan da Konstantin Karamanlis sivil bir idare kurmuştur.²⁵⁹

Ateşkes ilanı ile birlikte 25 Temmuz 1974 tarihinde 1'inci Cenevre Konferansı 8 Ağustos 1974 de 2'inci Cenevre Konferansı toplanmıştır. Bu toplantılarda sorun çözülememiş ve Yunan askeri lojistik desteğinin tamamlanması amacıyla zaman kazanma olarak düzenlendiği anlaşılmıştır. Türkiye'nin bunu fark etmesi ile 14 Ağustos 1974'de İkinci Barış Harekâtı başlatmıştır. Harekat birincisinde olduğu gibi iki gün sürmüş ve BM GK'nin ateşkes çağrısına uyularak 16 Ağustos 1974 tarihinde ateşkes ilan edilmiştir.²⁶⁰

1975'de Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştur. Rauf Denktaş devlet başkanlığına getirilmiştir. Bu dönemde SSCB ile yakınlaşma sağlanılmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtını incelemek üzere İngiltere parlamentosu tarafından özel bir komite kurulmuştur. Bu komitenin 1976 yılında sunduğu raporda Türklerin bu harekâtı yapmakta ne kadar haklı oldukları vurgulanmıştır.²⁶¹

Kıbrıslı Rumların adada iki toplum olduğunu kabul etmemelerinin ardından Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi 17 Haziran 1983'de Kıbrıs Türk halkının self determinasyon hakkını vurgulayan kararını almış ve 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini ilan ettiğini tüm dünyaya ilan etmiştir.²⁶² Ancak KKTC'yi Türkiye haricinde tanıyan ülke olmamıştır.

1983 yılından itibaren günümüze kadar Kıbrıs sorununun çözülmesi için defalarca toplantılar, liderler zirvesi düzenlenmiş, Her dönem BM

²⁵⁸ Bozkurt,E.,-Demirel,H.,**a.g.k.**,s.31.

²⁵⁹ Bozkurt,E.,-Demirel,H.,**a.g.k.**,s.33.

²⁶⁰ Bozkurt,E.,-Demirel,H.,**a.g.k.**,s.34.

²⁶¹ Akçalı,E.,**Avrupa Birliğinin Kıbrıs Politikası**,Der:İ.Kalaycı,**a.g.k.**,s.163.

²⁶² Canpolat,İ.,**a.g.k.**s.169.

genel sekreteri ile Amerika Başkanları sorunu çözmek için çaba sarf etmiş, ancak bir sonuca ulaşamamıştır.

Türkiye tarafından Kıbrıs Sorununun çözümlenmesine yönelik Türkiye lehine bir strateji geliştirilememiş, Güney Kıbrıs her alanda ilerleme kaydetmiş ancak Kuzey Kıbrıs işsizlik yolsuzluk, rüşvet, kara para aklama²⁶³, kumarhane ve uyuşturucu ve silah ticareti merkezi haline gelmiştir.²⁶⁴

Kıbrıs sorunun çözümlenmesinde başarısız kalınmasına rağmen Kıbrıs Doğu Akdeniz'in en çok silahlandırılan ülkelerinden biri haline gelmiştir. Ada'da bulunan iki İngiliz üssünün yanı sıra, adaya Türkiye ve Yunanistan tarafından askeri güçler konuşlandırılmıştır.²⁶⁵

2.3. AB Sürecinde Kıbrıs Sorunu ve Annan Planı

2.3.1. AB Sürecinde Kıbrıs Sorunu

Kıbrıs'ın Orta Doğu, Kafkasya ve İç Asya petrol ve doğalgazın denetimi ve kullanımı üzerinde bir kontrol noktası olma özelliği ve AB'nin kendisine en yakın olan Ortadoğu enerji kaynaklarına ABD'den daha fazla muhtaç olması, Kıbrıs'ın AB dış politikası açısından önemini her geçen sene daha da artırmaktadır.²⁶⁶

Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin (GKRY) temsil ettiği Kıbrıs Cumhuriyeti kişi başına düşen gayri safi milli hasıla(GSMH) bakımından Doğu Akdeniz'in en zengin ülkesi²⁶⁷ konumundadır.

GKRY'nin turizm açısından güneyin yıldızı olması ve limanlarının Akdeniz'de Ortadoğu ve Süveyş kanalının karşısında bir kapı olarak yer alması Avrupalı İşletmeciler ve yatırımcılar için ilgi çekici duruma gelmiştir.

Kıbrıs'ın AB macerası 1960'lara kadar uzanmaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti, 24 Mayıs 1961 tarihinde, Avrupa Konseyi'ne katılmış, 4 Ekim 1962'de Avrupa İnsan Hakları sözleşmesini kabul ederek, ortak üyelik için müracaat etmiş,²⁶⁸ Kıbrıs Cumhuriyeti ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) arasında ortaklık anlaşması 1972'de imzalanmıştır.²⁶⁹

1990 öncesi yıllarda AB'nin Kıbrıs sorununa daha çok seyirci kaldığını söylenebilmektedir. Ancak AB'nin Yunanistan'ı tam üyeliğe kabul etmesi Kıbrıs

²⁶³ Livaneli,Z.,**Kıbrıs,Dün,Bugün,Yarın**,Der:İ.Kalaycı,**a.g.k.**,s.32.

²⁶⁴ Engin,A., **Doğu Akdenizde Batmayan Uçak Gemisi**, Der:Kalaycı,İ.,**a.g.k.**,ss:8-9.

²⁶⁵ Akçalı,E.,**Avrupa Birliğinin Kıbrıs Politikası**,Der:İ.Kalaycı,**a.g.k.**,s.151.

²⁶⁶ Akçalı,E.,**Avrupa Birliğinin Kıbrıs Politikası**,Der:İ.Kalaycı,**a.g.k.**,s.152.

²⁶⁷ Akçalı,E.,**Avrupa Birliğinin Kıbrıs Politikası**,Der:İ.Kalaycı,**a.g.k.**,s.153.

²⁶⁸ Haşgüler,M.,**Kıbrıs'ta Karşılaştırmalı Eleştirel Yöntem**,Der:İ.Kalaycı,**a.g.k.**,s. 16.

²⁶⁹ Akçalı,E.,**Avrupa Birliğinin Kıbrıs Politikası**,Der:İ.Kalaycı,**a.g.k.**,s.149.

meselesinde çok önemli bir kırılma noktası teşkil etmiştir. Yunanistan'ın AB'ye girmesi ile Türkiye-Yunanistan arasında ki hassas siyasi denge Yunanistan lehine dönmüş, Kıbrıs meselesinin de AB nin gündemine girmesine neden olmuştur.²⁷⁰

AB'nin Türkiye'nin 1987 yılında yaptığı tam üyelik başvurusunu 1989'da reddetmesinin nedenlerinde, AB Komisyonu ilk kez Yunanistan ile Türkiye arasındaki çatışmadan bahsedilerek Kıbrıs sorunu üzerinde durulmuş ve AB ilk kez Kıbrıs sorununa çözüm bulunmasını istemiştir.²⁷¹

1990 da SSCB'nin dağılması ile doğu bloğunun çökmesi, AB nin Akdeniz bölgesini nüfuz altına alma politikası Yunanistan'ı da harekete geçirmiş²⁷² ve 3 Temmuz 1990 da GKRY Yunanistan'ın teşvikiyle AB'ye tam üyelik başvurusunda bulunmuştur.

GKRY'nin AB'ye üyelik başvurusunun arkasında Kıbrıs'ın AB'ye girmesi ile Kıbrıs topraklarının Avrupa toprağı statüsü kazanarak Türkleri Kıbrıs'ta işgalci duruma düşürmek ve Türkiye ve KKTC'nin Kıbrıs sorunun çözülmesinde zorlama bulunmaktadır.

30 Haziran 1993 tarihli komisyon kararıyla Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Avrupa Kimliği ve karakterine uygunluğuna vurgu yapılmış ve AT'ye dahil olması yönünde fikir belirtmiştir. Bakanlar Konseyi bu fikri incelemiş ve "Kıbrıs sorununa bir çözüm getirilmesi beklemeden, ortaklık belgesinin tüm olanaklarının kullanılması gerektiği ve Komisyon'un, Kıbrıs'ın AB'ye ekonomik,siyasi ve sosyal geçiş sürecine katkı yapması gerektiği" yönünde karar çıkarmıştır. Bu karar ile Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde Kıbrıs sorunu ağırlıklı bir biçimde gündeme gelmeye başlamıştır. Nihayetinde 6 Mart 1995'te Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesi arifesinde Yunan vetosunun aşılmasında Kıbrıs sorunu ön plana çıkmış ve Kıbrıs'ın 10+1 ya da 5+1 diye adlandırılan doğu Avrupa genişlemesine eklenmesine göz yumulmuştur. Verilen bu taviz üzerine 28 Aralık 1995'te Türkiye ile KKTC arasında bir ortak deklarasyon imzalanmış ve Kıbrıs'ın AB'ye üyeliği konusunun siyasi çözümü müteakiben ele alınabileceği, Türkiye ve Yunanistan'ın birlikte üye olmadıkları bir topluluğa Kıbrıs'ın üye kabul edilemeyeceği, KKTC'nin güvenliğinin Türkiye'nin teminatı altında olduğunun altı çizilmiştir.²⁷³

²⁷⁰ Güney,A.,AB,ABD ve Türkiye Üçgeninde Kıbrıs Meselesi,Der:İ.Kalaycı,a.g.k.,s.109.

²⁷¹ Uğur,M.,AB ve Kıbrıs:Anlaşmazlık Çözümü ve Uluslar arası Kamu

Yararı,İstanbul,2003,s.156.

²⁷² Manisalı,E.,a.g.k.,s.94.

²⁷³ Güney,A.,AB,ABD ve Türkiye Üçgeninde Kıbrıs Meselesi,Der:İ.Kalaycı,a.g.k.,s.111.

17 Ağustos 1997 tarihinde yayınlanan Avrupa Birliği Gündem 2000 bildirisi ile GKRY ile tam üyelik müzakerelerinin, Kıbrıs'ta siyasi bir antlaşma olsun ya da olmasın, 1998 yılı başlarında başlayacağı ilan edilmiştir.²⁷⁴ Bunu takiben, 12-13 Aralık 1997 Lüksemburg Zirvesinde tam üyelik müzakerelerinin başlatılması yönünde kesin karar alınmıştır. 1997 Lüksemburg zirvesi GKRY için bir başarı, Türkiye için ise başarısızlığın tablosu haline dönüşmüştür.

30 Mart 1998'te düzenlenen Kopenhag Zirvesi ile tüm Kıbrıs'ı temsilen GKRY ile tam üyelik görüşmeleri başlatılmıştır. Kıbrıs'ta 28 Şubat 2003 tarihine kadar bir uzlaşmaya varılmaması halinde Kıbrıs Cumhuriyeti tek başına AB'ye üye olabilmesi kabul edilmiştir.²⁷⁵ Kopenhag zirvesi sonrası yayımlanan bildiri ile tam üyelik görüşmeleri tamamlanan Kıbrıs'ın 1 Mayıs 2004 tarihinde AB'ye katılacağı kesinleşmiştir.²⁷⁶

Türkiye'ye adaylık statüsünün tanındığı 1999 Helsinki zirvesinde Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği Kıbrıs sorunu ile bağlantılı hale getirilmiştir. Kıbrıs sorununun çözülmemesi durumunda bile Kıbrıs'ın AB'ye alınabileceği belirtilmiştir.²⁷⁷

Türkiye'ye aday ülke statüsünün tanınmasının hemen ardından Türkiye Kopenhag kriterlerine uyum sağlamak için yoğun bir reform sürecine girmiştir. Aynı zamanda Kıbrıs sorununun çözülmesi için mevcut politiklardan sıyrılarak çözüm önerileri için çaba sarf etmeye başlamıştır.²⁷⁸ Helsinki zirvesi Türkiye'nin AB'ye giriş kapısının Kıbrıs'ta olduğunu göstermiştir.

2002 yılı sonlarından itibaren Türkiye'nin Kıbrıs politikasındaki yeniden yapılanma süreci olarak kabul edilmektedir. 3 Kasım 2002 seçimleriyle tek başına iktidar olarak iş başına geçen hükümetin AB yolculuğunda BM genel sekreteri Kofi Annan'ın hazırladığı ve ilk kez 11 Kasım 2002 de tarafların görüşüne sunduğu Annan Planını desteklediğini görmekteyiz.²⁷⁹ Annan Planının KKTC'de kabul edilmesi GKRY'de ise kabul edilmemesi Kıbrıs'ın 1 Mayıs 2004 tarihinde AB'ne üye olmasından önce yapılan son girişim olarak göze çarpmıştır.²⁸⁰

²⁷⁴ Onay, Y., **İki Devletlilik Tezi ve Kıbrıs Rum Kesimi Avrupa Birliği İlişkisi**, Jeopolitik Bilimsel Araştırmalar Dergisi, Y.1., S.1, 2002, s.122.

²⁷⁵ Akşam Gazetesi, "Kopenhag Zirvesi Sonuçları ve Türkiye", 26 Aralık 2002.

²⁷⁶ Karluk, S.R., "AB'nde Bölünmüş Bir Devlet: Kıbrıs", Der: İ. Kalaycı, a.g.k., s.134.

²⁷⁷ Canpolat, İ., a.g.k., s.312.

²⁷⁸ Güney, A., **AB, ABD ve Türkiye Üçgeninde Kıbrıs Meselesi**, Der: İ. Kalaycı, a.g.k., s.112.

²⁷⁹ Güney, A., **AB, ABD ve Türkiye Üçgeninde Kıbrıs Meselesi**, Der: İ. Kalaycı, a.g.k., s.113.

²⁸⁰ Canpolat, İ., a.g.k., s.313.

GKRY'nin 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren AB'ye girmesini korkulan başa gelmiş Rum yönetimi 2004 Aralık ayında düzenlenen Konsey toplantısında Türkiye ile müzakere sürecinin başlama kararı öncesi veto hakkını koz olarak kullanmış, Türkiye'nin yukarıda belirtildiği üzere göstermiş olduğu çaba neticesinde müzakerelerin başlaması sağlanmıştır. Rum yönetimi AB üyeliğine güvenerek Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyetini tanıması talebini kabul ettirememiş ancak bu isteğinde de vazgeçmemiştir.²⁸¹

3 Ekim 2005'te AB ile başlanan müzakereler çerçevesinde de Kıbrıs ön plana çıkmıştır. Rum vetosu bir kez daha aşılmış ancak, KKTC'ye Doğrudan Ticaret konusunda geri adım atılmıştır.²⁸² 3 Ekim 2005 tarihinden itibaren tarama sürecine giren Türkiye Rumların veto tehdidi ile karşılaşmış, 12 Haziran 2006'da Rumların vetosu son dakikada aşılmış ve filli müzakereler başlamıştır.

Müzakere süreci 2007 yılında cumhurbaşkanlığı seçimi ardından da erken seçim kargaşası içerisinde yavaşlamış hatta durma noktasına gelmiştir. Engel olan GKRY'nin vetosu halen daha aşılamamıştır. 40 yılı aşkın zamandır yaşanan Avrupa mücadelesi ve Kıbrıs sorunu bir kez daha çakışarak karşımıza çıkmıştır. AB giriş kapısı olarak adlandırılan Kıbrıs hususunda yeni dönem seçilecek hükümetin izleyeceği politika önem arz etmektedir.

2.3.2. Annan Planı Çerçevesinde Kıbrıs Sorunu

Kuzey Kıbrıs'ta Annan planı genel anlamda Türkiye – Yunanistan arasındaki soğuk savaşın sona ermesini ve ateşkes halini sağlayacak yeni bir arayış olarak görülmüştür. Plan KKTC'de, Avrupalı olmak, AB ye girmek veya dünyaya bağlanmak şeklinde algılanmış, Rum kesiminde ise Kıbrıs'ın Fakirliğinin Rumlara mal edilmesi olarak değerlendirilmiştir.²⁸³

Kıbrıs'ta çözüm olarak önerilen Annan Planı federalitif bir çözüm olarak İsviçre ve Belçika federal sistemden örnekle geliştirilmiştir.²⁸⁴ Kıbrıs'taki Federal devlet dış egemenliğini tamamen merkezi devlete terk eden ve iç egemenlik alanında geniş bir yetkiye sahip olan devletlerin oluşturduğu bir birlik olarak

Federal devletin parlamentosu, merkezi hükümeti ve federal mahkemesi vardır. Federe devletlerin de her birinin kendi anayasası olup, yasama ve yargılama

²⁸¹ Birand,M.A.,“Rumlar İstedliğini Elde Edemedi,Ancak”,Hürriyet,11 Ekim 2005

²⁸² Birand,M.A.“ Müzakerelerin Başlaması Çok Önemli Bir Adımdır”,Hürriyet,1 Mart 2006

²⁸³ Hasgüler,M., Kıbrıs'ta Karşılaştırmalı Eleştirel Yöntem,Der:İ.Kalaycı,a.g.k.,s.41.

²⁸⁴ Durusoy,S.,Kıbrıs Sorununu Çözme(me)ye Yönelik Annan Planı'nın ekonomik Yansımaları,Der:Kalaycı,İ.,a.g.k.,s.83.

alanında özerklikleri bulunmaktadır. Annan Planı iki kurucu devleti öngörmekte, bu kurucu devletlerin eşit statüde olduklarını, kurucu anlaşmanın tümüyle uyumlu olacak şekilde kendi anayasalarına sahip olacaklarını belirtmektedir.

Bu Plan'a göre Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti Kıbrıslı Rum'ların ve Kıbrıslı Türklerin siyasi eşitliliği kabul edilerek, laik bir düzen içermektedir. Yine bu planda her iki federe devletin eşit statüye sahip oldukları ve her bir kurucu devletin yetkilerini federal devlet anayasası sınırları ve kendi bölgesi içerisinde egemen bir şekilde kullanacaklarını belirtmektedir.

Annan Planı'na göre iki kurucu devlet kendilerini Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti sınırları içerisinde ve hukukun üstünlüğü, demokrasi, laiklik, temsili hükümet temel ilkelerine göre kendi anayasaları altında özgürce düzenleyeceklerdir.

Her bir kurucu devletin kimliğine, toprak bütünlüğüne ve anayasal düzenine herkes tarafından saygı gösterilecek ve bunlar herkes tarafından korunacaktır. Bu plan federal devletin özerklik ilkesini tam anlamıyla öngörmekte, federal devlet çatısı tam bir eşitlikle kurulmaktadır.²⁸⁵

Annan planının üzerinde durduğu en önemi husus iki Federal yönetimin üzerinde bir konfederal yönetimin bulunmasının teklif edilmesi olmuştur. Buna göre BM ilk defa adada farklı iki yönetimden bahsetmiştir. Bir diğer önemli husus ise iki toplum yerine Kıbrıslılık kavramının öne çıkartılması olmuştur.

Annan Planı Kıbrıs Türkleri açısından iki kesimlilik ve siyasal eşitlik, Kıbrıs Rumları açısından ise Barış Harekatı ile terk edilen evlere geri dönülmesi açısından önem arz etmiştir.²⁸⁶

Annan planının ortaya çıktığı Aralık 2002'dn itibaren AB plana göre çözüm üretilmesi üzerinde baskı yapmış ise de Rumlara baskı yapmamıştır. Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki duygusal kamuoyunu barış yönünde etkilemesi ve Annan planına destek alması kolay olmamıştır.

Kıbrıslı Türklerin Annan planı ile AB hayaline kapılmışlar ve plana AB giriş olarak bakmışlardır. Medyanın da etkisiyle Annan planına karşı çıkan Rauf Denktaş ve hükümet aralık 2003 seçimleri ile birlikte yerini plana evet diyen CTP'ye ve Talat'a bırakmışlardır.

²⁸⁵ Kardaş,Ü.,**Kıbrıs,Dün,Bugün,Yarın**,Der:İ.Kalaycı,**a.g.k.**,s.57.

²⁸⁶ Hasgüler,M.,**Kıbrıs'ta Karşılaştırmalı Eleştirel Yöntem**,Der:İ.Kalaycı,**a.g.k.**,s.46.

Kuzeyden güneye geçişlerin serbest bırakılması ve toprak sahibi Rumlara zararlarının tazmini için yapılan yardımlar ve Annan planına çıkan %65 lik evet oyuna rağmen Rumlar plana %75 oranında hayır demişlerdir.

Kuzeyde yaşanan ve AB, Türk Hükümeti ve Medyanın yoğun desteği ile plana çıkan evet Rumlarda tam aksine Rum halkının reddi ile karşılanmıştır. Rumların planı reddetmesinin temel nedeni ise KKTC'nin ekonomik sorunları ve güneydeki Türk yerleşim yerlerinin durumlarında belirsizlik nedeniyle reddedilmiştir.²⁸⁷

Yaklaşık altı ay süren Annan Planı süreci AB'yi büyük hayal kırıklığına uğratan şekilde neticelenmiş,plan,halkoylamasına sunulmuş ve Türk tarafınca kabul görünürken,Rum tarafı tarafından reddedilmiştir.²⁸⁸

²⁸⁷ Hasgüler,M.,**Kıbrıs'ta Karşılaştırmalı Eleştirel Yöntem**,Der:İ.Kalaycı,a.g.k.,s.48.

²⁸⁸ Akçalı,E., **Avrupa Birliğinin Kıbrıs Politikası**,Der:İ.Kalaycı,a.g.k.,s.157.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AB SÜRECİNDE KIBRIS SORUNU VE MEDYANIN GÜNDEM OLUŞTURMA ETKİNLİĞİ

Bu bölümde medyanın AB sürecinde etkin rol oynayan medyanın rolü, AB sürecinde Kıbrıs sorununun medya tarafından kamuoyunun gündemini belirleme etkinliği incelenecektir.

1. Türkiye'nin AB Sürecinde Medya

1.1.Adaylık Öncesi Süreç ve Medya

Türkiye'nin 1959 yılında AB'nin o zamanki adıyla AET'ye yapmış olduğu müracaatı ile başlamış olduğu serüven aradan 38 yıl geçmesine rağmen devam etmektedir

Türkiye'nin stratejik konumu gereği hem iç hem de dış politikada yaşamış olduğu sorunlar, AB hayaline ulaşılmasında engel teşkil etmiştir. Yaşanan bu süreçte iç ve dış politikada yapılan en büyük hata AB üyeliğinin ciddiyete alınmayışı, bir devlet politikası olarak değil de hükümet politikası olarak kabul edilmesi olarak gösterilebilir.

1970'li yılların ideolojik hareketleri ile gelen iç politikada istikrarsızlık ortamı,²⁸⁹ dış politikada ise Kıbrıs sorunu ve Türkiye'nin komşuları ile olan ilişkileri AB üyeliğinin gecikmesinde diğer etkenler olmuştur.

Maastricht ile siyasal bir kimlik kazanan AB yeni bir sürece açılmış ve Kopenhag kriterleri ile de ilkelerini belirlemiştir. Türkiye ise AB'nin yeni oluşumuna dahil olmak için yapmış olduğu müracatlarda Kopenhag kriterlerini çok iyi bilmesine rağmen iç politikada kamuoyunu bu kriterlere hazırlayamaması ve uluslar arası kamuoyunda ise Türkiye'nin AB' hazır olduğunu anlatamamıştır.

AB sürecinde hedeflenen üyeliğin gecikmesinde bir diğer nedeni olarak Medya'nın etkinliği yada etkinsizliğini gösterebiliriz. Nitekim önce basın sonra da radyo ve televizyonun gelişimi ile medya tarafından AB sürecinde yayın politikası üretilmemiş,²⁹⁰ siyasal çıkarlar, ekonomik kaygılar ile hükümet desteğinin etkisinde kalınarak, AB sürecinde iç politikada kamuoyunun desteği tam olarak alınamamış,

²⁸⁹ <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5862722&tarikh=2007-01-30>
(12.07.2007)

²⁹⁰ <http://www.evrensel.net/02/03/11/medya.html> (12.07.2007)

uluslar arası kamuoyunda ise Türkiye'nin gerekli bir şekilde tanıtımı yapılamamış ve Türkiye'nin bir Avrupa ülkesi olduğu tezi yeterince anlatılmamıştır.²⁹¹

Türkiye'de medyanın etkinliği üç döneme ayrılmaktadır. 1960-1980 arası Devlet tekeline TRT ve Basında Kutuplaşma, 1980-1990 Radyo ve TV'nin yaygınlaşması buna rağmen yoğun sansür, 1990'dan günümüze ise özel Radyo ve TV ile birlikte yeni dönem olarak üçe ayrılmaktadır.

1960'lı yıllarda Kurulan TRT'nin çok kısa bir özerklik durumunun ardından devlet tekeline girmesi radyo ve televizyonculuktaki ilerlemelerde Avrupa ve dünyadan geri kalınmasına neden olmuştur. 1970'li yılların siyasi iktidarsızlığı ve ekonomik bunalımları altında TRT teknolojik ilerlemelere mali kaynak sıkıntısı çekmiş ve genel olarak ise hükümet sözcülüğünden ileri gidememiştir.

1974'de yaşanan Kıbrıs Barış Harekatı da içselleştirilerek TRT tarafından seçim malzemesi yapılmış uluslar arası kamuoyuna teknolojik yetersizlikler nedeniyle yapılan hareketin meşruiyeti yeterince anlatılamamıştır.²⁹²

1970'li yıllarda TRT'nin etkinsizliğine basının da ideolojik kutuplaşmalar nedeniyle tek yönlü kamuoyu oluşumu körüklenmiş ve 1980 Askeri müdahalesine yol açılmıştır.²⁹³

12 Eylül 1980 darbesinin ardından birçok gazetecinin yurt dışına çıkması veya tutuklanması, basının kamuoyu üzerindeki etkisini de sona erdirmiştir. Uygulanan yoğun sansür basını da TRT gibi tekelleştirmiştir.

1983'te yapılan seçimler ile yönetime gelen hükümet TRT'yi aktif bir şekilde kullanmaya başlamış, basın ile arasını da sıkı tutarak yeni geçilen neoliberal ekonominin yansımaları kamuoyuna yansıtılmamış, yanlış haberler ile kamuoyu manipüle edilmiş, hükümet yanlısı propaganda yapılması sağlanmıştır.

1980'li yıllarda Kıbrıs ile arası açıldığı Avrupa'nın yeni yapılanma sürecine dahil olmak amacıyla askıya aldığı AB üyelik macerasını 1987 yılında yapmış olduğu başvuruya yeniden başlatmıştır. Bu yeniden başlangıcın SSCB'nin dağılma aşamasında AB süreci tekrar canlanmış, AB tarafından 1989 yılında üyelik başvurusunun reddedilmesi ile de bu çaba hayal kırıklığı ile sonuçlanmıştır.²⁹⁴

²⁹¹ Bozkurt, V., a.g.k., s.304.

²⁹² Kejanlıoğlu, B., a.g.k., ss:173-175.

²⁹³ http://64.233.183.104/search?q=cache:Kyq6wgF4qC8J:iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi26/ekara_kurt.pdf+1970+y%C4%B1llarda+Bas%C4%B1nda+ya%C5%9Fanan+ayr%C4%B1mla%C5%9Fma&hl=tr&ct=clnk&cd=3&gl=tr (12.07.2007)

²⁹⁴ Acar, M., a.g.k., ss:210-211.

Bu dönemde basın ise bu süreçte devlet tekelinden kurtulabilmek için savaş vermiş ancak hükümetin kâğıt fiyatlarına zam yapması²⁹⁵ basının sınırlı bir yayın politikası izlemesine neden olmuştur.

1990'lı yıllar ile birlikte Türkiye'de kurulan özel radyo ve TV'ler Türkiye'de yeni bir dönem açmıştır. Artık tekel radyo ve TV dönemi sona ermiştir. Haber ve bilgi almada enformasyonun iletilmesinde basının yanında radyo ve TV'lerin ortaya çıkması haberleşmede tekelleşmeyi ortadan kaldırmıştır.²⁹⁶

Özel radyo ve TV'lerin bilgisayar donanımlı uydu teknolojisini kullanmaya başlaması Türkiye açısından yeni bir teknolojik devrim olarak algılanmaktadır. Özellikle de Birinci Körfez Savaşında canlı yayın ile yayın yapılması enformasyonun akışı açısından Türkiye açısından bir devrim olarak algılanmaktadır.

Birinci Körfez Savaşı ile birlikte Türkiye'nin stratejik değerinin yeniden anlaşılması ile Türkiye Batı arasında yakınlaşma sağlanmıştır. Türkiye-AB arasındaki yoğun diplomasi trafiği ve AB'nin Ortadoğu petrolüne açılan bir kapı olarak Türkiye'yi görmesi önemli bir yakınlaşma sağlamıştır.

Birinci Körfez Savaşı Türkiye açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ekonomik getirileri ve götürüleri çok tartışılmış olsa Türkiye'nin batıya kendini tanıtmaya açısından önemli bir fırsat sağlamıştır.

Bağdat'tan yapılan yayınların yanında Ankara'dan yapılan yayınlar, Türkiye için akıllarda kalan olumsuz imajı silmiştir. Türkiye'nin bu sınavında medya önemli bir yer edinmiştir. Gece Yarısı Ekspresi²⁹⁷ ile Batıda kaybetmiş olduğu imajını medya yapmış olduğu yayınlar ile batıda Türkiye'nin tanıtımını en iyi şekilde yapmış ve Avrupa'da Türkiye taraftarı kamuoyunun oluşmasında etkili olmuştur.

Medya dış politikadaki bu başarısını iç politikada eskiden gelen bir alışkanlıkla savaşı içselleştirerek popülist yayınlarda bulunmuştur. Savaşta yaşanan insan hakları dünya medyasında olduğu gibi Türk medyasında da yer almamış tam tersine işgalci Saddam Hüseyin aleyhinde haberler çerçevesinde yapılmıştır.

Özellikle Körfez savaşındaki yayın politikası ile televizyon tüm Türkiye'ye yayılmasına neden olmuş, tüm dünya ile birlikte savaş canlı olarak izlenmiştir.

²⁹⁵ Adaklı, G., a.g.k., s.149.

²⁹⁶ http://64.233.183.104/search?q=cache:0mQB0tzMVggJ:www.tobb.org.tr/organizasyon/sana_yi/kalitecevre/8.pdf+%22haberle%C5%9Fmede%22+tekelle%C5%9Fmeyi+%C3%B6zel+radyo&hl=tr&ct=clnk&cd=2&gl=tr&lr=lang_tr (12.07.2007)

²⁹⁷ <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=179776> (12.07.2007)

Körfez bunalımının ardından medya tekrar iç politikaya yönelmiştir. Ülkenin Savaş nedeniyle uğradığı zararın yükünü kaldırılamayarak krizlerin eşiğine düşmesi, medyayı da derinden etkilemiştir.

1990'lar ile birlikte büyük umutlar ile kurulan özel medya şirketlerinin el değiştirmesine neden olmuş, ayakta kalanları ise hükümet desteğine muhtaç bırakmıştır. Medyanın hükümet desteğine muhtaç olması seçim döneminde medyanın rant ede etmek uğrunda popülist yayınlara yönelmesine neden olmuş, satış grafiklerinin yükseltilmesi uğrunda manşet manipüle haberler yoğun bir şekilde kullanılmıştır.

Siyasal iktidarsızlık ortamı ve ekonomik bunalımların yoğunluğu Gümrük Birliği, komşu ülkeler ile ilişkiler, Kıbrıs sorunu ile AB üyeliği mücadelesi, medya tarafından içselleştirilerek siyasi partilerin seçim propagandası haline dönüştürülmüştür.²⁹⁸

Medyanın kamuoyunu etkileme gücünü yeniden elde etmesiyle birlikte Yasama, Yürütme ve Yargı'dan sonra IV' üncü Kuvvet olarak yerini almıştır. Medyanın bu gücü elinde bulundurması ile birlikte öyle bir seviyeye gelmiştir ki Türkiye – Yunanistan arasında savaş çıkartacak güce ulaşmıştır. Nitekim 1996 yılında yaşanan Kardak krizi buna en güzel örnek olacaktır.

Ege denizinde kimsenin bilmediği bir adacığa medyanın ilgisi kamuoyunun ilgisini de bu yöne çekmiştir ve ardından da iki ülke savaşın eşiğine gelmiştir.²⁹⁹

AB sürecinde gümrük birliği ile önemli bir mesafe kat eden Türkiye açısından medyanın icat ettiği bu kriz ağır sonuçlara neden olmuştur. Türk medyasının Kardak krizinde adacıklara bayrak dikme başarı olarak günlerce haber yapılarak kamuoyu bu yönde bilgilendirilmiştir. Oysa Yunan ve Avrupa medyası Kardak krizinde Türkiye hakkında yapılan haberler ile AB'nin Türkiye'ye güveni kalmamış ve barbar Türk tezini doğrulamıştır.³⁰⁰

Kardak krizinin bir diğer sonucu ise Türkiye hakkında yapılan olumsuz propagandayı haklı çıkartmış ve Kıbrıs'ın Türk tehdidine karşı Avrupa tarafından korunması maksadıyla Kıbrıs'ın AB'ne üyelik sürecinde müzakerelerin

²⁹⁸ http://www.kurtuluscephesi.com/kurcep1/kc76_5.html (12.07.2007)

²⁹⁹ Topur, T., a.g.k., s.329.

³⁰⁰ http://64.233.183.104/search?q=cache:Q8pL_Tnu-SMJ:www.geocities.com/ayhandogan2000/gecici/yunan.pdf+%22kardak%22barbar+t%C3%BCrk+tezi&hl=tr&ct=clnk&cd=20&gl=tr&lr=lang_tr (12.07.007)

başlatılmasına neden olmuştur. Böylelikle Kıbrıs sorunu artık Türkiye – Yunanistan sorunu olmaktan çıkıp Avrupa'nın sorunu haline gelmiştir.³⁰¹

Medya Kardak krizi ile yaratmış olduğu hasarı Türkiye'nin AB üyeliğinin kabul edilmesi sürecinde gidermeye çalışmıştır. Bütün medya kuruluşları 1959 yılından beri uygulanamayan ortak yayın politikası uygulayarak Türkiye'nin AB üyeliğine kabul edilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

1.2. AB Üyeliği Müzakere Sürecinde Medya

Kardak krizinin Avrupa'da uyandırmış olduğu olumsuz etkisi yok edilmesi uzun süren diplomatik çabalar neticesinde sağlanmıştır. Siyasal iktidarı, sivil toplum örgütleri ve medya kuruluşları ile birlikte tüm Türkiye kenetlenerek 1999 yılı Helsinki zirvesine üyelik başvurusunun kabulü için gidilmiştir. Sarf edilen çabaların emeği neticesinde de Türkiye'nin üyelik başvurusu kabul edilmiştir.

Türkiye'nin üyeliğinin kabulü ile AB süreci yeni bir döneme girilmiştir. AB artık günlük yaşantımızın bir parçası³⁰² haline gelmiş, kamuoyu AB'ne yönelik yayınlarla bilgilendirilmiştir. Bu bilgilendirilmelerde medya AB üyeliğinde sürdürmüş olduğu kenetlenmeyi uzun sürdürememiş ve iç politikaya yönelmiştir.

Üyeliğin kabul edilmesi ile oluşturulan bayram havası fazla uzun sürmemiştir. Üyelik sürecinin resmen başlamasıyla Kopenhag kriterlerinin yerine getirme yükümlülüğünü üstlenen³⁰³ Türkiye'yi açısından önünde birçok demokratik, siyasi engeller ile ekonomik alt yapı çalışmaları beklemektedir. Bu nedenle de kamuoyunun bilgilendirilmesi ve uluslar arası kamuoyuna tanıtılmasında medya bir kez daha araç olarak kullanılmaya başlanılmıştır.

2001 yılı Türkiye açısından siyasi ve ekonomik krizlerin dönemi olmuş, ABD'de yapılan ikiz kuleler saldırısı ile Hem Dünya hem de Türkiye için yeni bir döneme girilmiştir. Tüm dünya da olduğu gibi Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz gündemi AB'den uzaklaştırmıştır.

Türkiye açısından yaşanan ekonomik kriz medyayı da etkilemiş ve birçok sektör çalışanı işsiz kalmış, birçok medya kuruluşu el değiştirmiş ve holdingleşme sürecine girilmiştir.

AB sürecinde Bankacılık sektöründe yapılan düzenlemeler birçok banka ve bağlantısı olduğu medya kuruluşlarına Tasarruf ve Mevduat Sigorta Fonu (TMSF)

³⁰¹ Topur, T., **Türkiye-AB-Kıbrıs Üçgeni**, Ankara, 2002, ss:347-348.

³⁰² www.siyasitarih.com/arsiv/bultenaralik.doc (13.07.2007)

³⁰³ Canpolat, İ., **a.g.k.**, s.284.

tarafından el konulması ile sonuçlanmıştır. Devlet en büyük bankacı ve medya patronu haline gelmiştir.

Türkiye bu krizlerin ortasında AB Katılım Ortaklığı Belgesini imzalamış ve bu belge çerçevesinde Ulusal Programı'nı oluşturmuştur.³⁰⁴ AB'deki bu gelişmelerde medyaya bu süreçte en önemli görev yüklenmiştir. Bu görevin en önemlisi ise AB üyeliğinde iç politikada kamuoyunu hazırlamak ve uluslararası kamuoyuna Türkiye'nin tanıtılması olmuştur.

Ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik kriz, medyanın da tekelleşme sürecine girmesi, AB sürecinde atılan adımlara kamuoyunun hazır olmaması Kasım 2002 seçimlerine yansımıştır. Yeni hükümetin kurulması ile AB üyelik sürecinde yeni bir döneme girilmiştir. Tek parti dönemi ile hükümetin ilk önemli sınavı Aralık 2002 ayındaki AB zirvesi olmuştur. Zirve ile Türkiye'nin demokratik açılımları ve Kıbrıs sorununa çözüm bulunması istenmiş,³⁰⁵ hükümetinde buna karşılık olarak AB uyum yasalarını hızla meclisten geçirmiştir.

Bu hızlı gelişmelerin kamuoyunun uyumunda ise medya araç olarak kullanılmaya başlanılmış ve Avrupa Birliği ile modern toplum, modern devlete ulaşılabileceği propagandası yoğun olarak yapılmıştır.

2003 yılında Amerika'nın Irak'a müdahalesi ile AB süreci medyanın dolayısı ile kamuoyunun gündeminden düşse de, Türkiye'nin ek katma protokolü imzalaması, ardından da Kıbrıs seçimleri ile Annan Planı ile birlikte gelişen AB Müzakere sürecinin başlama sürecinde medya kamuoyunun gündemini AB'ye taşımıştır.

Holdingleşme sürecinde küresel sermaye ile ortaklıklarını kuvvetlendiren medya patronlarının, ekonomik kaygılar güderek popülist yayınlara yönelmişlerdir. Bu popülizme en güzel örnek olarak ise Amerika'nın Irak'a müdahalesi sonrası dönemde oluşturulan Amerikan düşmanlığı olarak gösterilebilmektedir.

2003 ve 2004 yılında Annan planının tartışılması ile birlikte gündemin Kıbrıs'a kaymış, planın Türkler tarafından kabul edilip, Rumlar tarafından reddedilmesi ile gündem 2004 Aralık Brüksel zirvesine dönmüştür.

Annan Planı ardından Kıbrıs'ın 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren AB'ne girmesi ardından da AB parlamento seçimlerinin yapılmasının ardından Annan planını reddederek uluslar arası kamuoyunda itibar kaybeden Rum yönetimi Brüksel zirvesi

³⁰⁴ Canpoltat, İ., a.g.k., s.285.

³⁰⁵ <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=20906&l=1> (12.07.2007)

öncesinde yoğun bir diplomasi trafiğine girerek Kıbrıs sorununu tekrar gündeme getirmiştir.³⁰⁶

Rumların bu girişimi medyada geniş yankı bulmuş ve Brüksel zirvesi öncesinde hükümetin istemiş olduğu kamuoyu desteğini sağlamıştır. Nitekim Brüksel zirvesinde Türkiye ile müzakerelerin 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılması yönündeki karar ile hükümetin başarısı şeklinde yansıtılmıştır.

Medya bu aşamada hükümetin sözcülüğünü üstlenmiş toplantılarda, kapalı kapılar arkasında söylenemeyen sözlerin medya aracılığı ile kamuoyuna iletilip uluslar arası kamuoyunda Türkiye'nin Kıbrıs sorunundaki çözüm için çabası ve diğer ülkeler ile eşit bir şekilde muamele görmesine yönelik haberleri etkili olmuştur.³⁰⁷

3 Ekim 2005 AB Müzakere sürecinin başlaması öncesinde Rum kesiminin ve Avusturya'nın engellemeleri medyada geniş yankı bulmuş hükümetin açıklamaları dakika dakika canlı olarak yayımlanmış ve AB'nin vereceği olumsuz cevaba karşı sert mesajlar medya aracılığı ile verilmiştir. Kamuoyunda ise medya yayınları nedeniyle AB karşıtlığı güçlenmiştir.

3 Ekim 2005 günü Rum ve Avusturya vetosunun aşılama üzerine Dış İşleri Bakanı Abdullah Gül ve AB'den sorumlu Devlet Bakanı Ali Babacan'ın Zirveye olumlu cevap alıncaya katılmama kararı ile Ankara Esenboğa Havalimanında bekleyişleri medya tarafından dakika dakika canlı olarak yayınlanmıştır. Zirvenin geç saatlerinde Türk heyetinin katılımı ve müzakerelerin 2005 ve 2006 yılında yapılacak değerlendirmeler neticesinde başlatılmasına yönelik karar alınmıştır.

Bu karar medya tarafından kamuoyuna manşetten Rüya Gerçek Oldu³⁰⁸, Ve Beklenen An³⁰⁹, Gül:Dünya İçin Önemli Bir Adım³¹⁰, Mutlu Son: Türkiye-AB Müzakere Masasında Yolculuk Başladı³¹¹, Türkiye'nin Avrupa Yürüyüşü Sürüyor³¹², Dimdik Durduk Kazandık³¹³, Müzakereyi Başlatan İki Rest³¹⁴, Söke Söke Avrupa³¹⁵, İşte Bu Kadar³¹⁶ şeklinde başlıklar ile duyurulmuştur.

³⁰⁶ Hürriyet, "Rumlardan AB'ye Sekiz Koşul", 20 Eylül 2004

³⁰⁷ Hürriyet, "Yunan TV'leri: Gül Tarihi Yolculuğa Çıktı", 3 Ekim 2005

³⁰⁸ <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/10/03/hurriyetim.asp> (19.07.2007)

³⁰⁹ <http://www.milliyet.com.tr/2005/10/04/indexmil.html> (19.07.2007)

³¹⁰ <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/10/04/gnd91.html> (19.07.2007)

³¹¹ <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=165931> (19.07.2007)

³¹² <http://www.zaman.com.tr/webapp-tr/haber.do?haberno=216160> (19.07.2007)

³¹³ <http://www.evrensel.net/05/10/05/medya.html> (19.07.2007)

³¹⁴ <http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/ekim/04/p05.html> (19.07.2007)

³¹⁵ http://www.tercuman.com.tr/v1/arsiv_yeni/arsiv.asp (19.07.2007)

³¹⁶ <http://www.gazetevatan.com/root.vatan?exec=anasayfa2&tarih=04.10.2005> (19.07.2007)

Medya; müzakerelerin fiili olarak başlamamasına rağmen başlamış gibi göstermiş, Türkiye'nin önündeki engellerin tartışmaya açılması yada AB ülkelerinin beklentileri yerine yukarıda da belirtilen başlıklar gibi daha popülist başlıklar kullanılarak kamuoyu manipüle edilmiştir.

Müzakerelerin başlatılması öncesinde tarama sürecine tabi tutulan Türkiye açısından müzakerelerin başlatılması için önünde bir süreç olduğu medya tarafından fark edilmesine rağmen manşetlere taşınmadan gündemden uzaklaştırılarak iç politikaya yönelmiştir. Müzakere süreci yerine kuş gribi, Şemdinli olayları, M.Ali Ağca olayı, Radyo ve Tv'lerde farklı dilde yayına başlanması, Danıştay 2. Dairesi'ne silahlı saldırı düzenlenmesi olayları üzerinde durulmuştur.³¹⁷

AB 3 Ekim 2005 Brüksel zirvesinden 12 Haziran 2006 Lüksemburg zirvesine kadar geçen süreç içerisinde AB'nce Türkiye'nin reform sürecinin yavaşladığına³¹⁸ yönelik eleştiriler ile Kıbrıs Rum kesimine ait gemi ve uçaklara limanların açılmasına yönelik eleştiriler medya tarafından gündeme getirilmemiş, Lüksemburg zirvesinde Rum engeli ile gündeme getirilmiştir.

Lüksemburg zirvesi ile medya bir kez daha Hükümetin aracısı olmuştur. Fiili müzakerelerin başlatılmasına yönelik kararın çıkması için yoğun bir diplomasi atağı ile birlikte medyanın katkıları ile uluslar arası kamuoyunun desteği alınarak fiili müzakereler başlatılmıştır. Medya fiili müzakerelerin başlatılmasının ardından müzakere tarihi alındığında kadar heyecanlı haberler yapmamış biraz daha gerçekçi başlıklar kullanarak sürecin ne kadar zorlu olduğu hissiyatı verilmiştir.

AB ile Müzakere Yine Restle Başladı³¹⁹, Çevir Rum'u yanmasın³²⁰, Rumları İkna Eden Formül³²¹, Kıbrıs'ın Gölgesinde³²², AB ile Müzakereler Resmen Başladı³²³, Müzakereler Sıkıntılı Başladı³²⁴, Rum İnadı Kırıldı: İlk Fasıl Tamam³²⁵, Rum vetosu aşıldı, AB ile Müzakere Başladı³²⁶ başlıkları ile AB'ne giriş sürecinden daha çok popülist olarak Rumların vetosu

³¹⁷ <http://forum.bordomavi.net/archive/index.php/t-5525.html> (13.07.2007)

³¹⁸ http://www.cnnturk.com/DUNYA/haber_detay.asp?PID=319&HID=5&haberID=237466 (13.07.2007)

³¹⁹ <http://www.aksam.com.tr/?tarih=13.06.2006> (19.07.2007)

³²⁰ http://www.tercuman.com.tr/v1/arsiv_yeni/arsiv.asp (19.07.2007)

³²¹ <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haberler.aspx?id=1&tarih=2006-06-12> (19.07.2007)

³²² <http://www.milliyet.com.tr/2006/06/13/indexmil.html> (19.07.2007)

³²³ <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/06/12/> (19.07.2007)

³²⁴ <http://www.stargazete.com/index.asp?haberID=93243> (19.07.2007)

³²⁵ <http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2006/haziran/13/index.html> (19.07.2007)

³²⁶ <http://www.zaman.com.tr/webapp-tr/haber.do?haberno=293425> (19.07.2007)

gündeme getirilmiş ve atılan başlıklar ile Rum düşmanlığı ve AB'nin Türkiye'yi asla üye olarak kabul etmeyeceği tezini desteklercesini AB karşıtlığı körüklenmiştir.³²⁷

Fiili müzakerelerin başlamasında Türkiye ve AB arasındaki diyalogu medya aracılığı ile gerçekleştirmiştir. AB yetkilileri ile hükümet yetkililerin anlaşma masasında görüşmelerini medyaya taşımasıyla kamuoyunda AB düşmanlığının yükselmesinde etkili olmuştur.

Fiili müzakerelerin başlanmış olduğu Lüksemburg zirvesi sonrasında AB dönemi başkanı Wolfgang Schäuble'in Türkiye'nin Kıbrıs konusunda üzerine düşenleri yapması gerekli olduğuna yönelik Tayyip Erdoğan'ın aynı yolla yani medya ile cevap vermiş olduğu Kıbrıs için Müzakereler Durursa Dursun"³²⁸ cevap geniş yankı bulmuş ve medya bir kez daha gündemi AB'ne ve Dolayısıyla Kıbrıs'a taşımıştır.

AB ile müzakereler bu süreç sonrasında 8 Başlık altında durdurulmuş ve Kıbrıs gündemi kamuoyunun gündemini olmaya devam etmiştir. Bu süreçte medya ise gelişmeleri manipüle ederek vermeye devam etmiş, Kıbrıs'ın çözümünde ise tansiyon yükseltici rolü üstlenmiştir.

2. Kıbrıs, AB ve Medya

2.1. Kardeşlikten Öteki Rum Düşmanlığına

Anadolu topraklarına Selçuklu Hükümdarı Sultan Alparslan'ın girmesiyle başlayan Anadolu Türk tarihi Osmanlıların hakimiyeti ile bir cihan imparatorluğuna ev sahipliği yapmıştır.

Anadolu'ya Orta Asya'dan gelen Türk boyların İslam dinini kabullenmesiyle yaygınlaşan Türk İslam kültürü günümüze kadar devam etmektedir. Anadolu insanı için yeni yerleşmiş olduğu topraklarda çağın konjonktürüne uygun olarak öteki kavramını Gayri Müslimler oluşturmuştur.

Avrupa da 18 yy.da temeli atılan milliyetçilik akımları 19 yy ile birlikte Anadolu topraklarına ulaşmıştır. Osmanlı himayesinde yaşayan toplumların bağımsızlık mücadeleleri ile de öteki ayrımı milli değerler kazanmıştır.

Türk aydınlarınca milliyetçilik akımlarının gelişmesiyle birlikte imparatorluğun geleceği hakkında duydukları endişeler ile Osmanlı topraklarında Türk

³²⁷ <http://www.8sutun.com/node/10026> (19.07.2007)

³²⁸ Hürriyet, **Erdoğan'a Jet Yanıt**, 16 Haziran 2006

milliyetçiliğini ateşlendirme yönündeki çabaları Osmanlı padişahları tarafından taht kaybetme endişesi ile engellenmiştir.

Birinci dünya savaşı ile ilan edilen *Cihat'a* Anadolu insanı haricinde destek gelmemesi, Anadolu insanının yalnız kalma duygusu içerisinde bırakmıştır. Savaşın kaybedilmesi ile yüz binlerce insanını kaybeden evsiz yurtsuz kalan Anadolu insanında aydınların ve kendini yeni bulmaya başlayan basınında sayesiyle Türk benliğini hatırlanmıştır.

Kurtuluş savaşında Fransızların, İtalyanların yada İngilizlerin işgal ettiği toprakları terk etmesine rağmen Yunanlıların **Megali İdea**³²⁹ iddiasıyla İzmir'i işgali ve Anadolu'da girişmiş olduğu soykırım ve bunun da basın tarafından tüm yurda duyurulmasıyla Anadolu insanında infial yaratmış ve Yunanlılara olan düşmanlık bu güne kadar sürmüştür.

Peki Yunanlılara karşı oluşan bu düşmanlık nasıl olmuştu da yüzyıllar boyunca kardeş olarak Türk halkı ile beraber yaşayan Rumlar'ı da kapsamıştır?³³⁰

Osmanlı topraklarından yüzyıllar boyunca huzur ortamı içerisinde yaşayan Rumların 19 yy milliyetçilik akımları ile birlikte Anadolu da teşkilatlanarak Anadolu'nun sahibi olduğu iddiaları ile örgütler kurmaya başlamışlardır.

Birinci Dünya savaşı sonrası Osmanlı'nın düşmüş olduğu durumdan cesaretle Yunanlıların İzmir'e girmesini fırsat bilen bu örgütler Yunan ordularını bayram havasında karşılamışlardır. Bu örgütlerin hayalinde Yunan ordularının bir gün çekileceği ve bağımsız bir Rum devletinin kurulacağı yatmıştır.

Bu hayal ile Yunan ordularının öncülüğünü yapmaları komşu olarak yaşadıkları Türklere akıl almaz zulümlerin yapılması ve bunların da kulaktan kulağa ve basınında yardımı ile (özellikle Türk bayrağının çiğnenmesi olayının basında yer alması) Yunanlılara olan düşmanlıkla birlikte Rumlara olan düşmanlık hissi beraberinde gelişmiştir.

M.Kemal'in Samsuna çıkmasıyla başlayan kurtuluş savaşında Türk halkında Türk benliğini oluşturmak ve mücadelenin meşruiyetini Anadolu insanına anlatmak maksadıyla en etkin silah olarak basından istifade edilmiştir.³³¹

Kurtuluş savaşının kazanılması Yunan ordularının denize dökülmesi yurtta büyük bir sevinç ile Anadolu'da yaşayan Rumlar için ise büyük bir hayal kırıklığı ile

³²⁹ http://www.bilimarastirmavakfi.org/Turkiye_ve_Balkanlar/Turkiye_ve_Balkanlar_04.html (12.07.2007)

³³⁰ <http://www.yenikibris.org/kitap/ulus/nazim.htm> (12.07.2007)

³³¹ Topuz,H.,a.g.k.,s.98.

karşılanmıştır. Yunan ordularının İzmir'e girmesiyle bayram yapan ve Türklere karşı zulümlerde bulunan Rumlarda Yunan orduları ile birlikte denize dökülmüştür. Nitekim savaş sonrası imzalanan Lozan Barış Anlaşması ile Batı Trakya'da kalan Türkler ile Anadolu'da kalan Rumların mübadelesi konusu gündeme gelmiştir.³³²

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla içe kapanan Türkiye, dış politikada kendini kabul ettirme mücadelesine girmiş, iç politikada ise Cumhuriyet rejiminin temellerinin sağlamlaştırılması ve ekonomik sorunlar ile yoğrulmuştur. Şeyh Sait ayaklanmasının ardından Takrir-i Sükun yasasının uygulanması, 1929 ekonomik bunalımının Türkiye'de ki etkileri, Tek partili siyasal yaşam ile gelen tek düze yaşam biçimi öteki Rum kavramını ve düşmanlığının soğumasına neden olmuştur.

2.2.Kıbrıs Sorunun Doğuşu ve Basın

Osmanlıların Kıbrıs'ı Rus Tehlikesine karşı İngiltere'ye kiralamasıyla adadaki demografik yapı bozulmaya başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın İttifak Devletlerinin yanında savaşa iştirak etmesinin ardından İngiltere'nin Kıbrıs'ı ilhak ettiğini açıklaması Adada yaşayan Türklerin sayısı giderek azalmasına neden olmuştur.³³³

Savaşın sona ermesinin ardından İngiltere'nin uluslar arası yüksek finans merkezi olma özelliğini kaybederek sömürgelerini elinde tutma çabasına girmiştir. İki dünya savaşı arası dönemde ideolojik akımlar ve aşırı sanayileşme ile ikinci dünya savaşının getirmiş olduğu ekonomik çöküş ve ABD'ye bağımlılık İngiltere'yi daha da zor duruma düşürmüştür.

Sömürge devletlerinde sosyalist ve milliyetçilik hareketlerinin aynı dönemde gelişmesi sömürge devletlerini İngiltere'nin sırtında bir yük haline getirmiştir.

İngiltere'nin bu yükü üzerinden atarak yeniden yapılanma çabaları içerisinde Kıbrıs politikasını değiştirmesine neden olmuştur. Yunanistan bu fırsattan istifade ederek Kıbrıs üzerinde hakkı olduğu iddiasının gündeme getirmiştir. Türkiye ise bu politika karşısında Kıbrıs sorunun bulunmadığını ve mevcut statükonun korunması gerektiğini savunmuştur.

1949 yılında Sedat Semavi'nin kurmuş olduğu Hürriyet gazetesinin yakalamış olduğu başarı ve Kıbrıs sorununu gündeme taşıması ile Türkiye açısından Kıbrıs sorunu gündeme gelmiştir.³³⁴

³³² Gönübol,M.,**Olaylarla Türk Dış Politikası (1915-1995)**,Ankara,1996,s.64.

³³³ Bozkurt,E. - Demirel,H.,**a.g.k.**,ss:12-13.

³³⁴ Adaklı,G.,**a.g.k.**,ss:120-122

Türkiye'nin tek partili siyasal yaşamdan çok partili siyasal yaşama geçişi ve 1950 yılında yapılan genel seçimler ile yönetimi gelen DP hükümetinin de muhafazakâr tutumu ile yeni düşman olarak Komünizm olarak ön plana çıkmaya başlamıştır.

Yeni hükümet ile sansürden kurtulan basın ise tirajlarını yükseltmek için daha güncel konular peşinde koşmuş Kıbrıs sorunu da bunlardan birisi olmuştur. Basının tiraj kaygısının yanı sıra seçim öncesi DP'nin oy kaygısı içerisine düşmesi Yunan ve Rum düşmanlığının basında sıkça yer almasına neden olmuştur. Öteki Rum yeniden düşman olarak karşımıza çıkmaya bu dönemde başlamıştır.

1955 yılında Selanik'te Atatürk'ün evinin yakıldığına yönelik haberler ile İstanbul'da yaşanan olaylar³³⁵ Yunan ve Rum ötekiliğini körüklemiştir. Türkiye basın sayesinde Kıbrıs'ın değerini anlamaya başlamış, Yunanistan'ın konuyu BM'ye taşınmasıyla birlikte de Kıbrıs Halkının yanında yer alarak Kıbrıs'ta müdahil olmuştur.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması 1960 askeri darbesinin ardından yaşanan sansüre uğrayan basın için önemli bir malzeme haline dönüşmüştür. İç politikada yaşanan ideolojik baskılara rağmen Kıbrıs sorunu gündemini kaybetmemiştir.

1971 Askeri Muhtırası ve yeni yapılan seçimlerde Kıbrıs sorunu gündemden düşürmemiştir. Kıbrıs halkına yönelik saldırılar, işkence ve katliam haberleri basında manşetten yer almıştır. Kıbrıs sorunu hükümet sorunu yada devlet kurumlarının sorunu olmaktan çıkmış ve milletin sorunu haline gelmiştir.

Kıbrıs halkına yönelik bu davranışların engellenmesi için basın kamuoyu oluşturmuş, hükümette gelen baskıları engelleyemediği için uluslar arası ortamda adadaki saldırılara çözüm aramış ancak bunda da başarılı olamamıştır.

Kıbrıs'ta artık dönülmez bir yola girilmiştir bunun içinde hükümetin tek dayanak noktası olarak kamuoyunu görmesiyle basına desteğini vermiş iç politika da destek alındığı gibi dış politikada da etkili olmuştur.

Kıbrıs barış harekâtı ile Yunan ve Rumlara olan düşmanlık hissi keskinleşmiştir. Harekât sonrası basında Kıbrıs'ta yaşayan insanların mutluluk haberleri, uygulanan ambargoların bile önüne geçmiştir.

Nitekim basının Kıbrıs sorununu askeri harekât ile çözmesi yeterli olmamış ideolojik akımların pençesinde 12 Eylül 1980 Askeri Darbesine giden süreçte tetikleyici rolünü üstlenmiştir.

³³⁵ Topuz, H., a.g.k., ss: 198-199.

Kıbrıs sorunu ve AB üyelik sürecinde olduğu gibi 12 Eylül ile birlikte gündemden düşmüş, 1980 Askeri müdahalesinden 1990 yılında özel radyo ve TV'lerin kurulmasına kadar geçen süreç içerisinde kabuğuna çekilen basın gelişen medyanın parçası haline gelmiştir.

Medyanın birinci körfez savaşı ile vermiş olduğu ilk sınavı başarı ile geçmesi toplumsal olarak medya araçlarına olan ilginin artmasına neden olmuştur.³³⁶

2.3.AB Üyeliği Sürecinde Yeni Engel Kıbrıs ve Medyanın Gücü

1990'lı yıllardan itibaren özel radyo ve TV'lerin ortaya çıkması ile birlikte medyanın toplum üzerindeki etkinliği güçlenmiştir. Bu etkinliğin hükümetlerce farkına varılmasında geç kalınmamış, Türkiye'nin içerisinde bulunduğu ekonomik krizler değerlendirilerek medya kuruluşlarına gizli ödenek vasıtasıyla medya devlet tekeline alınmış, manşetler ve haberler buna göre yapılmaya başlanmıştır.

İç politikada yaşanan terör olayları ile Kıbrıs'taki yeşil hat ihlalleri ile medya gündemine Kıbrıs'ı almıştır. Kardak krizi ile Yunanistan ile geline krizde Kıbrıs'ın stratejik değeri bir kez daha anlaşılmıştır. Ancak Kardak Krizi ve Kıbrıs sorunun çözümündeki başarısızlıklar Kıbrıs'ın AB üyelik müzakerelerinin başlatılmasında önemli bir rol oynamıştır.³³⁷

1997 yılında AB'nin Kıbrıs ile müzakerelere başlaması ve 1998 yılında AB üyelerince 2004 yılına kadar Kıbrıs sorununda çözüm bulsun ya da bulunmasın Kıbrıs'ın AB'ne üyeliğinin gerçekleştirileceği kararının alınmasına neden olmuştur.

Türkiye'nin buna karşı medya aracılığı ile Kıbrıs'ın Türkiye'nin bir ili olarak ilhak edilebileceği ve Kıbrıs'ın Türkiye ile birlikte olmadan herhangi bir birliği dahil olmayacağı yanıtını ilan etmiştir. Bu açıklamalar ile Yunanlıların "Türklerin yayılmacı" tezini Avrupa tarafından kabul edilmesine neden olmuştur.

Tüm bu olumsuz gelişmelerde medya aracılık görevini yerine getirmiş ancak nabız yükseltmekten de geri kalmamıştır.

1999 yılında Helsinki zirvesi öncesi geline bu noktada tüm Türkiye'nin gündemi AB'ne kilitlenmiştir. Zirveden Türkiye'nin üyeliğe kabul edilmesi kararının çıkmasına neden olmuştur. Artık Kıbrıs sorunu Türkiye – Yunanistan sorunu yada KRY-KKTC sorunu olmaktan çıkmış, Kıbrıs AB'nin sorunu haline gelmiştir.

2001 yılının siyasi ve ekonomik krizlerinin ardından Kasım 2002 seçimleri ile yeni bir döneme girilmiştir. Yeni hükümetin ilk önemli zirvesi olan Aralık 2002

³³⁶ Faruk,C.,a.g.k.,s.72.

³³⁷ Topur,T.,a.g.k.,s.350.

Kopenhag zirvesinde Kıbrıs'ın 1 Mayıs 2004 tarihinde AB üyeliğine kabul edilmesi kararlaştırılmış, bununla birlikte BM genel sekreteri Kofi Annan'ın öne sürdüğü planın desteklenmesi,³³⁸ Kıbrıs sorunun çözüme kavuşturulamaması halinde ise müktesebatın Kuzeye uygulanmaması kararlaştırılmıştır.³³⁹

2002 Kopenhag zirvesinde bir nevi Kıbrıs sorunun çözümü için Annan planının desteklenmesi kararı ile birlikte yeni hükümetin AB sürecindeki engel olarak görmüş olduğu Kıbrıs hususunda da Annan Planını destekleme kararı almıştır.

Kamuoyunun Kıbrıs sorununda duygusallığı ve Annan planının medya tarafından gündeme getirilmesi AB'ye giriş için Kıbrıs'ın satıldığına yönelik haberler ile özellikle Genel Kurmay Başkanlığının Annan Planına olumsuz yaklaşmasına rağmen Annan planı desteklenmiştir.³⁴⁰

Türkiye'nin Annan planına yönelik bu tavrı 2004 Brüksel zirvesinde müzakere sürecinin görüşülmesine karar verilmesi ile sonuçlanmıştır.³⁴¹

2003 yılında ABD'nin Irak'a müdahalesi ile AB için Türkiye'nin stratejik öneminin bir kez daha anlaşılması önemli bir basamak oluşturmuştur. Özellikle BM nezdinde Genel sekreter Kofi Annan'ın barış planı hükümetin de bu soruna yönelik yaklaşımları, medyanın çok uluslu ve büyük sermayeli şirketler ile ortaklıklarının ve AB pazarının Türkiye pazarına girerek ortaklıklar kurması Kıbrıs sorununda yeni bir pencere açmıştır.

2003 yılı İlerleme raporu ve 2003 Bürüksel Zirvesinde 2004 Aralık'ta Türkiye'ye müzakere sürecinin verileceği ancak Kıbrıs sorunun çözümü ön koşul olarak sunulması üzerine Hükümet ve medya Kıbrıs sorunun çözümü için Kıbrıs'ı bir kez daha gündeme taşımıştır. Ancak bu sefer çözümü destekler bir şekilde...

Kıbrıs'ta yapılan Annan Planı Referandumunda medyanın planı savunarak hem Türkiye hem de KKTC'de plana %65'lik³⁴² bir evet oyu çıkmıştır. Bu oyun çıkmasında medyanın evet oyunun verilmesiyle AB'nin Kıbrıs'a mali destek vereceği ve KKTC'nin tanınacağı vaatlerinde bulunmuş bu da evet oyunun çıkmasında en büyük etken olmuştur.³⁴³

³³⁸ <http://64.233.183.104/search?q=cache:OqdNsrBNi88J:www.ikv.org.tr/pdfs/kopenhagzirveso+nuc-tr.pdf+2002+kopenhag+zirvesi&hl=tr&ct=clnk&cd=1&gl=tr> (12.07.2007)

³³⁹ http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2002.pdf (12.07.2007)

³⁴⁰ Birand, M.A., "Asker Kırmızı Çizgiyi Çizdi", Hürriyet, 10 Ocak 2003

³⁴¹ <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=300&l=1> 13.07.2007

³⁴² Güney, A., AB, ABD ve Türkiye Üçgeninde Kıbrıs Meselesi, Der: Kalaycı, İ., a.g.k., s.115.

³⁴³ Kumkale, T., a.g.k., s.184.

Annan planının ilk etapta Türkler Tarafından kabul görmeyip, Rumlar tarafından kabul edilmesi, ve suçlunun da ABD ve AB tarafından Denктаş olarak ilan edilmesi, Kıbrıs'taki Aralık 2003 genel seçimlerinin ardından M.Ali Talat'ın Partisi CTP'nin başarısının da etkisiyle Denктаş'ın tavrını yumuşatmasına neden olmuştur.

Kıbrıs'ın güney ile ilişkilerin genişletilmesi anlamında ihracatı kaldırması, iki taraf arasında kuzeyden güneye geçilmesinde sınırı kaldırması, KKTC'nin Rumlara Kuzey'de bıraktıkları taşınmaz mallarının tazmin edilmesi talebinde bulunabilmelerini sağlamak amacıyla Tazmin Komisyonu'nun kurulması, kararları Türkiye'nin AB adaylığında önemli aşamalar olarak kaydedilmesine rağmen medyanın ABD'nin Irak müdahalesi önemli yer almış ve bu ilerlemelerin tanıtımı yeterince yapılamamıştır.³⁴⁴

3 Ekim 2005 Lüksemburg zirvesinde Türkiye ile müzakerelerin başlamasına yönelik karar alınmış, ancak Kıbrıs ile ilgili;

Kıbrıs sorunu konusunda kapsamlı bir çözüm için daha elverişli bir ortamın oluşmasına yardımcı olunması,

Kıbrıs soruna kapsamlı bir çözüm bulunması yönündeki çabaların desteklenmeye devam edilmesi,

BM çerçevesinde ve AB'nin üzerine inşa edilmiş olduğu ilkeler doğrultusunda, Kıbrıs Cumhuriyeti dahil olmak üzere, Türkiye ile AB üyesi tüm ülkeler arasındaki ikili ilişkilerin normalleşmesi için bir an önce somut adımların atılması

Sınır anlaşmazlıklarının barışçı çözümü, Henüz çözüme bağlanmamış sınır anlaşmazlıklarının, gerektiğinde Uluslararası Adalet Divanının yargı yetkisi de dahil olmak üzere, Birleşmiş Milletler Şartı uyarınca anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümü ilkesine uygun olarak çözüme kavuşturulması yönündeki çabaların sürdürülmesi kararı alınmıştır.³⁴⁵

Bu karar medya tarafından göz ardı edilerek AB sürecinde elde edilen başarının bayram havasında yansıtılmasına, müzakerelerin başlamasıyla birlikte de AB üyesi olduğu havası verilmiştir.

Müzakerelerin başlamasının ardından AB üye ülkeleri Türkiye'ye karşı vermiş oldukları tavizlere karşı Rum lobisinin baskılarını hafifletmek için medyayı araç

³⁴⁴ <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=106999&tarikh=21/02/2004> (12.07.2007)

³⁴⁵ http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2005.pdf (12.07.2007)

olarak kullanmıştır. Kıbrıs sorununa BM aracılığı ile çözüm bulunması kararına karşın fiili müzakerelerin başlamasına yönelik tıkanan görüşmelerin geçici çözümler ile çözümlenmesi, Kıbrıs konusunda atılan adımların yetersiz olması ve serbest dolaşım anlamında limanların Kıbrıs ticaret vasıtalarına açılması gerekliliği açıklamalarında bulunulmuştur.³⁴⁶

Medya AB sürecinde olaylara tarafsız bir şekilde yaşanmış, iki ülkenin menfaatleri güdülerek yayın politikası güdülmüştür. Türkiye de kamuoyu Kıbrıs konusunda yanlış bilgilendirilerek sorunun çözülmesinde kısır bir döngüye neden olunmuştur.

3. AB Sürecinde Kıbrıs Sorunu Çerçevesinde Medyanın Gündem Oluşturma Etkinliği

3.1. Kıbrıs'ta ta Kurulan Hegemonya ve Medya

İngiltere'nin Kıbrıs'ta kurmuş olduğu egemenliği İkinci Dünya Savaşından sonra Kıbrıs'ta yaşayan toplumlara devretmesi düşüncesi bölge ülkeleri ve iki süper güç olan ABD ve SSCB'nin ilgisini adaya çevirmiştir.

Savaş sonrasında boğazlarda hak iddia eden SSCB'nin güneye inme politikasına karşı Türkiye BM'ye üye olmuş ve ABD'nin Avrupa'nın yeniden yapılanma sürecinde yapmış olduğu Marshall yardımından istifade edilerek Sovyet tehlikesi atlatılmaya çalışılmıştır.

İtilaf devletlerinin küçük yaramaz çocuğu olan Yunanistan'ın savaş sonrasında savaş ganimeti olarak Türkiye'den toprak taleplerinin boş kalması nedeni ile Kıbrıs'a yönelmiştir.

Dünya da yaygınlaşan sosyalist hareketlerinin Türkiye'ye sıçrama ihtimali, Yunanistan'da yaşanan askeri darbelerin etkisiyle komünizm tehlikesi altına girmesi vb. nedenlerden dolayı hem Türkiye Hem Yunanistan hem de Kıbrıs'ın stratejik açıdan değeri artmıştır. Yunanistan ve Türkiye'den birinin komünist bloğa dahil olması ihtimaline karşı ise Kıbrıs'ın Akdeniz'de uçak gemisi olarak kullanılması gündeme gelmiştir.

³⁴⁶ Hürriyet, "Lüksemburg'dan 'Havaalanlarını Aç Tehdidi'", 15 Haziran 2006

İngiltere'nin Kıbrıs'tan çekilme ihtimaline karşı adanın Yunanistan'a ilhak edilmesi amacıyla BM'ye başvurmasının ardından³⁴⁷ adada Rum milliyetçiliği yükselişe geçmiştir.

Yunanistan'ın adadaki tarihi geçmişine dayanarak adada kurmak isteği hegemonik yapıya karşılık İngiltere'nin desteğiyle gittikçe artan Türklere yapılan saldırıların artması ile birlikte Türkiye tarafından ada da yaşayan Türklerin örgütlenmesi sağlanarak Kıbrıslı Rumların Enosis ruhuna karşı Kıbrıslı Türklerin Taksim ruhu geliştirilmiştir.

Yunanistan ve Türkiye adada yaşayan toplumları hegemonyası altına alarak, İngiliz yönetiminden sonra tarihi geçmiş öne konularak hak iddia etmişler ancak Sovyet tehlikesinin uzak doğuya kayması ve ABD'nin Akdeniz'de sorunu çözmek amacıyla Kıbrıs'ta yaşayan toplumların self determinasyon³⁴⁸ haklarını kullanmaları sağlanarak yeni yönetimin kurulması kararı hem Yunanistan hem de Türkiye tarafından kabul edilmiştir.

1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulması esnasında adada iki toplumlu bir yapı kurularak Yunanistan, İngiltere ve Türkiye'nin garantör ülke olarak tek taraflı müdahale hakkının kabul edilmesi Kıbrıslı Rumlar tarafından hazmedilememiştir.

Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulmasının ardından adada Yunanistan tarafından teşkilatlandırılan basın kuruluşları Enosis'in kurulacağına yönelik propagandalar ile Rumlar kışkırtılmıştır. Basın sayesinde Enosis önünde görülen en büyük engel olan Türklerin ortadan kaldırılması amacıyla sistemli bir soykırım³⁴⁹ yapılmaya çalışılmıştır.

Yunanistan'ın Rumları kullanarak Kıbrıs'ta kurulacak yeni yönetim ile birlikte Türkiye'nin bölgede hakimiyetini kırma ve orta doğuya açılan kapının ele geçirme düşüncesi hakim olmuştur. Türkiye ise adanın stratejik önemini geç algılamış olsa da Türklere yapılan eziyetlerin önlenmesinin yanında Kıbrıs'ın stratejik konumun anlaşılmasıyla birlikte Türkiye tarafından da adada Türk milislerini kuvvetlendirme amacı güdülmüştür.

Her iki ülke basını da ülke stratejileri doğrultusunda Kıbrıs sorununu içselleştirerek milli bir dava haline getirmiştir. Kıbrıs seçim meydanlarına konu olmuştur. Adaya gönderilen gazetecilerin yapmış olduğu haberler ile Türkiye'de

³⁴⁷ Bozkurt,E. - Demirel,H.,**a.g.k.**,s.16.

³⁴⁸ <http://www.caginpulisi.com.tr/55/19-20-21-22.htm> (12.07.2007)

³⁴⁹ <http://www.yeniadana.net/web/OzelDosyaDetay.aspx?id=18> (12.07.2007)

adada Türklere yönelik yapılan eziyetler ve işkence haberleri Rum ve Yunan düşmanlığını körüklemiştir.

Kıbrıs barış harekâtı sonrasında hem Yunanistan hem de Türkiye açısından yürütülen hegomonik yapı istenildiği gibi kurulmuş sayılmaktadır. Ada ikiye ayrılarak güneyde Yunanistan destekli GKRY, kuzeyde ise Türkiye destekli KKTC oluşmuştur.

Hem devlet hem de millet meselesi olarak görülen Kıbrıs her iki ülkenin medyasında bir iç politika malzemesi olmuş ve kısır döngü halini almıştır.

Türkiye'nin siyasallaşma sürecinde yaşamış olduğu çalkantılı dönem nedeniyle 80'li yıllar iç politikada kamuoyuna yönelik politikalar üretilmesine neden olmuştur. Yunanistan ise AB üyeliğini gerçekleştirerek Türkiye'nin önüne geçmiştir.

Yunanistan'ın desteklemesiyle Kıbrıs Rum yönetiminin AB'ye başvurusu ile başlayan yeni dönemde, Kıbrıs'taki denge halindeki hegemonik yapının Yunanistan lehine dönem ihtimaline karşı Yunanistan'ın yürütmüş olduğu "Modern Yunanlılar ve Rumlar, Vahşi-Barbar Türkler"³⁵⁰ propagandasına karşı Türkiye tarafından yeni bir propaganda yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bunun içinde yeni yeni oluşmaya başlayan Radyo ve TV'den istifade edilerek Kıbrıs'ın Türkiye olan tarihsel bağı ön plana çıkartılarak KKTC'nin Türkiye'siz hiçbir birliğe üye olmayacağı propagandası yapılmıştır.³⁵¹

Yunanistan Kıbrıs'ın AB'ne entegrasyonu ile Megola İdea için önemli bir adım daha atmak istemiş, Türkiye güvenliği açısından stratejik büyük önem taşıyan bir üssünü kaybetmemek için yoğun çaba sarf etmişlerdir.³⁵² Kıbrıs'ta ise Rumlar AB'ne üyelik ile siyasal ve ekonomik özgürlüğü hedeflemişler, Kıbrıslı Türkler ise önce Türkiye olmadan AB'ye hayır demiş, Annan planı ile de adada Türk halkının varlığının kabul edilmesiyle Kıbrıslı olarak savunulmuştur.³⁵³

Yunanistan adada kurmuş olduğu yönetimin kendi denetimi altından çıkmaması ve uluslar arası güç dengesinde mevcut statükonun korunması için medyadan istifade ederek manipüle haberler yayarak kamuoyunu yanıltmış yoğun bir propaganda ile Kıbrıs'ın Türk işgali altında olduğu tezini yaymıştır.

³⁵⁰ <http://www.mostar.com.tr/sayfa.aspx?sayfa=yazidetay&yaziid=73&id=3> (13.07.2007)

³⁵¹ Hürriyet, "Denktaş: Kaçan Rum Treni", 4 Mart 2004

³⁵² Engin, A., **Doğu Akdeniz'de Batmayan Uçak Gemisi: Kıbrıs**, Der: Kalaycı, İ., a.g.k., ss:4-5.

³⁵³ Oran, B., **Kıbrıs'ta Ver-Kurtul Anlayışı ve Dış Politikada Bir Kırılma**, Der: Kalaycı, İ., a.g.k., s.13.

Türkiye ise adanın Yunanistan kontrolüne girmesi ile güç dengesinde bir tehdit olarak algıladığı Yunanistan'a karşı avantaj kaybetmemek için medya aracılığı ile milliyetçilik akımlarını güçlendirilmeye çalışılmış ve uluslararası ortamda Türk toplumun kabullendirilmesine yönelik propaganda yapılmıştır.

Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde Kıbrıs sorununda atılmış olduğu adımlar ile iki toplum arasında uzatılan zeytin dalı Yunanistan'ı rahatsız etmiş Medyanın teknolojik gelişmeler ile birlikte kitleler üzerindeki etkisinden istifade edilerek iki toplum arasındaki düşmanlık körüklenmiştir.

Medya Kıbrıs sorunun doğuşundan bu güne kadar Kıbrıs sorununu içselleştirmekte³⁵⁴ siyasi iktidarların seçim malzemesi olarak kullanmakta, dezenformasyon ile popülist yayın politikalar güdülmektedir. Siyasi iktidarların devlet politikası olarak değil hükümet politikası olarak³⁵⁵ Kıbrıs sorununa yaklaşması oy kaybetme endişesini doğurmuş ve Kıbrıs sorunun çözümüne engel teşkil etmektedir.

Uluslar arası ortamda iki ülkenin hegemonik yapısının bozulmaması ve Kıbrıs'ta yaşayan insanların duygu ve düşüncelerinin göz önüne alınmaması medyanın da dezenformasyona dayalı yayın politikaları son dönemde her iki kesimde muhalif seslerin yükselmesine neden olmuştur.

3.2. Kıbrıs Sorununda Medyanın Gündem Oluşturma Etkinliği

1950'li yıllardan itibaren Türkiye tarafından Kıbrıs sorunun fark edilmesinde yeni kurulan hürriyet gazetesinin etkinliğinin yanı sıra, Kıbrıs sorunun milli dava haline gelmesinde basının etkisi büyük olmuştur. Basının popülist yayınlarına hükümetinde göz yumması ile 6-7 Eylül olaylarındaki *İstanbul Express* Gazetesinin³⁵⁶ "Ata'mızın Evi Bombalandı"³⁵⁷ başlıklı manipüle haberlerinin sonrasında yaşanan olaylar Sıkı yönetim ile sonlandırabilse de "**Kıbrıs Türk'tür, Kıbrıs Türk Kalacaktır.**" propagandası etkisini göstererek Kıbrıs için hükümetin istediği kamuoyu oluşturulmuştur.

1970'li yıllar ile birlikte Kıbrıs'ta yaşanan insanlık dışı muamelenin git giderek artması üzerine Türkiye'nin hem ülke içinde kamuoyuna hem de uluslar arası kamuoyuna olayları duyurmak için medya aracılık etmiş ancak iç politikada

³⁵⁴ <http://rifataltan.blogcu.com/page2> (12.07.2007)

³⁵⁵ http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=790&id=47 (12.07.2007)

³⁵⁶ Topuz, H., a.g.k., s.199.

³⁵⁷ <http://www.tarihvakfi.org.tr/haberayrinti.asp?ID=382> (16.07.2007)

oluşturulan kamuoyu uluslararası ortamda aynı derecede oluşturulamamış ve garantörlük hakkını kullanarak Türkiye tek başına Kıbrıs'a müdahale etmiştir.

Kıbrıs Barış Harekâtından 2000'li yıllara kadar geçen süre içerisinde Türkiye mevcut statükonun korunması amacıyla oluşturduğu politikasını medyaya uygulamış sansür ile devam ettirmiştir.

1990'lı yıllar ile birlikte özel TV ve Radyonun gelişimi ile basından medyaya geçiş sürecinde medya toplumsal yapı üzerindeki etkinliğini arttırarak, IV üncü Kuvvet olarak toplum üzerindeki etkinliğini kurmuştur.

Bu etkinlik 1990'lı yıllar boyuca hakim olmuş özellikle iç politika aracı olarak etkin bir şekilde politikacıların kullanımına sunulmuştur. Ancak siyaset - medya arasındaki etkileşimin giderek artması hükümet desteği almak ve ekonomik çıkarlar uğrunda medyanın yayın politikasını geliştirmesi medyanın bu etkinliğini köreltmeye başlamıştır.

Medyanın siyaset ile ilişkileri içerisine iç politika gündemi ile birlikte AB sürecinde üyeliğini kabul ettirme çabasına giren ve bu çabayı oya çevirmeye çalışan hükümet politikası ile paralel olarak dış politika gündemini içselleştirmeye devam edilmiştir. bu içselleştirmede Gümrük Birliği, Kardak adacıkları krizi ve ardından da Kıbrıs sorunu kamuoyunun gündemine getirilmiştir.

Türkiye'nin iç politikada ki istikrasızlık ve ekonomik sorunlar ile uğraşması Kıbrıs'ın AB sürecinde aktif bir şekilde rol oynamasına engel olmuştur.

Kardak krizinin ardından iyi bir fırsat yakalayan Rumlar 1997 Yılında AB üyeliğine kendilerini kabul ettirmişlerdir. Kıbrıs'ın üyeliğinin kabulü Türkiye'nin sert itirazları ile karşılanmış medya "Kıbrıs'ın Türkiye'ye ilhak edileceği" manipüle haberlerini yayarak Kıbrıs'ta çözümün Türkiye'den geçtiği propagandasını yapmıştır.

Medya Kıbrıs sorununda hükümet ile birlikte ortak hareket etmesi hem ülke içerisinde kamuoyunda hem de uluslar arası kamuoyunda Türkiye'nin AB süreci ve Kıbrıs sorunu gündemde tutulmuştur.

1999 yılında Helsinki zirvesi ile Türkiye'nin AB üye olarak kabul edilmesi büyük bir başarı olarak algılanmış günlerce elde edilen başarı medya tarafından işlenmiştir.

Ancak elde edilen bu başarı arkasında Kıbrıs sorununda AB'nin sorunu içselleştirerek çözüm istemesi göz ardı edilmiştir.

2000 yılı ile birlikte Kopenhag kriterlerinin yerine getirilmesine yönelik çalışmalar 2001 yılında Katılım Ortaklığı Belgesinin onaylanması ve buna paralel olarak Ulusal Programın oluşturulması ile devam etmiştir. Kıbrıs yerine AB gündeme taşınmış ve uyum Paketleri üzerinde durulmuştur.

2001 yılı Amerika'daki terör eylemlerinin dünya üzerindeki yansımaları ve ekonomik krizlerden etkilenen Türkiye'nin de yaşamış olduğu siyasi kriz ile patlak veren ekonomik kriz arkasından gelen genel seçimler Türkiye –AB – Kıbrıs üçleminde ayrı bir dönem açmıştır.

Türkiye'nin seçimler sonrasında Tek parti iktidarına geri dönmesi ile birlikte AB yolunda uzun zamandır mecliste bulunan uyum yasaları çıkartılmıştır. Ancak çıkartılan yasaların uygulanması için gerekli önlemlerin alınmaması yada kamuoyunun tepkisinin dikkate alınmaması uyum paketleri olarak bilinen yasaların uygulanmasında kamuoyunun tepkisi ile karşılaşmıştır.

Hükümetin seçim sonrası ilk sorun olarak 23 Şubat 2003'e kadar Kıbrıs sorunu karşısına çıkarılması ve bu süreçte AB'nin isteği üzerine çözüm için üretilen ve Annan Planı olarak bilinen barış planını desteklemesi Medyanın tepkisi ile karşılanmıştır.

Bir çok gazeteci ve yazar hükümetin bu tutumunu eleştirmiş ancak hükümet hem medyayı hem de Cumhurbaşkanı ve Genel Kurmay Başkanlığının itirazlarına rağmen planı desteklemeye devam etmiştir.

Annan Planı'nın ilk halinden 5 inci halini alıncaya kadar geçen süreçte Türkiye'de medya;

Annan Planı'nın arkasındaki oyunlara dikkat,³⁵⁸

Kıbrıs'ta öfke³⁵⁹

Rum lider:AB paketi aslında Rum paketidir³⁶⁰

Türk ordusu Denктаş'ın yanında³⁶¹

Şimdi de Kıbrıs'ta sömürgeci olduk³⁶² başlıklarını atarak plan aleyhtarı propaganda yapmıştır.

2003 yılı ilerleme raporunda AB'nin Kıbrıs sorunun çözümüne yönelik BM kararlarına doğrultusunda Annan Planı'nın desteklenmesi istenilmiş olup³⁶³

³⁵⁸ Bayer,Y., “Annan Planı'nın Arkasındaki Oyunlara Dikkat”,Hürriyet,22 Şubat 2003

³⁵⁹ Türeñç,T., “Kıbrıs'ta öfke”, Hürriyet,24 Ocak 2004

³⁶⁰ Zaman, “Rum lider:AB paketi aslında Rum paketidir”,04 Haziran 2003

³⁶¹ Zaman, “Türk ordusu Denктаş'ın yanında”,15 Kasım 2003

³⁶² Özalp,G., “Şimdi de Kıbrıs'ta sömürgeci olduk”,Milliyet,25 Haziran 2003

Türkiye’de üzerine düşen görevine yerine getirerek önce hükümet³⁶⁴ ardından da sivil toplum örgütleri, muhalefeti ve medyası ile birlikte Annan Planı desteklenmiştir.

Muhalefette iken Annan Planı’na destek veren, Denктаş’a karşı ve Annan Planı şeklinde seçim propagandası yapan CTP’nin 2003 Aralık ayındaki genel seçimleri kazanması ardından da kurulan hükümetin de Denктаş’ın karşı çıkmasına rağmen medyayı da arkasına alarak Annan Planı ile AB birliğine girebileceğine yönelik yayın yapılmıştır.

Özellikle Talat: Annan planında eşitlik var³⁶⁵, Seçimler çözüm ile çözümsüzlük arasında³⁶⁶, Çözümsüzlük Kıbrıs Türkü’ne zararlı³⁶⁷, Aralık seçimleri AB referandumu’dur³⁶⁸, Talat:Toplum Avrupa’ya taşıyacağız³⁶⁹, Talat:Dünyaya açılıyoruz³⁷⁰, Mayıs 2004’te Avrupalı olmak istiyoruz³⁷¹, Çözüm ve Ab için oy İsteyeceğiz³⁷², Hedef: Çözüm ve Ab³⁷³, AB yardımları geliyor³⁷⁴, Avrupa EVET!³⁷⁵ başlıkları kullanılarak Denктаş’a karşı muhalefet karşı karşıya getirilmiş, Kıbrıslılık düşüncesi ileri sürülerek yoğun bir şekilde AB propagandası yapılmıştır.

Hem Türkiye hem de Kıbrıs’taki yoğun propaganda işe yaramış ve Annan Planına %65’lik bir Evet oyu çıkmıştır. Evet kararı ile AB’ne giriş vizesi alınacağı inancı boş çıkmıştır. Türkiye’nin AB üyeliğinde göstermiş olduğu yoğun çabalara rağmen AB sözünde durmamış ve KKTC tanınmasına ya da KKTC’ye yönelik ekonomik yardım sağlanmasında gerekli adımlar atılmamıştır.

Annan Planı’na %75 hayır diyen Rumlar ise 1 Mayıs 2004’te AB’ne üye olmuş, Türkiye’nin yoğun çabalarının karşılığı ise 3 Ekim 2005’te üyelik

³⁶³ http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf (12.07.2007)

³⁶⁴ Canpolat, İ., a.g.k., ss.284-285.

³⁶⁵ <http://www.halkinsesi.org/?newsid=1300> (16.07.2007)

³⁶⁶ <http://www.halkinsesi.org/?newsid=1340> (16.07.2007)

³⁶⁷ <http://www.halkinsesi.org/?newsid=1604> (16.07.2007)

³⁶⁸ <http://www.halkinsesi.org/?newsid=1946> (16.07.2007)

³⁶⁹ <http://www.halkinsesi.org/?newsid=2517> (16.07.2007)

³⁷⁰ http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/2/news/2002/PageName/Ic_Haberler (16.07.2007)

³⁷¹ http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/2/news/1908/PageName/Ic_Haberler (16.07.2007)

³⁷² http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/22/news/1363/PageName/KIBRIS_HABERLERI (16.07.2007)

³⁷³ <http://www.yeniduzengazetesi.com/index.php/cat/1/news/1460/PageName/Haberler> (16.07.2007)

³⁷⁴ <http://www.yeniduzengazetesi.com/index.php/cat/1/news/1817/PageName/Haberler> (16.07.2007)

³⁷⁵ <http://www.yeniduzengazetesi.com/index.php/cat/1/news/1886/PageName/Haberler> (16.07.2007)

müzakerelerinin başlanacağına yönelik Aralık 2004 Brüksel zirvesinde alınan karar olmuştur.³⁷⁶

AB müzakere tarihi alan Türkiye açısından kritik günlerin başlamasına rağmen medya gündemini reyting kaygıları altında magazin ve popülist yayınlara dönüştürmüştür. 3 Ekim 2005'te müzakerelerin başlamasından önce Rumların vetosu ile bir kez daha gündeme gelen AB ve Kıbrıs sorunun geçici olarak çözümlenmesinde medya çözüm önerisinden çok Türk heyetinin zirveye katılmak için Esenboğa havaalanında beklemesine önem vermiştir.

AB'nin müzakerelerin başlatılmasına yönelik almış olduğu kararı Haziran 2006'da filli olarak başlatmadan önce ertelenen Kıbrıs sorunun bir kez daha gündeme getirmiş bu kez medya araç olarak kullanılmıştır.

Halbuki Ocak ayında Rum Gemisinin Türk limanlarına yaklaştırılmaması nedeniyle Türkiye'yi Rumların AB'ye şikayet etmesi bu vetonun geleceğinin habercisi olmuş ancak medya bu habere olan ilgisizliği ve kamuoyunu bilgilendirilmemesi nedeniyle bu süreç kamuoyunda AB'nin Türkiye'yi hiçbir zaman üyeliğe kabul etmeyeceğine yönelik komplo teorilerinin üretilmesine neden olmuştur.

Fiili müzakerelerin başlaması aşamasındaki AB'nin Türkiye'nin üzerine düşen görevlerini yerine getirmesine yönelik talepleri ile Türkiye'nin de "Kıbrıs sorununda Annan Planı'nı onaylamak ile üzerine düşen görevi yerine getirdiğini ve sıranın GKRY ve AB'nde olduğu"³⁷⁷ medya aracılığı ile iletilmiştir.

Kıbrıs sorununa tarafların medya aracılığı ile tartışılması, 2006 ilerleme raporuna da taşınmış ve Türkiye'nin serbest dolaşım ihlali gerekçesiyle Kıbrıs sorunu çerçevesinde müzakere süreci durdurulması gündeme gelmiştir.³⁷⁸

Türkiye tarafından yapılan sadece bir limanın GKRY vasıtalarına açılacağı ancak AB'nin üzerine düşen görevini yapmasına yönelik medya aracılığı ile iletilen çözüm senaryoları kabul görmemiş ve müzakereler durdurulmuştur.³⁷⁹

Medya müzakereler sürecinde şeffaf bir yayın politikasına uygulamamış, kamuoyunun bilmesi gerekenleri değil, düşünmesi gerekeni paket halinde vermiştir. Haberlerin yayınlanmasında reyting kaygısı güdülmesi nedeni ile sorunlar şovnist

³⁷⁶ <http://www.abgm.adalet.gov.tr/zirve.htm> (16.07.2007)

³⁷⁷ Hürriyet, "Türkiye Karşı Ateş Açtı", 17 Haziran 2006

³⁷⁸ http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2006.pdf (12.07.2007)

³⁷⁹ Hürriyet, "Rum Basını: Türkiye'nin Önerisi 'Kof'", 8 Aralık 2006.

bir şekilde işlenmiştir. Bu popülist yayınlar AB aleyhtarlığının güçlenmesine, kamuoyunda AB'nin Türkiye'yi hiçbir zaman üye olarak kabul etmeyeceği düşüncesini yaymıştır.

Medya her iki ülkede de Kıbrıs sorununda kamuoyu oluşumunda ki etkinliğini gündeme göre popülist yayınlar ile kullanmış, özellikle siyasi iktidarların sorunu içselleştirmesinde bir araç olarak kullanması kamuoyunu ikileme düşürmektedir.

Kıbrıs sorununda medyanın en büyük etkinliği ise sorunu içselleştirerek Kıbrıs politikalarının milli bir dava haline gelmesine neden olmuş ve iki ülke arasında düşmanlığın kronikleşmesine neden olmuştur.

Kıbrıs zaman içerisinde çatışma ortamının getirmiş olduğu etkiyle uyuşturucu ve silah tacirlerinin uğrak bir limanı haline gelmiştir. KKTC'in kumarhaneler cenneti olması ile mafyaların cirit attığı bir zamanların Sicilya'sı³⁸⁰ durumuna gelmesi çatışma ortamının devam ettirilmesi açısından bazı illegal oluşumlarca körüklenmektedir. Gerek Türkiye gerekse Yunanistan ve adada bu oluşumlar medya kuruluşlarına yönelik baskıları ile gündem oluşturulmaktadır.

İllegal oluşumların medya üzerindeki etkileri olduğu kadar küresel sermayenin ortakları yeni ortak olarak görmüş oldukları Kıbrıs'taki sorunun çözümlenmesi için çaba sarf etmektedirler. Bunun en güzel örneğini ise Annan planının oylamasından önce adaya TÜSİAD tarafından çıkartma yapılması olarak gösterilebilmektedir.³⁸¹

Medyanın oluşturduğu kamuoyu tüm bilgilerini medya aracılığı almakta düşüncelerini medya sayesinde elde etmekte tutum ve davranışlarını da medya aracılığı ile yönlendirmektedir.

Medya bu yönlendirmeyi yapar iken öncelikle tek yönlü enformasyon akışı ile bu akışta enformasyonun manipüle edilerek kamuoyuna sunulması ve yoğun bir propaganda ile hegemonya kurulmasını sağlamaktadır. Böylelikle hem ülke içinde hemde Avrupa'da oluşturulan kamuoyunda gerekli destek sağlanmaktadır.

Türkiye'de medya tarafından oluşturulan kamuoyunun duygusallığından istifade edilerek, ilke etapta Kıbrıs'ın satıldığı ve AB düşmanlığı körüklenmiştir. Kıbrıs'ın AB'ne üyeliği ile AB'nin Türkiye üzerindeki baskısının artması ile hükümetin yoğun çabasına medya da destek

³⁸⁰ http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/2/col/80/art/2559/PageName/Ic_Haberler
(12.07.2007)

³⁸¹ Kumkale, T.T., a.g.k., s.89.

vermiş ve Kıbrıs'ta ise yeşil hattın AB ile olan sınır olduğu, Kıbrıslılık ile AB'ne girileceği vaadinde bulunulmuştur.

Hem Türkiye Hem de Kıbrıs'ta medyanın gündem olarak belirlediği AB üyeliği bireyler üzerindeki etkinliğini farklı olarak gerçekleştirse de aynı sonuca ulaşılmıştır.

Medya gündemini belirlemiş, gündemini nasıl yönlendireceğini ve bireylerin nasıl yönetileceğini de belirlemiş ancak kaçınılmaz sonuç ile karşı karşıya kalınmıştır.

3.3. Kıbrıs Sorununda Medyanın Gündem Oluşturmasına Bir Örnek: Annan Planı

Kıbrıs sorunun ortaya çıktığı 1950'li yıllardan günümüze kadar sorunun çözümü için Türkiye – Yunanistan, KKTC – GKRY arasında düzenlenen zirve ve toplantılarda sonuç alınamamıştır.

Kıbrıs'ın AB'ne üyeliği ile Kıbrıs sorunu AB'ne taşınmıştır. BM'nin yıllarca sürdürmüş olduğu çözüm çalışmaları sonuçsuz kalmış Kıbrıs ve Türkiye'nin AB'ye entegrasyonu ile ortadoğuya açılan kapı ve Doğu Akdeniz'de önemli bir üs haline gelen Kıbrıs'taki istikrarsızlık ve çatışma ortamının sağlanması için AB her iki ülkeye de baskı yapmaya başlamıştır.

Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde meydana gelen gelişmeler ve AB'nin Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik baskıları yıllarca süren görüşmeleri bir kenara bırakmıştır.

1997 yılında Lüksemburg zirvesinde Kıbrıs'ın AB üyelik müzakerelerinin başlamasının ardından³⁸² 1998 yılında Kopenhag zirvesinde alınan karar ile Kıbrıs sorununun 28 Şubat 2003 yılına kadar çözülsün yada çözülmeyin Kıbrıs'ın AB üyesi olması kararlaştırılmıştır.³⁸³

Türkiye'nin 1999 Helsinki zirvesi ile AB'ne aday ülke olarak kabul edilmesi ve AB Kopenhag kriterlerini yerine getireceğini 2001 yılında imzalamış olduğu Katılım Ortaklığı Belgesi ile beyan etmesi, uzak gibi görünen ve ciddiye alınmayan bu kararın ardından 2002 yılında Annan Planının ortaya çıkmasıyla Medya tarafından işlenerek kamuoyunun önüne serilmiştir.

2002 Kopenhag zirvesinde Kıbrıs sorununun BM çerçevesinde çözümünün gündeme gelmesi ile Türkiye'de 3 Kasım 2002 seçimlerinin ardından iktidara gelen

³⁸² Topur, T., a.g.k., s.347.

³⁸³ Bozkurt, E.-Demirel, H., a.g.k., ss:175-178.

Hükümet AB sürecinde ve Kıbrıs sorunun çözümüne yönelik “*ne pahasına olursa olsun çözüm*”³⁸⁴ tavrını sergilemeye başlayarak Kıbrıs sorunun çözümünde yeni bir döneme geçilmiştir.

Türkiye artık mevcut statükoyu korumaktan sıyrılıp sorunun çözümü için ilk adım atmaya başlamıştır.

Medya yeni dönemde Kıbrıs sorunun çözümünde daha taslak halindeki Annan Planı’nı detaylarını incelenmeden iç politika malzemesi haline getirilip kamuoyunun duygusal yönünün harekete geçirilmiş ve plana karşı bir kamuoyu yaratılmıştır.

Kıbrıs’ta ise Rauf Denктаş ve hükümet Annan planına itiraz etmiş, Muhalefet, sivil toplum örgütleri ise Annan Planına sahip çıkmışlardır. Bu sahip çıkma yıllardır süre gelen sorunun çözümü için Annan planı’ndan olan beklenti olarak seçimlere de yansımış ve Kıbrıs’ta yeni hükümet ile Annan Planı’na %65 lik evet oyu çımıştır.

Annan planı’na medya da sahip çıkarak, Kıbrıslı Türklerin bireysel ve toplumsal yapıları ile kamusal örgütlenmelerinin AB ile mevcut düzenden çok daha iyi seviyeye geleceği, Türkiye’den gelen Türklere karşı karşıtlık oluşturularak yerlilerin daha çok imkanlardan istifade edeceği ve işsizlik sorunun kalkacağı ve Kıbrıs’ta yaşanan zulümleri hatırlamayan kesim üzerindeki Kıbrıslılık düşüncesi³⁸⁵ üzerine yoğun bir propaganda ile kamuoyunun desteği alınmıştır.

Medya Annan Planı’nın getireceği;

Anayasal Düzenlemelerden,

Mülkiyet ve Toprak Düzenlemelerinden,

Garantörlük ve Adanın Askeri Düzeninden,

Göç ve yeniden İskan³⁸⁶ konularında “Asker Çekiliyor, Maraş Açılıyor, Dünya Bankası ‘işaret’ bekliyor, Önümüzde tarihi fırsat var ‘Evet’te gelecek var,³⁸⁷ Annan’ın şartlarını kabul etmeliyiz³⁸⁸ başlıkları altında kamuoyunu manipüle edilmiştir.

Türkiye’de ise AB giriş kapısı olarak algılanan Kıbrıs sorunun çözümü için öne çıkan bu fırsat hükümet tarafından değerlendirilmek istenmiş, Genel Kurmay

³⁸⁴ <http://www.voanews.com/turkish/archive/2004-03/a-2004-03-23-6-1.cfm> (12.07.2007)

³⁸⁵ Haşgüler,M.,**Annan Planı Öncesi ve Sonrası Kıbrıs**,Der:Kalaycı,İ.,**a.g.k.**,s.41.

³⁸⁶ Durusoy,S.,**Kıbrıs Sorununu Çözme(me)ye Yönelik Annan Planı’nın Ekonomik Yansımaları**,Der:İ.Kalaycı,**a.g.k.**,s.82.

³⁸⁷ <http://www.yeniduzengazetesi.com/index.php/cat/1/news/3659/PageName/Haberler> (16.07.2007)

³⁸⁸ http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/1/tpl/search/PageName/Ana_sayfa (16.07.2007)

Başkanlığı,³⁸⁹ muhalefet ve milli dava olarak gören kamuoyunun karşı durmasına rağmen plana sahip çıkılmış, plana ilk etapta hayır diyen medya ise “Denktaş’ı Seviyoruz Ancak İnanırdıcı Olmaz”, “Annan Planı’nı Mumla Arayabiliriz”, “Türkiye Satrançta Büyük Kazandı”, “Bundan İyisi KKTC’nin Bağımsızlığı”, “Tarihi Buluşma”, “Elimiz Daha İyi”, “Denktaş Nereye”, “Güneş Açtı”, “Pranga Çözüldü”, “Geleceğe Evet”, “Şans Dönencesi”, “Ver –Kurtul”, “Turşu Kur”, “Biz Evleniyoruz”, “Hakemin Golü”, “AB’lilik”, “Aklın Sesi”, “Pazar Mezar Sonbahar” başlıkları ile planın propagandasını yapmıştır.

Yapılan bu propagandalarda Annan Planı’nda yaklaşık kırk yıldır oturtmuş olduğu ekonomik yapıya rağmen kuzeyin hala daha Türkiye’nin ekonomik yardımları ile ayakta kalmakta olduğu ve Annan Planı sonrasında ise Anayasal düzenlemeler ile Kıbrıs adına anlaşma yapma hakkı federasyona devredilmesi neticesinde ise Kuzeyin ekonomik durumunun belirsizliği,

Yeniden göç ile oluşacak yeni yerleşim planından KKTC’lilerin ve adaya 1974 yılından sonra yerleşen Türklerin durumundaki belirsizlik,

Türk Askerinin adadan çekilmesiyle birlikte adada askeri lojistik faaliyetler ile uğraşan halkın işsizliği tetikleyebileceği,

KKTC’nin ekonomisinde bir o kadar önemli olan Kumarhaneler ve tatil köylerinin yeniden yerleşim planındaki belirsizliği konularına değinilmemiş ve dezenformasyon yoğun bir şekilde medyanın bile inanacağı seviyeye ulaşmıştır.³⁹⁰

Medyanın Kıbrıs’ta Annan planına yönelik desteğin alınmasında göstermiş olduğu başarısında Kıbrıs’ta 1974 öncesi yaşanan olayların kötü bir rüya gibi düşünülerek sanki hiç yaşanmamış gibi düşünülmesi, Kıbrıs’ta yaşanan ekonomik sorunlar ile işsizliğin günden güne artması ile AB kurtuluş olarak görülmesi en büyük etken olmuştur.

Planının tartışılmaya başlanması ile birlikte siyasi ve ekonomik etkileri düşünülmeden AB sürecinin anahtarı olarak görülmesi mevcut statükodan memnun olmayanların ve AB ile refah toplum olma hayalini taşıyanların limanı olarak Annan planının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Plana karşı çıkan Rauf Denktaş ve hükümet medyanın hedefi haline gelmiş 2003 Aralık seçimlerinde de cezalandırılmalarına neden olmuştur. Hükümet’in

³⁸⁹ <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=100559> (12.07.2007)

³⁹⁰ Durusoy,S.,**Kıbrıs Sorununu Çözme(me)ye Yönelik Annan Planı’nın Ekonomik Yansımaları**,Der:İ.Kalaycı,a.g.k.,s.82.

Kıbrıs sınırlarındaki kapıların 09:00 – 24:00 aralarında geçiş için açılması ile güneyin içerisinde bulunduğu ekonomik refah ortamına karşı oluşan özentili ve AB'nin kuzeye de iş ve ekonomik refah getireceğinin medya tarafından işlenmesi plana kamuoyunun desteğini iyice arttırmıştır.

KKTC'deki Aralık 2003 seçimlerinde en büyük propaganda Kıbrıslılık ruhunun oluşacağı inancı üzerine kurulmuş, Türk ordusunun planlanan sınırlardan fazla ilerlediği ve Lozan'da bile taviz verildiği gibi AB sürecinde de taviz verileceğine yönelik haberler, Lefkoşa'da bulunan hattın AB ile olan sınır olarak yansıtılması ve tek kurtuluş olarak AB olması yönünde propaganda medyanın en büyük kozu olmuştur.³⁹¹

Rum tarafında ise Kuzeyin tersine %76'lık Plana Hayır oyu çıkmıştır. Bu kararın çıkmasında kuzeyde olduğu gibi medyanın etkisi büyük olmuştur. KKTC'nin sınırları açmasının ardından AB tarafından yoğun bir baskıya uğramasının ardından hem uluslar arası hem de ada da kamuoyu oluşturmak için hükümet medyayı araç olarak kullanmıştır.

GKRY'nin 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren AB'ne üye olmasının hemen öncesinde yapılan Annan Planı referandumunda hayır oyu çıkması için hükümet ile ortaklaşa hareket eden medya yoğun bir manipülasyona ve propagandaya girişmiştir.

GKRY'nin Planı reddedilmesinin ardında uluslar arası kamuoyunda Annan Planı ile oluşan sorunun çözümlenebileceğine yönelik iyimser hava ile Annan Planı'nın hazırlanma aşamasında verilen tavizlerin Kıbrıs'ın AB'ne üye olmasının ardından sorunun AB sorunu haline getirilip daha fazla hak elde etmek için Türkiye üzerinde baskı yaratılacağı düşüncesi olmuştur.

Bununla birlikte medya milliyetçiliği körükleyici yayın politikasına yönelmiş, 1990'lı yıllar ile birlikte gelen adadaki barış ortamı yerini yeniden Enosis söylemlerine bırakmıştır.

Medya bir yandan Kıbrıs'taki Rum milliyetçiliğini yükseltici yayınlar yapar iken bir yandan da Kuzeyin fakirliği ön plana çıkartılmış ve Annan Planı ile Kuzeyin fakirliğinin Güneye ödettirileceği haberleri etkili olmuştur.

Hem kuzey de hem de güneyde medya gündemine almış olduğu Annan planını hem hükümet ve sivil toplum örgütleri ile toplumların içerisinde oldukları sosyo ekonomik düzene göre popülist olarak yaklaşmış ve kitleleri istedikleri yönde

³⁹¹ Hasgüler, M., **Kıbrıs, Dün, Bugün, Yarın**, Der: İ. Kalaycı, a.g.k., s.41.

yönlendirmiş, uluslar arası kamuoyunda ise plana yönelik baskılara karşı haberler ile meşru bir ortam oluşturulmaya çalışılmıştır.

2002 yılında İlki ortaya çıkan Annan planının değişikliklere uğrayarak 5 incisinin kabul edilebilir seviyeye gelmesi ile AB'nin planın desteklenmesine yönelik baskılar gün geçtikçe artmıştır. Türkiye'nin AB Kopenhag kriterlerini yerine getirmesi ve üyelik sürecinde Kıbrıs sorunun çözümü açısından Kıbrıs'tan daha çok baskıya uğramıştır. Türkiye'nin mevcut statükoyu uygulama çabaları içerisinde olmasına rağmen Kıbrıs bu politikadan sıyrılarak AB'de Rum lobisinin yoğun propagandası ve Kıbrıs sorunun çözümünde sorun çıkarıcı tarafın Türkler olduğu savuncasını iyi değerlendirmiş, Yunanistan'ın da desteğiyle Türkiye'nin AB sürecinde taviz vermeye sağlamak için fırsat kollamıştır.

Medya Kıbrıs konusunda hükümetin aracı olarak içselleştirme aracı olarak kalmış, kamuoyunun Annan Planı'na olan bilgisizliğinden istifade edilerek kamuoyunun duygusallığından da istifade edilerek popülist yayın politikaları güdülmüştür. Bu da hem hükümetin hem de medyanın kamuoyunda ki inandırıcılığını zedelemiştir.

Annan planı ile Türkiye'nin AB'ne girişi veya Kıbrıs'ın tanınması ya da Kıbrıs ve Türkiye'ye ekonomik yardımlar geleceğine yönelik manipülatif propagandalar neticesinde verilen desteğe rağmen Kıbrıs'ın AB'ne girerek Türkiye'nin AB sürecini engellemesi, hem Annan Planı'na hem siyasal iktidara hem de medyaya olan güven büyük bir şekilde zedelenmiştir.

SONUÇ

Kurtuluş savaşının kazanılmasının ardından yeni bir yapılanmayla Türkiye Cumhuriyeti olarak yaşamına başlayan bir milletin kendisine örnek olarak M.Kemal Atatürk'ün muasır medeniyet seviyesinin yakalanması hedefiyle batıyı örnek almasının ardından başlatılan batılılaşma ve uluslar arası güç dengesinde kabullendirilme çabaları içerisinde İkinci dünya savaşı sonrasında BM ve NATO'ya üye olunmuş AET'ye üyelik süreci başlatılmıştır.

Aynı dönem de siyasal ve demokratik açılımlar içerisinde bulunan Türkiye'de basın marjinal kesimlerin etkisinde kalarak hem yurt içerisinde hem de uluslar arası kamuoyu oluşumunda popülist yaklaşımlar sergilemiş ve kamuoyunun gündeminin belirlenmesinde devlet politikası dikkat edilmemiştir. Bu dikkatsizlik toplumsal çatışmaların önün kesilmesinde meydanının üzerine düşeni yapmaması ile de daha da derinleşmesine neden olmuş ve 1996,1971 ve 1980 Askeri Müdahalelerinin yaşanmasına neden olmuştur.

Toplumsal bilgi edinme ve enformasyon akımının devlet tekelinde bulunan TRT aracılığı ile tek taraflı sağlanması, basının kamuoyunda etkinliğini arttırmasına rağmen, basının kendi arasında ideolojik akımlar içerisinde kutuplaşması nedeniyle dış politika içselleştirerek kamuoyunun gündemi belirlenmesi yoluna gidilmiştir.

Bu içselleştirmelere en iyi olarak Kıbrıs gösterilmektedir. Kıbrıs Barış Harekat'ının Uluslar arası ortamdaki yaratmış olduğu olumsuzluklar, Türkiye'ye ekonomik açıdan getirmiş olduğu yük ve uygulanan ambargolara rağmen Kıbrıs ülkenin bir parçası, Kıbrıs Türkleri ise Anadolu insanından farksız olarak görülmüş ve siyasi partilerin seçim malzemesi olarak kullanılmıştır.

1990'lı yıllar ile birlikte özel TV ve Radyoların etkinliği eline alması ve IV Kuvvet olarak algılanmasıyla birlikte Kıbrıs sorunu bir kez daha gündeme alınmış kamuoyu ise manipüle edilerek popülist yayın politikalar güdülmüştür.

1990'ların ortasında medyanın kendi içerisindeki rant mücadelesi kamuoyunun yönlendirilmesinde kendini göstermiş ve Kardak adacıkları iki ülkeyi savaşın eşğine getirmiştir.

Medyanın bu kadar tehlikeli seviyede etkinliğinin artması Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun geniş yetkilerle donatılmasına, promosyonların denetim

altına alınmasıyla engellenmeye çalışılmıştır. Bu denetimler medyanın gelir kaynaklarını kısıtlamış ve internetin de ortaya çıkmasıyla birlikte gelirler iyice azalmaya başlamıştır. Bu nedenler medya şirketleri holdingleşme ve küresel şirketlerle ortaklık anlaşmalarına yönelmiştir.

Bu yöneliş medyanın şirket ortaklarına yönelik ve hükümetten alınan yardımların kesileceği korkusu ile yayın politikası gütmeye başlamıştır. Bu yeni yayın politikası medyanın gündemini belirlemede kullanılmasıyla birlikte AB'ne olan medyanın tutumu değişmiştir.

Medya AB'li olmak için mücadelede bir yandan etkin bir rol oynamaya başlamış bir yandan da kamuoyun duygusallığını göz önüne alarak popülist yayınlar yapmıştır.

Bilgisayar ve uydu teknolojisi ile en ücra köşelere bile ulaşan medya enformasyonu iletmenin yanında manipüle etme ve propaganda araçlarını kullanarak kamuoyunun gündemini istediği yöne çekmeye başlamış bunu da AB ve Kıbrıs sorununda en iyi şekilde kullanmıştır.

2002 yılında ortaya atılan Annan planında Türkiye'de medya ikiye ayrılmış AB taraftarları manipüle haberler ile yoğun bir propaganda sonucu Plana evet oyu çıkarılması için uğraşmış AB karşıtları ise kamuoyunun duygusallığını iyi kullanarak plan ile Kıbrıs'ın satılacağı iddia etmiştir. Plana yönelik çıkan %65'lik Evet oyuna rağmen beklentilerin gerçekleştirilememesi sonucu yine içselleştirerek siyasi partilerin propaganda aracı olarak kullanılmaya devam etmiş ve Türkiye'deki İktidar partisinin 2004 yerel seçimlerde %5'lik oy kaybı ile sonuçlanmıştır.

Türkiye AB ve Kıbrıs sorununda mevcut statükonun korunması siyasetini 2000'li yıllara kadar devam ettirmiş, sorunlar devlet politikası olarak değil hükümet politikası olarak algılanmış ve seçim malzemesi olarak kullanılmıştır.

Medyanın ise kamuoyunun duygusallığından istifade ederek gündemi hükümet politikaları ile orantılı olarak kullanması ve uluslar arası ortamda alınacak tepkiler göz ardı edilerek yayın politikası üretilmesi sorunların kısırlaşmasında etkili olmuştur.

Türkiye'nin neo liberal ekonomik anlayış ile birlikte küresel sermaye ye ülke sınırlarını aşması neticesinde Avrupa'da oluşan ve etkinliğini sadece ekonomik olarak değil siyasi olarak da güçlendirmeye çalışan AB'nin dışında kalamayacağı kesinleşmiştir.

Bu nedenle AB ve Kıbrıs sorunun çözüm sürecinde öncelikli olarak devlet politikası oluşturulmalıdır. Medya da oluşturulacak bu politika çerçevesinde hareket etmelidir.

Medya tarafından; AB ve Kıbrıs sorunun politika aracı olarak içselleştirilmesine dikkat edildiği takdirde, oluşturulacak devlet politikasının yürütülmesinde hükümetlere kolaylık sağlanacaktır.

Süreç içerisinde kamuoyunun manipülasyonundan kaçınarak Türkiye'nin yerine getirmekle yükümlü olduğu Kopenhag kriterlerine yönelik bilgilendirmeye yönelik yayın yapılması sosyo ekonomik açıdan devlet kurumları, piyasalar ve kamuoyunun olumsuz bir şekilde önlenebilmesi mümkün olacaktır.

Kıbrıs bir sorun olarak ya da AB'ye giriş kapısı olarak gösterilmesi, AB'nin Türkiye'yi hiçbir zaman üye olarak kabul etmeyeceği şeklinde komplo teorilerinin üremesine neden olmaktadır. Şeffaf habercilik yayınları ile manşetlerin şovenistlikten uzak seçilerek gerçeğe yönelik olması kamuoyunda AB düşmanlığının körüklenmesi önlenebilecektir.

GKRY üzerinde kurmuş olduğu hegemonyayı Kuzeye taşımak isteyen Yunanistan'ın Türklük bilincine karşılık yaymış olduğu Kıbrıslılık düşüncesine karşı Kıbrıslı Türklerin milli bilincini uyandıracak yayın politikası üretilmesi KKTC'deki manipülasyonlara olan itimadın önüne geçilebilecektir.

Yunanistan, GKRY veya diğer ülkeler tarafından KKTC'de yürütülen olumsuz yöndeki propagandaların önüne geçilerek, özellikle uluslar arası kamuoyuna yönelik Kıbrıs'ta konuşlandırılan Türk Askeri Birlikleri kadar Yunan ve BM Askeri Birliklerinin varlığına yönelik haberlerin ön plana çıkartılması Türkiye hakkında üretilen "işgalci" tezine karşı kamuoyu oluşturulabilecektir.

Türkiye hakkında üretilen manipülasyon haberlerine yönelik net bilgi ve belgeler ile cevapların gecikmeden verilmesi ve medya tarafından da popülist yayın amacı güdülmeyen yayınlanması uluslar arası kamuoyunda meşruiyet sağlanabilecektir.

Yapılan haberlerde Kıbrıslı Türklerin duygu ve düşünceleri ile sosyo ekonomik durumları göz önüne alındığı kadar, Güney Kıbrıs'ta yaşayan toplumunda varlığının kabul edilerek onların duygu ve düşüncelerinin de dikkate alınması ve haberlerin buna göre yapılması Rumların müzakerelere bakış açılarını değiştirebileceği gibi, Rum vetosunun da ortadan kalkmasına, en azından GKRY'de kamuoyu oluşturulmasında etkili olabilecektir.

Kamuoyunun gündemine AB ve Kıbrıs her zaman sorunlar ile getirilmesi yerine, gelişme sürecinde zamanında haberlerin yapılması kamuoyunun medyaya olan inancının yitirmesi önlenilecektir.

Medya Kıbrıs'ta en büyük rolü ise Kıbrıs halkının güvenini ve inancını yükseltilecek haberler oluşturacaktır. Bölgenin sosyo-ekonomik açıdan kalkınmasına yönelik teşvik edici haberler ile bölgenin kalkınmasının sorunun oldu bittiye getirilmeden çözümünde etkili olacaktır.

AB sürecinde medyanın aktif bir şekilde kullanımı ve kamuoyunu yönlendirmesi ne kadar önemli ise medya patronlarının da konulara yaklaşımı da bir o kadar önemlidir. Birlik ve beraberliği bozucu taraflı yayın politikası ile kamuoyunu kışkırtıcı yayın politikasının hiçbir şekilde yarar göstermeyeceği aşikardır.

Bu nedenle medya patronlarının da siyasal iktidarı ve milletin duygusallığını göz önüne alarak hem iç politikada hem de dış politikada gündemi belirler iken seçiciliği ve bu seçiciliğinde işlenişine dikkat etmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, M., **Avrupa Birliği ve Türkiye Bir Ekonomik ve Siyasi Analiz**, Ankara,2006.
- Adaklı,G., **Türkiye’de Medya Endüstrisi**, Ankara,2006.
- Akarcalı,S.,**2. Dünya Savaşında İletişim ve Propaganda**,Ankara,2003.
- Alav,O.,**Yerel Kitle İletişim Araçlarının Kamuoyu Oluşumuna Etkisi**, Yüksek Lisans Tezi, Isparta ,2001.
- Alemdar,K. ve Erdoğan,İ.,**Popüler Kültür ve İletişim**,Ankara,1990
- Arı, T., **Uluslar arası İlişkiler ve Dış Politika**, İstanbul,2006.
- Arı, T.,**Uluslar arası İlişkiler Teorileri**, İstanbul,2004.
- Barbier,F.-Lavenir,C.B.,**Medya Tarihi**,(Çev.E.Kerem),İstanbul, 2001
- Batmaz,V.,**Medyaya Düşman Yetiştiriyorum**,İstanbul,2003.
- Bayramoğlu,N.,**Türk-Yunan Yakınlaşmasında Yunan Medyasının Rolü**,Ankara,2006.
- Berathı,N.,**Kıbrıs Türkleri’nin Tarihi**,1999,Lefkoşe
- Berzah, Ç., M., **Medyanın Ördüğü Berlin Duvarı**, Ankara,2006.
- Bodur, F., **Yerel Basında Yönetim ve Örgüt Yapısı**,Eskişehir, 1997
- Bozkurt,E.,-Demirel,H.,**Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu**, Ankara,2004.
- Bozkurt, V., **AB ve Türkiye**,İstanubul,2001
- Bursalıgil,T.,**Bir Kitle Haberleşmesi Olarak Türkiye’de Basın**,İÜEF, Sosyoloji Bölümü Deneysel Sosyoloji Kürsüsü Mezuniyet Tezi,1999
- Bülbül,A.R.,**Uluslar arası İletişim**,Konya,2000.
- Can, F., **Bilgi Çağının Gündümlü Silah MEDYA**, İstanbul,2005.
- Canbolat,S.,İ.,**Avrupa Birliği ve Genişleme Sürecinde Türkiye ile İlişkiler**,İstanbul,2002.
- Canpolat,S.İ.,**Küreselleşen Dünya ve Türkiye**,Bursa,2002
- Cevizci,A.,**Felsefe Terimleri Sözlüğü**,İstanbul,2000
- Chomsky, Noam, Çev.**Medya Denetimi**,(Çev.,E.Baki),İstanbul, 2005.
- Chomsky, Noam,**Medya Gerçeği**,(Çev.,A.Yılmaz),İstanbul,1993.
- Damlapınar, Zülfikar, **Medya ve Siyaset İlişkileri Üzerine**, Ankara,2005.
- Denker,S.,**Kıbrıs Sorunu–Bir Milletın ve Devletin Yaşama Hakkı**,İstanbul,2002

- Dursun,Çiller,**TV Haberlerinde İdeoloji**,Ankara,2001.
- Engin,A.,**Doğu Akdeniz’de Batmayan Uçak Gemisi,Kıbrıs ve Geleceği**,(Der.İ.Kalaycı), Ankara,2004
- Erhan,Ç.,**Türk Dış Politikası**,İstanbul,2001
- Erdoğan,İ.,-Alemdar,K.,**Öteki Kuram**,Ankara,2005.
- Erdoğan,İ.,**Kapitalizm Kalkınma,Postmodernizm ve İletişim**,Ankara,2000.
- Erengiz, Y.,**Medya Aracı Olarak Televizyon**,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,1993
- Erimç,O.,**Medya ile Politika**,İstanbul,1996.
- Giritlioğlu, Y.,**Uluslar arası Medya**,İstanbul,2000.
- Gökçe,O.,**İletişim Bilimine Giriş**,Ankara,2005.
- Gökçe,O., **İletişim ve Kitle İletişim Bilimlerine Giriş**,Konya,1993,
- Gökçe,O.- Zıllıoğlu,M. ve Yüksel,A.,**İletişim Bilgisi**, A.Ü.Yayınları, Sayı.739,Eskişehir, 1993,
- Gönlübol,Mehmet, **Olaylarla Türk Dış Politikası**,Ankara,1996.
- Gönlübol,M.,**Uluslar arası Politika İlkeler-Kavramlar-Kurumlar**,Ankara,2000.
- Gönenç, E.Ö.,**İletişim Tarihi**,İ.T.Ü Yayınları,Sayı18,İstanbul,2003.
- Güleçyüz,K.,**AB Sürecinde Değişen Türkiye**,İstanbul,2005.
- Gürel,N.,**Şu Bizim Medya**,İstanbul,2004.
- Hasgüler,M.,**Kıbrıs’ta Karşılaştırmalı Eleştirel Yöntem**,İstanbul,2003
- Işık,M,**İletişimden Kitle İletişimine**,Konya.2000.
- Işık,M,**Kitle İletişim Teorilerine Giriş**,Konya,2002.
- İlal,E,**Yıgınsal İletişim Araçları**,İstanbul,1991.
- Jeanneney, J.N.,**Başlangıçtan Günümüze Medya Tarihi**,(Çev.E.Atuk), İstanbul,2006,
- Kabacalı, A.,**Türk Bansında Demokrasi**,Ankara,1994,
- Kalaycı,İ., **Kıbrıs ve Geleceği**,Ankara,2004.
- Karadağ,G.,**AB’nin Medyası Medyanın AB’si**,İstanbul,2006.
- Kennedy P.,**Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**,(Çev.B.Karnakçı,) Ankara,1990
- Kejanlıoğlu,B.,**Türkiye’de Medyanın Dönüşümü**,Ankara,2004
- Koloğlu,O.,**Osmanlı’dan 21 yüzyıla Basın Tarihi**,İstanbul,2006
- Kumkale,T.T.,**Kıbrıs’ta Sona Doğru**,İstanbul,2004

- Küçük,M.,**Medya,İktidar,İdeoloji**,Ankara,2005
- Manisalı,E.,**Dünden Bugüne Kıbrıs**,İstanbul,2002
- Mutlu,M.,**Savaşlarda Kamuoyu Oluşumu**,İstanbul,2003
- Onay,Y.,**İki Devletlilik Tezi ve Kıbrıs Rum Kesimi Avrupa Birliği İlişkisi**,
Jeopolitik Bilimsel Araştırmalar Dergisi,Sayı:1,2002
- Özgen,M.,**Gazetenin Kısa Tarihçesi**,İ.Ü.İ.F.Yayınları Dergisi,Sayı:26,
İstanbul,2004
- Özsoy,O.,**Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma Geçmişten Günümüze
Yöntem ve Uygulamalarıyla**,İstanbul,1998
- Özsoy,O.,**Politik Propoganda Teknikleri**,1999
- Reçber,K.,**Tam Üyelik Müzakere Çerçeve Belgesi'nin Analizi**,İstanbul,2006
- Savacı,S.,**Siyasi ve Ekonomik Bakımdan Ortak Pazar AET ve
Türkiye**,Ankara,1971
- Somçağ,S.,**AB Kıbrıs Ermenistan**,İstanbul,2006
- Tomlinson ,J.,**Kültürel Emperyalizm**,(Çev.E.Zeybekoğlu),İstanbul,1999
- Tokgöz, O.,**Temel Gazetecilik**,Ankara,1994
- Topur,T.,**Dünya ve Türkiye-AB-Kıbrıs Üçgeni**, Ankara,2002,
- Topuz,H.,**II inci Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, İstanbul,2003
- Tutal,N.,**Küreselleşme,İletişim,Kültürlerarasılık**,İstanbul,2006
- Uğur,M.,**AB ve Kıbrıs:Anlaşmazlık Çözümü ve Uluslararası Kamu
Yararı**,İstanbul,2003,
- Uluç,G.,**Küreselleşen Medya:İktidar ve Mücadele Alanı**,İstanbul,2003
- Uzer,U.,-Cengiz,A.,**Kıbrıs Sorunu**,Ankara,2002
- Ülgen,S.,**AB ile Müzakerelerin El Kitabı**,İstanbul,2005.
- Vural,A.M.,**Yerel Basın ve Kamuoyu**,Eskişehir,1999.
- Yalçındağ,N.,**AB ve Kıbrıs**,İstanbul,2004.
- <http://ab.istanbul.gov.tr>
- <http://rifaltan.blogcu.com>
- <http://www.abgm.adalet.gov.tr>
- <http://www.abgs.gov.tr>
- <http://www.abhaber.com>
- <http://www.angelfire.com>
- <http://www.absaglik.com>
- <http://www.aksam.com.tr>

<http://www.ansesnet.com>
<http://ansiklopedi.turkcebilgi.com>
<http://www.belgenet.com>
<http://www.bgc.org.tr>
<http://www.bilimrehber.com.tr>
<http://www.bilimarastirmavakfi.org>
<http://www.byegm.gov.tr>
<http://www.caginpulisi.com.tr>
<http://www.cnnturk.com>
<http://www.dergibi.com>
<http://www.dorduncukuvvetmedya.com>
<http://www.dream.gen.tr>
<http://www.dtm.gov.tr>
<http://www.eksisozluk.com>
<http://www.felsefeekibi.com>
<http://www.fotografya.gen.tr>
<http://www.haber37.net>
<http://www.halkevleri.org.tr>
<http://www.halkinsesi.org>
<http://www.hurriyet.com.tr>
<http://www.ikv.org.tr>
<http://www.inovasyon.org>
<http://www.imed.org.tr>
<http://www.istanbul.edu.tr>
<http://www.kibrisgazetesi.com>
<http://www.kurtuluscephesi.com>
<http://www.medyakronik.com>
<http://www.medyatava.com>
<http://www.milliyet.com.tr>
<http://www.mostar.com.tr>
<http://www.po.metu.edu.tr>
<http://www.radikal.com.tr>
<http://www.ratem.org>
<http://www.sabah.com.tr>

<http://www.siyasitarih.com>
<http://www.sosyalhizmetuzmani.org>
<http://www.stargazete.com.tr>
<http://www.stb.com.tr>
<http://www.tarihvakfi.org.tr>
<http://www.tcmb.gov.tr>
<http://www.tercüman.com.tr>
<http://www.tisk.org.tr>
<http://www.vatanim.com.tr>
<http://www.voanews.com>
<http://www.yeniadana.net>
<http://www.yeniduzengazetesi.com>
<http://www.yenişafak.com.tr>

ÖZGEÇMİŞ

20 Eylül 1981 tarihi, Ardahan İli Posof ilçesi Aşıkzülali Köyü doğumluyum. Ailem ile birlikte taşınmış olduğum Aydın ilinde İlk, Orta ve Liseyi okuduktan sonra Balıkesir Ordudonatım Merkez Komutanlığına kaydolarak 2000 yılında Jandarma Astsubay Olarak TSK görev yapmaya başladım. Sırasıyla 2000-2002 yıllarında Afyon, 2002-2004 yıllarında Şırnak / Beytüşşebap, 2004-2007 yıllarında İstanbul / Halkalı'da görev yaptıktan sonra; Halen Diyarbakır / Silvan'da görev yapmaktayım. Bu süreç içerisinde Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünden 2005 yılında mezun oldum. Beykent Üniversitesi, Uluslar arası İlişkiler Ana Bilim Dalında 2006 yılında yüksek lisans eğitimine başladım.

Özel ilgi alanlarım, bilgisayar donanım ve programcılığı olup, evliyim yabancı dilim ise İngilizce'dir.

Yapmış olduğum bu çalışma, bireysel görüşlerimi yansıtmakta, mensubu olduğum TSK'nın görüşlerini yansıtmamaktadır.

Aday: Yener ÖNDER